

TORRE SIMON

**Història i Arquitectura d'una joia modernista
en el poble de Tona**

Marc COSTA I SITJÀ

En Marc Costa i Sitjà

Ha presentat el treball de recerca

***TORRE SIMON:
Història i Arquitectura
d'una joia modernista
en el poble de Tona***

En data: 2 de desembre de 2003

Signatura de la professora tutora del treball de recerca

Francesca Sardà i Sellas

Segell del col·legi

Agraïments

*Als meus pares i als meus germans,
pel seu constant suport i la seva incalculable ajuda;
a en Pere, l'Ivan i en Jaume per la seva col·laboració;
a la Montse, en Jordi, L'Imma i l'Eduard
pel seu gran interès i hospitalitat;
a la Montse, L'Emma i la Sandra,
per la seva paciència i comprensió;
als germans Sardà i Roqueta i a l'Amadeu,
per la seva confiança ;
a la Francesca per la seva guia i orientació;
a tots els meus amics, per la seva amistat i recolzament;
a totes les persones que d'una manera o altra han col·laborat
a fer possible aquest treball.*

A tots i cadascun d'ells, les meves més sinceres i apassionades gràcies!

ÍNDEX GENERAL

0	INTRODUCCIÓ	8
1	EL MODERNISME I TONA	11
1.1	INTRODUCCIÓ AL MODERNISME	11
1.1.1	Els predecessors: Historicisme, Eclecticisme i la “Nova Arquitectura del Ferro”	11
1.1.2	La necessitat d'un nou moviment: El Modernisme	12
1.1.3	El Modernisme i Catalunya.....	14
1.1.4	El Noucentisme i Catalunya	16
1.2	EL POBLE DE TONA	18
1.2.1	Situació geogràfica, geològica i climàtica de Tona.....	19
1.2.2	Tona: Eclecticisme, Modernisme i Noucentisme	20
2	ENTORN HISTÒRIC	23
2.1	LES AIGÜES MEDICINALS	23
2.1.1	El descobriment de les aigües.....	23
2.1.2	La societat Ullastres	24
2.1.3	L'origen del manantial Roqueta.....	25
2.2	FRANCESC SIMON I FONT I RAMON MONTANER I VILA	26
2.2.1	Implicació de Francesc Simon i Font i de Ramon Montaner i Vila... 27	
2.2.2	La Formació de la societat “Nuevas Aguas de Tona”.....	31
2.2.3	El Manantial Roqueta	34
2.2.4	L'origen del lligam Domènech-Montaner-Simon	35
2.3	LA FORMACIÓ DELS NUCLIS D'ESTIUEIG: DE LA TONA RURAL A LA TONA RESIDENCIAL	37
2.3.1	Les repercussions inicials de les aigües medicinals a Tona (1874-1895) 37	
2.3.2	Principis del segle XX a Tona: Modernització i progrés (1896-1918) 39	
2.3.3	Factors de la gènesi i construcció dels nuclis senyorials.....	42
2.3.4	Sobre el concepte de torre: el xalet dels banyistes i els nuclis d'estiueig	44

2.3.5	Els nuclis d'estiueig de Tona: El Roqueta i el Codina	46
2.3.6	El projecte i la construcció de la Torre Simon	49
2.3.7	Joan Llussà i les Torres Llussà	50
2.4	L'ARQUITECTE: FRANCESC GUÀRDIA I VIAL	51
2.4.1	Francesc Guàrdia i Vial: La persona i l'arquitecte	52
2.4.2	Aproximació al caràcter de Francesc Guàrdia i Vial a través de llur bibliografia	56
2.4.3	Obra de Francesc Guàrdia i Vial	60
2.5	LA FAMÍLIA SIMON I L'ESPLENDOR DE LA TORRE SIMON	63
2.5.1	Els Montaner i Domènech a Tona	65
2.5.2	Costums i oci dels estiuejants	66
2.5.3	La ruptura de la societat "Nuevas Aguas de Tona" i el judici entre les famílies Simon, Montaner i Roqueta.....	67
2.6	LA FAMÍLIA MORILLO I ELS EFECTES DE LA GUERRA CIVIL	69
2.6.1	La Guerra Civil per a Tona i la Torre Simon	69
2.6.2	La Postguerra immediata i la primera venda de la Torre Simon.....	72
2.7	LES MONGES DE BARCELONA	73
2.8	JOSEP ROQUETA I LES JORNADAS CULTURALS	74
2.8.1	Els Roqueta i l'oblit de la Torre Simon.....	74
2.8.2	Un poble conscienciat: Les Jornades Culturals.....	76
2.9	LA FAMÍLIA ROS	78
2.9.1	Les necessàries reformes de la Torre Simon	79
2.9.2	Obres posteriors realitzades a la Torre Simon	80
2.9.3	La venda de la Torre Simon	81
2.10	EL RESTAURANT: EN JORDI VERDAGUER I LA MONTSE GONZÀLEZ	82
2.10.1	Projeccions de futur de la Torre Simon	83
2.11	L'ESCLAFIT I ELS SEUS EFECTES SOBRE EL CONJUNT DE L'ANTIC BARRI D'ESTIUEIG ROQUETA.	84
2.11.1	La Crònica d'un desastre.....	84
2.11.2	Les conseqüències de l'esclafit sobre la Torre Simon.....	86
3	L'ART I L'ARQUITECTURA DE LA TORRE SIMON	87
3.1	INTERIORISME I FUNCIONALITAT	88
3.1.1	Distribució interior espacial i volumètrica.....	91

3.1.2	Evolució de la funcionalitat dels espais	93
3.1.2.1	<i>La Funció original</i>	93
3.1.2.2	<i>Les Monges i la pèrdua de la funcionalitat original</i>	94
3.1.2.3	<i>Josep Roqueta i l'oblit de la funció</i>	95
3.1.2.4	<i>La família Ros i la nova funció</i>	96
3.1.2.5	<i>La reconversió a Hotel-Restaurant</i>	97
3.1.3	Interiorisme i ornamentació	98
3.1.3.1	<i>La Planta Baixa</i>	99
3.1.3.2	<i>La Primera Planta</i>	101
3.1.3.3	<i>La Segona Planta</i>	101
3.1.3.4	<i>El Soterrani</i>	102
3.2	LES FAÇANES	102
3.2.1	Proporcions de la façana principal.....	103
3.2.1.1	<i>La secció àuria i la Torre Simon</i>	105
3.2.1.2	<i>Les Obertures</i>	106
3.2.2	Llum i Color	107
3.2.3	Materials emprats	108
3.2.4	L'ornamentació.....	108
3.3	EMPLAÇAMENT I COBERTA	111
3.4	LES TORRES DE LA TORRE SIMON	112
3.5	EDIFICIS ANNEXOS: EL GARATGE, EL POU I LA CUINA	113
4	CONCLUSIONS	115
5	BIBLIOGRAFIA	117

ÍNDIX DE TAULES I PRESENTACIONS

FIGURA 1: Taula de Comptes corrents bancàries (1914-1918) ..	43
FIGURA 2: Taula de superfícies de la Torre Simon	88
FIGURA 3: Planta baixa de la Torre Simon, la distribució correspon amb la de la Família Ros	89
FIGURA 4: Primera planta de la Torre Simon, correspon amb la distribució de la Família Ros.....	89
FIGURA 5: Segona planta de la Torre Simon, correspon amb la distribució actual de la torre.....	90
FIGURA 6: Soterrani de la Torre Simon, distribució actual.....	90
FIGURA 7: Representació de les proporcions de composició i de ritme de la façana principal de la Torre Simon.....	104
FIGURA 8: Proporcions àuries de la façana principal de la Torre Simon, als diferents rectangles que segueixen les proporcions se'ls hi ha traçat la diagonal. Les línies que envolten tota la torre formen un quadrat perfecte. Per trobar seccions àuries s'ha emprat un procediment matemàtic de proporcionalitat	106

0 INTRODUCCIÓ

El Modernisme aparegué a Catalunya a principis del segle XX, de bracet amb un moment històric de creixement econòmic i de reafirmació nacional. Amb el Modernisme arribaven dues tendències arquitectòniques: l'ondulant i la geomètrica, a través de les quals es construïren edificis de tot tipus que deixaren una empremta inconfusible en el paisatge urbà català de principis de segle XX i que hagueren d'esperar fins a finals d'aquest per tal de ser reconegudes merescudament. La mostra que finalment el reconeixement ha arribat pel Modernisme és la recent formació de la Ruta del Modernisme Europeu, així com les successives declaracions dels anys 2000, 2001 i 2002 com a anys de Lluís Domènech i Montaner, Josep Puig i Cadafach i Antoni Gaudí respectivament; els tres arquitectes modernistes catalans de més importància.

El llegat de tots aquells arquitectes modernistes de principis de segle és amplíssim, i tan sols fixant-nos amb la nostra població, segur que en trobaríem diverses mostres. Aquest és el cas del poble de Tona, que va gaudir d'una bona aportació modernista a partir del descobriment de les propietats medicinals de les seves aigües. El màxim exponent d'aquesta aportació és la Torre Simon, una torre producte del modernisme més geomètric i concebuda per a l'estiueig. Edifici al voltant del qual es concep tot el desenvolupament del treball. **[0.1, 0.2, 0.3, 0.4]**

En aquest, s'intenten ordir els vuitanta anys d'història de la torre, justificant-ne els seus orígens i descobrint-ne les persones que n'han fet possible la concepció, l'evolució i preservació així com les característiques més versemblants de la seva arquitectura.

Pel que fa al modernisme del poble de Tona, no se n'han fet gaires estudis, i encara menys de la Torre Simon, de manera que les fonts d'informació local disponibles són gairebé nul·les i de caire oral, fet que en rebaixen la seva credibilitat. Tanmateix, no succeeix el mateix amb les fonts bibliogràfiques disponibles a nivell de Catalunya gràcies principalment al fet que el modernisme català de Domènech i Muntaner i Antoni Gaudí s'hagi afegit als llibres d'història de l'art universal. També ha esdevingut necessària la visita a algun arxiu especialment pel que fa a la consulta dels Anuaris del Col·legi d'Arquitectes de principis de segle i de l'Arxiu Roqueta; i la consulta a la premsa local: la Veu de Tona, i comarcal: El 9 Nou. Fonts a les que no es discuteix la fiabilitat.

L'elaboració del treball ha significat també una sèrie de dificultats a les que imposar-se; principalment m'he hagut d'enfrontar a l'esmentada notable falta de fonts bibliogràfiques locals i m'he hagut de recolzar tan sols amb un llibre d'història de Tona; addicionalment, la falta de testimonis directes i el recolzament de protagonistes més recents de la història de la torre han fet de l'elaboració de la història dels seus orígens un procés força complicat. La falta de plànols originals de la torre ha esdevingut un altre impediment, així com el poc suport rebut per l'administració de diversos arxius de la ciutat de Barcelona.

Per tal de comprendre la història de la Torre Simon, és imprescindible conèixer el moviment modernista arquitectònic català així com quatre pinzellades del poble de Tona. Conseqüentment, la memòria del treball s'ha dividit fonamentalment en tres parts: la primera, comprèn una introducció al Modernisme i al poble de Tona; la segona descriu els orígens i l'evolució històrica de la Torre Simon i la tercera ofereix una anàlisi artística i arquitectònic de la torre. Aquesta memòria es complementa amb tres annexos: el primer annex desenvolupa una memòria fotogràfica que assisteix notablement la comprensió del treball; el segon, recull les entrevistes i els buidatges d'arxius i publicacions periòdiques per tal d'aportar informació totalment fiable addicional; el tercer annex, comprèn una sèrie de plànols i presentacions i es concep com un important suport per a la comprensió de l'anàlisi arquitectònica de la torre.

Els objectius delimitats al plantejar l'elaboració d'aquest treball foren esbrinar la causa i la persona que motivaria la construcció d'una torre com la Torre Simon en un poble com Tona; conèixer amb la màxima amplitud i fiabilitat llur història; obtenint una llista dels diferents propietaris al llarg dels seus 80 anys d'història i obtenir una anàlisi exhaustiva sobre la seva arquitectura i el seu simbolisme. Si al finalitzar aquest treball aquestes hipòtesis i incògnites s'han resolt aleshores la valoració del treball haurà sigut positiva i l'experiència haurà estat profitosa puix haurà ajudat a ordir una mica més la tela de la història del poble de Tona i per versar-me en les arts en general i l'arquitectura en particular.

L'arquitectura influeix a la societat, això és un fet evident: condiciona i delimita els seus espais. I l'obra de Francesc Guàrdia i Vial¹ ho féu més que mai en el poble de Tona; les torres Llussà i la Torre Simon configuren un dels símbols

¹ Arquitecte de la Torre Simon i de les torres Llussà

més importants de la història recent del poble de Tona: l'estiueig. I la seva presència acabaran influint d'alguna manera o altra en la vida dels tonencs.

1 EL MODERNISME I TONA

1.1 Introducció al Modernisme²

“Sempre que una idea organitzadora domina a un poble, sempre que esclata una nova civilització apareix una nova època artística.”

L. Domènech i Montaner³

1.1.1 Els predecessors: Historicisme, Eclecticisme i la “Nova Arquitectura del Ferro”

Durant el segle XIX i perllongats fins entrats al segle XX es desenvoluparen especialment dos moviments arquitectònics: l'historicisme i l'eclecticisme, predecessors del modernisme.

L'historicisme, o altrament anomenat eclecticisme va néixer de l'anhel romàntic de buscar les fonts d'inspiració i construcció en el passat, fou un moviment redescobridor del gòtic, partidari de l'ornamentalisme i l'exotisme, es tractava de l'arquitectura dels pròpiament dits arquitectes. L'historicisme, en basar-se en la retrospectiva d'estils sofrí un continu canvi de caràcter: neoclàssic a principis de segle, després romàntic amb una immanent puixança neogòtica i posteriorment un desenvolupament descontrolat amb el neobarroc, neorococó, neoromàntic, neomudejar, que el conduí finalment a la seva desaparició.

Seguidament l'anomenada arquitectura de la indústria o “del ferro” o bé “dels nous materials”, arquitectura ara dels enginyers, introdueix el ferro com a material totalment revolucionari. Després que aquest aclaparés la construcció d'obres d'enginyeria com ara ponts, estacions ferroviàries... suavitzaren l'entrada d'aquests nous materials en una arquitectura de moment historicista, puix se seguien mantenint els patrons historicistes i eclecticistes. La tendència racionalista d'aquests arquitectes, que anteposaven la racionalitat a l'estètica o, millor encara que eren capaços d'ajustar l'estètica al funcionalisme.

² Durant el desenvolupament de l'apartat s'inclouen nexos a l'Annex I, contenint fotografies d'autors potser aliens a l'objecte principal d'aquest estudi, tanmateix són excel·lents per a la comprensió i assimilació del l'arquitectura modernista

³ Degut a la doble interpretació que rep el cognom “Montaner”, amb la seva pertinent alternança amb “Muntaner”, segons la font bibliogràfica que es consulti i fet que succeeix amb accentuada freqüència, s'acorda que d'ara en endavant, a excepció de possibles transcripcions de documents originals, es prendrà “Montaner” com a vàlid.

Tanmateix el desenvolupament d'aquests dos moviments és paral·lel, i els mateixos arquitectes historicistes i els eclecticistes, adopten tècniques dels nous materials. Així doncs, els arquitectes del segle XIX tenen dues solucions: o bé segueixen el camí de la seguretat, d'allò acceptat, és a dir de l'historicisme, tot i que sigui conscient que tan sols es tractés de "recreacions" i mai d'una nova arquitectura, o escollir el camí difícil, el camí del desconegut, intentant trobar "l'arquitectura del seu segle", de les noves tendències, la qual, al no atrevir-se encara a superar les formes i elements que la història havia considerat com a vàlida, finalment tendia a cristal·litzar en forma d'eclecticisme.

1.1.2 La necessitat d'un nou moviment: El Modernisme

Després de pràcticament un segle de domini eclecticista i historicista, i gràcies a que l'arquitecte, la crítica i el públic aconseguissin "superar" aquesta actitud, apareixeria una veritable arquitectura moderna. Tanmateix aquesta arquitectura "moderna" correspondria ja al segle XX, puix l'arquitectura del segle XIX, en les seves nombroses variacions, seria l'historicisme i l'eclecticisme, considerat l'últim tan sols una expressió més original de l'historicisme.⁴

Així doncs, els recursos expressius d'ambdós moviments es creien esgotats, i la seva més que perllongada existència feren renéixer l'esperit de renovació dels arquitectes de tombants de segle. Lluís Domènech i Montaner declara en el seu article "*En busca d'una arquitectura nacional*":

"¿Es que avuy per avuy no podem tenirla una verdadera arquitectura nacional? ¿es que podrem tenira en un proxim pervindre? (...)

En una paraula, venerem y estudiem assiduament lo passat, busquem ab ferma convicció lo que avuy debem fer y tinguem fé y valor per durho á cap.

*Se nos dirá potser que això es una nova forma de eclecticisme (...)*⁵

Així doncs, ja des de l'última dècada del segle XIX es va generant un impuls renovador en l'arquitectura i en les arts que integra, moviment que en l'estranger remuntaria fins l'Anglaterra dels pioners William Blake, John Ruskin i William Morris, denominant una nova forma artística vagament anomenada en un terme

⁴ Text basat en un memorable article de Pedro Navascués publicat l'any 1971, en base als textos de Victor Coussin i Thomas Hope, ambdós estrangers i de Dios de la Rada i delgado entre altres d'àmbit nacional. Veure: URRUTIA, Àngel. *Arquitectura Española Siglo XX*. Madrid: Ediciones Cátedra S.A., 1997, p.39,40.

⁵ CARULLA I CANALS, Lluís *Lluís Domènech i Montaner. En el 50é aniversari de la seva mort*. Barcelona: Printer Indústria Gràfica SA, 1973, p.118-120 en nom: "*La Renaixensa*". Barcelona: 31 d'octubre de 1887, p. 292-302.

universal com *Art Nouveau*, *Modern Style* a Anglaterra, *Secession-stil* per a Viena, *Jugend-stil*, per als alemanys, *Liberty* per a Itàlia, *Arte Nova* a Portugal i *Modernisme* a Catalunya i Espanya.

Modernisme per la seva voluntat de ruptura amb l'art establert, modernisme per la transformació creativa dels estils tradicionals, dels quals es parteix per a una posterior transgressió i alteració de tots els tractats històrics establerts. Modernista per la creació d'un nou llenguatge a càrrec de nous dissenyadors, d'un nou univers temàtic inspirat fonamentalment en la naturalesa, de la qual s'extreuen formes motrius en un procés d'abstracció: estructures turgents o filamentoses, carneses o flamejants de caire barroca i rococó, sinuositats musicals, mòduls de procedència orgànica o floral que es repeteixen en el mur en motiu de sanefes o coronen els suports substituint al clàssic capitell, elements geomètrics tridimensionals o que neixen, es desenvolupen i moren en constant metamorfosi, influïts per tendències orientals, d'estètica japonesa. Modernista per una preferència a l'anomenada lògica orgànica enfront als objectes propis de l'eclecticisme elaborats en sèrie i originats a causa de la Revolució Industrial. Modernista també per la seva acceptació a un treball artesanal d'ascendència medieval, de tradició prerrafaelista. Modernista també per la integració de totes les arts: l'arquitectura, l'escultura, la pintura, la vidreria, els mobles, les làmpades, vestuaris, estris que influeixin en l'estat d'ànim de l'usuari, en un cos orgànic de disseny estudiat, un *art total* al més pur estil wagnerià. I modernista finalment, per l'adopció de nous materials relatius a la pedra i al ferro d'etapes anteriors, que no només s'adiuen a les necessitats no oficials, sinó que poden deixar-se sincerament vistos en àmbits com el domèstic, establint una equació *estructura = funció = ornamentació* i fent que l'obra, perfectament dissenyada i acabada destaquí en la ciutat o en qualsevol lloc com una joia. Tot això i el que aportés personalment cada arquitecte foren el modernisme purament dit.

Aquest nou estil, fou promocionat i acceptat generalment per part d'una adinerada aristocràcia i burgesia de gust progressista, i així s'aconseguien les millors obres del moment realitzades artesanalment i sense restriccions econòmiques.

Finalment s'acaba l'exposició del modernisme teòric amb la definició que li donà José Camón Aznar el 1969, interessant tant pel seu valor poètic com per les seves connexions amb el romanticisme literari:

*“¿Es el modernisme l'última etapa del romanticisme? Els seus desmaís, les seves llums fluides, tota la llanguidesa de les seves formes, ¿són l'extensió d'un estil, el seu adéu trist, la seva última dosi de metzina, de somni de sensualitat i mort? Perquè el modernisme està impregnat d'elements romàntics: el seu gust per les cultures exòtiques, la seva qualitat poètica, la seva crepuscular aflicció a les vaguetats. Però, no obstant, hi ha diferències fundamentals. El romàntic no eixien de si mateix. Fins i tot troba un plaer morbós en enfonsar-se en la seva interiorització més secreta, en els abismes de la seva intimitat. Aquesta exasperació de la seva solitud, de la seva inadaptació al món, amb la conseqüent entrega a l'univers dels seus somnis, és de qualificació romàntica. En el modernisme, contràriament, el seu anhel és l'evasió⁶. Tot sembla que fugir els seus límits. La pedra vol ser molsa, la columna, arbre; el ferro, un tall humit; la pintura, música; l'escultura, núvol, i la música color. Aquest és el millor diagnòstic per a conèixer aquest estil. Les fronteres entre els gèneres artístics desapareixen”.*⁷

1.1.3 El Modernisme i Catalunya

Hem de situar el veritable inici del modernisme a Catalunya, o si més no la clara distinció d'aquest respecte els seus moviments predecessors en l'*Exposició Universal de Barcelona 1888*, en aquesta hi participen els millors arquitectes, deixant-hi les seves més importants i personals obres. Així en el Passeig de Gràcia podíem trobar-hi La *Casa Lleó Morera* de Domènech i Montaner; *Casa Amatller* [1.1] de Puig i Cadafalch; *Casa Batlló* [1.2] i *Casa Milà* [1.3] d'Antoni Gaudí. Tot i això, la plenitud del modernisme català la trobem durant la primera dècada del segle XX.

Pel que fa al conjunt Espanya, tan sols hem de considerar Catalunya i més concretament Barcelona com a úniques contenidores i productores d'un veritable modernisme. Així, el modernisme no acabà mai d'arrencar a la resta d'Espanya i fou molt escàs, es podria considerar que arribà a algun racó de la península, però fou gairebé sempre gràcies a l'aportació o influència d'algun tècnic català. Els

⁶ Evasió, sinònim d'estiueig veure apartat 2.3.4 de la memòria per establir una relació entre els dos conceptes
⁷ “*La arquitectura social en España a través de cien números de Hogar y Arquitectura*”, *Hogar y Arquitectura*. Maig-juny 1972.

motius d'aquest fet el trobem en la suma de factors que es donaven a Catalunya: posseïa una tradició nacionalista i un passat medieval pròsper, un romàntic ressorgiment cultural amb el fenomen de la Renaixença i uns immensos desitjos de modernitat. Tanmateix també contava amb dos motors imprescindibles, tot i els evidents conflictes socials de l'època: una economia en procés de reactivació basada sobretot en la indústria tèxtil i el comerç, la qual originaria una emprenedora burgesia d'ampli espectre capaç d'activitat econòmica i comerç; una altra intel·lectual, amb una gran nòmina d'autors i artífexs a la recerca d'un art identificador, recolzat en la tradició medieval autòctona, però absolutament tancada al món.

Pel que fa als artistes més destacats cal citar l'obra d'Antoni Gaudí i Cornet (1852-1926) i la de Lluís Domènech i Montaner (1850-1923). El primer, Gaudí, un geni al marge de qualsevol mesura, seguidor a escala mundial de l'arquitectura en pedra, feia troballes inaudites i precursors tant en el terreny estructural com en el decoratiu. Fou protegit i enmecenat per Eusebi Güell per al qual construí un magnífic palau (el *Palau Güell* [1.4]), que constitueix un exemple fantàstic de la forja catalana en la seva entrada, el *Parc Güell* (1900-1914) [1.5] forma una fantasia sedant en el brogit de la gran urb. La seva obra magna no fou concebuda fins al 1883 quan començà a treballar en la *Sagrada Família* [1.6], aquesta obra, la més personal de l'autor restà com a catedral inacabada, i fou meticulosament dirigida en tots els detalls per ell mateix. S'aixecà amb un singular fervor místic, es tracta d'un veritable poema teològic, un resum de la seva concepció arquitectònica i de la seva consolidació conjuntament amb les obres de *casa Batlló* (1904-1906) i *la Pedrera* (1903-1910)⁸. Aquesta genial singularitat dins del modernisme (ocasionalment exclòs d'aquest i considerat únicament com a naturalista), provocaren que llur obra i influència fos admirada per autors com ara Salvador Dalí, Le Corbusier, Félix Candela i una llarga llista d'autors actuals.

L'altre eminent arquitecte, Domènech i Montaner, tingué una de les més importants vessants arquitectòniques d'entre segles. Fou un arquitecte relativament valorat en la seva època però que restà sempre eclipsat per Antoni Gaudí. No fou fins fa poques dècades que la seva obra fou veritablement reconeguda. Destacà també com a polític catalanista, ja que fou un dels "quatre presidents" de la cèlebre candidatura de 1901, També introduí la configuració

⁸ Casa Milà

metà·lica i el maó vist al seu *Castell dels tres Dragons* [1.7] i va ser l'autor de dues de les obres principals que marcaren la maduresa del gust de l'època: el *Palau de la música Catalana* (1905-1908) [1.8], el màxim exponent a Catalunya del i l'*Hospital de Sant Pau* (1902-1910) [1.9].

Però no tot el modernisme és obra d'aquests dos genials arquitectes, llarga és la llista que els abarca tots i tots es mereixen el mateix bon tracte, però per raons d'espai, temps i finalitat no se'n pot fer esment en aquesta memòria.

Finalment, un altre destacat arquitecte modernista català fou Josep Puig i Cadafalch (1867-1956), el qual sobreeixí com a historiador de l'art i en el terreny polític esdevingué el segon president de la Mancomunitat de Catalunya (1917-1924): Els seus criteris estètics foren molt més continguts i el seu decorativisme assenyat i reglamentat. L'estètica de la seva primera etapa volia evocar un medievalisme internacional i culte que el menà més endavant a una interpretació personal del noucentisme. Dins les seves obres més destacades trobem: *La casa Gari* (1900) a Argentona i els casals barcelonins *Amatller* (1900) i Terrades, aquesta última coneguda per *la Casa de les Punxes* (1905) [1.10].

1.1.4 El Noucentisme i Catalunya

Hem de buscar els inicis d'aquesta nova tendència arquitectònica en la política catalana de principis del segle XX. Finalment fou amb Eugeni d'Ors, que a través de la seva publicació del seu *Glosari* (1906-1910) al diari *La Veu de Catalunya* amb el sobrenom de Xènius, s'inicià el corrent ideològic noucentista, que posteriorment publica en la seva cèlebre obra *La Ben Plantada* (1912). D'aquesta manera a través de la cita al Pantagurel que s'embarca a la recerca del "Toisón d'Or", proposà un retorn a l'humanisme, a través de les seves conegudes frases:

"I nosaltres, el catalans, havent-nos quedat a la nostra terra, ens conformarem? Renunciarem, amb resignació covarda, a la nostra part del botí de l'humanisme? ¡No... va de pressa, de pressa, veniu Museus, veniu Acadèmies, veniu Exposicions, veniu Educació, veniu Urbanitat, veniu Frivolitat, vingui Galería de Catalanes Hermoses, vingui el desig de tots, i l'esforç de tots perquè avui, en el mes de juny, en el dia de les Vestals, els catalans, santament ambiciosos, ens

*hem proposat atrapar, en la ruta vers l'Humanisme, les nous de Pantagruel, fill de Gargantua!*⁹

El noucentisme fou el catalitzador i la bandera de la nova puixança nacionalista catalana i una alternativa més dins del rumb imparable cap a una Catalunya amb identitat, i projecció internacional. Es vol fugir del nacionalisme radical i es vol instaurar una Catalunya moderna i oberta, on es pugui portar a terme un projecte de modernitat, de tradició mediterrània, de cohesió social, de participació popular, seguint el model clàssic de bellesa pública.

El noucentisme arribava per: *“abominar tot allò que, com el plor o la rialla, pot infligir mísera alteració al ritme triomfal de les coses belles”*¹⁰ com deia Eugèni d'Ors, també en el seu Glosari.

Es pot parlar, en principi d'una reacció contra “l'art per a l'art” que caracteritza de manera discutible al modernisme, o contra el seu particular desordre expressionista, però s'ha d'insistir en la transformació de l'espai privat integral modernista a l'espai públic social noucentista. S'arribà a donar una gran importància al jardí com element natural ordenat que, a petita escala, serveix de nexa amb el paisatge mediterrani. L'idealisme s'enfrontà amb el naturalisme i l'ordre amb el deliri sentimental. De fet no s'utilitzà l'art, amb la finalitat de recrear la bellesa, sinó amb una finalitat social.

El noucentisme català representà el renaixement de l'esperit clàssic més racional, essencialment modern i universal, amb la immanent recuperació de la columna, l'arc, el frontó i la volta de casetons. En el terreny social manifestà el desig d'una renovació de les institucions educatives i culturals, però dins d'una presa de consciència ciutadana, així doncs, es concebí la ciutat com una estructura ordenada per a la cultura i orientada cap al benestar social, a imatge i semblança de la *polis* grega, d'aquesta manera es produí una evolució en la societat catalana, puix tant la política, les arts, l'arquitectura, tendiren a girar entorn d'un projecte, superant els personalismes i les evasions interiors pròpies del modernisme.

Tot i aquest plantejament teòric tan esperançador, el vertader procés fou menys coherent a la pràctica i menys unidireccional, puix no hi havia a Catalunya una escola homogènia, faltava un cos teòric més transcendental que no pas al de

⁹ URRUTIA, Ángel. *Arquitectura Española Siglo XX*. Madrid: Ediciones Cátedra S.A., 1997, p.186. En el qual s'especifica l'origen del text.

¹⁰ Vide nota nº9

tan sols comprometre's, addicionalment existiren interessos interposats, que impediren el seguiment d'un únic camí unidireccional. Per conseqüent, l'arquitectura anà a la deriva¹¹, les interpretacions noucentistes foren vàries i disperses, des de les secesionsites com ara Joan Rubió i Bellver o César Martinell, fins a inspiracions extrems del classicisme foraster, o del renaixement florentí pròpies d'arquitectes com ara Francesc de Paula Nebot i Torres (1883-1965), Ramon Puig Giralt (1888-1935) o el mateix Josep Puig i Cadafalch¹², ara també arquitecte d'edificis del nou corrent.

Aleshores, es va estimar més renunciar al bur gegantí d'un Gaudí o d'un Domènech i Montaner, per escollir l'intimisme d'un Rafael Masó, d'un Goday, d'un Rubió i un Tudurí o d'un Duran i Reynals.

Finalment, cal esmentar que modernisme i noucentisme foren dos moviments successius que van polaritzar moltes coses a Catalunya. Si el modernisme s'estengué vagament del 1890 al 1910, el noucentisme es desplegà del 1910 al 1930. Tanmateix, també hi ha postures que defensen el noucentisme com a moviment reaccionari però paral·lel alhora al modernisme, que es podria haver extès també fins a finals de la segona dècada del segle XX.

1.2 El Poble de Tona

"Gurb i Tona, la flor d'Osona"

Dita popular

Si s'estudia una obra arquitectònica, no es pot deixar de banda un condicionador molt important i transcendental com és el seu entorn. En aquest cas es tracta d'un petit poble de la comarca d'Osona, Tona, del qual és imprescindible conèixer-ne quatre pinzellades, per a tal d'obtenir una comprensió completa de l'essència del treball: L'empremta del modernisme en aquesta localitat a través de la Torre Simon¹³.

¹¹ De nou si considerem el "fracàs" del modernisme al quedar, segons interpretacions, sols com una extensió més de l'eclecticisme

¹² El Mateix Puig i Cadafalch es pot considerar el pont entre el Modernisme i el Noucentisme, arquitecte de gran vàlua i promotor al llarg de la seva vida dels dos moviments sabent com diferenciar-los.

¹³ Degut a la trible interpretació que rep el cognom "Simon", amb la seva pertinent alternança amb "Simón" i "Simó", segons la font bibliogràfica que es consulti i fet que succeeix amb accentuada freqüència, s'acorda que d'ara en endavant, a excepció de possibles transcripcions de documents originals, es prendrà "Simon" com a vàlid.

1.2.1 Situació geogràfica, geològica i climàtica de Tona

Tona és un poble plenament osonenc, situat al sud de la Plana de Vic. S'estén pel sector meridional de la gran depressió o vall encerclada que anomenem la Plana i s'enfila vers la seva margera o Serra de Ponent direcció a Collsuspina i Muntanyola. En el seu punt més baix, a l'extrem nord-est del poble coincideix amb els termes de Malla i Taradell, la població disposa d'un total de 16,47 Km² de superfície.¹⁴

Tona es troba a una altura mitjana de 598 m sobre el nivell del mar, i té com a punt més alt el Puig o Pla del Castell, que s'aixeca en vertical sobre el sector nord-oest del nucli. Abastant en aquell punt els 702 m.

Tanmateix, la població de Tona es desenvolupa principalment en dos plans: el que té per eix la carretera C-17 de Barcelona a Puigcerdà i el que té per eix la carretera de Manresa a Vic.

L'altura mitjana del primer pla oscil·la entre els 550 i els 600 metres, que és on s'ubica la població, amb tots els seus barris moderns i les seves antigues masies. El segon pla de la població, anomenat "La Barroca" s'estén a una altura que oscil·la entre els 640 i els 740 metres, amb bons plans per a l'agricultura, boscos de roure i algunes pinedes, graus i depressions ocasionades per l'acció mil·lenària d'un règim tan sols torrencial. Allà s'hi troben alguns dels masos de més tradició històrica, com el Planell, el Planelló, el Prat de la Barroca, el Vendrell, Segalés, Vilamajor, Vall-Llobera i Güells. Els graus del sector sud-oest del poble estan format per potents estrats de roca calcària. La graonada que separa la Barroca del pla més inferior del terme té sectors d'una gran bellesa natural i paisatgística, com l'ample Pla de Tona, el Serrat de Puigbonic, l'espectacular Salt de Ca, Serra de la Caseta, i les Grauetes o les Esgrauetes.

Pel que fa als vessants aquífers de Tona, cal destacar que la població es situa just a la divisòria d'aigües que té lloc a la part meridional de la Plana de Vic, entre les aigües que van al riu Congost i Besòs i a través del Gurri, van cap al riu Ter. Els puigs que formen aquesta imaginària línia divisòria van del Pla Boixer al Serrat de la Creu, Puig de l'Aguilar, Serrat del Vernet i Soleia de Güells. Les aigües que cauen a la part Nord d'aquesta línia van a la riera de Tona, mentre que els que cauen als vessants de migdia van als torrents de Güells i de Serrarols,

¹⁴ Per a una millor ubicació de la població consultar l'ANNEX 2 Plànol 1

dirigits al Congost o al Besòs. Tot aquest conjunt de torrents o rierols no són altra cosa que petits torrents sense aigua o bé amb aigües força escasses sovint corrompudes.

L'actual territori de Tona, pertany en la seva totalitat a la conca d'erosió o formació geològica que anomenem Plana de Vic, i per això el seu territori està format per terrenys margosos força tous, de l'època terciària eocènica, com determinen els fòssils trobats en el seu terme. L'erosió efectuada durant mil·lenis va modelar el terme amb el curiós relleu actual, en què destaquen els clàssics turons de margues blavoses o terrer, que configuren molts dels típics turons "testimoni".

Tots els materials terciaris despresos per l'erosió o pel pas dels segles formen un sòl de conreu excel·lent, gràcies a l'acció de l'home i a un règim regular de pluja de 700mm anuals.

Tona gaudeix del clima anomenat submediterrani, o continental moderat, molt diferent del que es troba a la sortida del Congost. El fenomen de la inversió tèrmica de la Plana de Vic, a més de provocar un micro clima extremat pel que fa al fred i a la calor, és la causa del fenomen de les boires baixes, que amb mitjanes superiors als cent dies anuals, s'allarguen gairebé sempre fins al migdia. Les temperatures de l'estiu solen rondar els 25º centígrads i les mínimes de l'hivern solen estar al voltant dels -5º centígrads, assolint una oscil·lació tèrmica d'uns 30 graus aproximadament.

1.2.2 Tona: Eclecticisme, Modernisme i Noucentisme

A Tona, no hi ha faltat la presència d'obres arquitectòniques dels que representen els corrents estètics ja esmentats: l'eclecticisme, modernisme i el noucentisme. Trobem doncs, pels carrers Del poble edificis que en són un molt bon exemple. Dels quals en tenim una breu descripció a continuació.

Pel que fa als arquitectes de més importància que deixaren rastre a la Tona de principis de segle, trobem la discutida obra de Lluís Domènech i Montaner del manantial Roqueta, d'un estil totalment eclecticista, tal com veiem representat en l'apartat 2.2.3 de la memòria. El pas de Francesc Guàrdia i Vial, estudi del qual es

realitza en profunditat en l'apartat 2.4 de la memòria i responsable del conjunt de torres del carrer Llussà.

Finalment també cal destacar l'obra tonenca de l'arquitecte Manuel Gausa i Raspall, del segon quart del segle actual, nascut a Barcelona. Gausa, just aconseguí el títol d'arquitecte el 1921 se li encomanà la projecció del Grup Escola "Caterina Figueres" de Tona **[1.11]**, el qual no fou inaugurat fins al 1928. Simultàniament se li encarregà la direcció de la casa Correus del carrer Major, executada l'any 1923. Gausa exercí el càrrec d'arquitecte municipal de Vic, on realitzà un projecte de reconstrucció de la Seu, obra presentada a l'Exposició Nacional de Belles Arts celebrada a Barcelona l'any 1942.

Dins de les edificacions modernistes del poble de Tona, trobem en primer lloc la casa número 25 del carrer de Barcelona de 1916, fidel expressió d'aquest estil: línies corbes en els balcons, les finestres i la barana i l'aplicació de la ceràmica o rajoles policromes i del ferro a la façana. Altres immobles dins del mateix gust són el 59 al carrer Major i la casa Codina a la carretera de Moià. **[1.13]**

Per altra banda, dins d'un estil més noucentista, trobem la façana número 49 al carrer Major **[1.12]**, pura manifestació estilitzada d'aquest moviment: línies rectes en la llum dels balcons i les seves baranes. Esgrafiats, inspirats en el neoclàssic setcentista, representant gerros amb fulles, rombes, contorns i sobretot, l'orla sota la barbacana.

Seguint les tendències d'aquest moviment trobem el Grup Escolar "Caterina Figueres" edificat per l'esmentat Manuel Gausa i Raspall, el seu filantrop Antoni Figueres i Cerdà, fa la donació de 112.902 pessetes, en memòria a la seva filla, a l'Ajuntament de Tona el 20 de juny de 1927. Al cap d'un any es procedia a l'inauguració de l'obra. El grup escolar constitueix un conjunt arquitectònic noucentista de línies clàssiques, amb equilibri de línies rectes i corbes i amb acomodacions decoratives de fang cuit i esgrafiats. **[1.11]**

Troblem també en la façana de la casa número 13 del carrer Major **[1.14]**, una altra obra de Gausa i Raspall. En aquesta es pot fer una fàcil classificació de dos corrents discordants en la seva composició: el modernisme i el noucentisme. Per una banda, les baranes dels balcons, l'arc de maó vist a la balconada i a la línia ondulant al cim, són peculiaritats modernistes. Per altra banda els esgrafiats distribuïts a cada costat dels muntants del balcó i la cornisa recta adornada amb teules i trossos de ceràmica, són trets clarament noucentistes. Addicionalment

observem els bells esgrafiats de color blanc, perfectes en el disseny i en la seva execució. Es tracta doncs d'un edifici escolar on la forja i la ceràmica, ens la permeten classificar també com a seguidora de les arts pròpies de la neta tradició catalana. La forja i la ceràmica doncs decoren en els espais interiors de circulació, els esgrafiats i els plafons de fang cuit, distintius de l'arquitectura catalana setcenista. Tots aquests elements embelleixen la façana, on s'inscriuen aquests esgrafiats tan tendrament infantívols.

Fins aquí arriba el recorregut per la Tona modernista, aspecte que es veurà molt ampliat en l'exhaustiu estudi de les torres Simon i Llussà, obres de Francesc Guàrdia i Vial, les quals es troben més avançada la memòria.

2 ENTORN HISTÒRIC

“L'Arquitectura exalta quelcom. D'aquesta manera, allà on no hi ha res per exaltar, no hi pot haver Arquitectura.”

L. Wittgenstein

2.1 Les Aigües Medicinals

Des de la consagració de la primitiva església de Sant Andreu quan oficialment es fundà el terme de Tona, en temps de Guifré el Pilós ara fa més de mil cent anys, passant per la concisió del rei Martí I l'Humà de l'usatge de dret de carreratge¹⁵, el 1401 no hi hagué cap esdeveniment més transcendent en la història del poble que el descobriment de les aigües medicinals per part del Doctor Antoni Bayés¹⁶, l'any 1874. Aquest fet, redreçà la situació del poble, que restava encallat en la ruralia del segle XIX i marcà un punt i apart en el seu desenvolupament tan econòmic com urbanístic. Igualment fou una de les causes principals de la construcció de la Torre Simon. D'aquesta manera, l'explicació i desenvolupament dels successos relatius al descobriment de les aigües permeten justificar l'existència de l'edifici modernista, i són els punts a estudiar en aquest apartat de la memòria.

2.1.1 El descobriment de les aigües

Eren temps difícils per a Tona, l'any 1874, immersos en la Tercera Guerra Carlina. Tona es trobava en un estat de crisi i descens demogràfic: el poble no disposava d'indústria i es nodria dels oficis bàsics així com del que la terra proporcionava. En aquest marc i a principis de l'estiu d'aquell mateix any, Antoni Prat, perforant un pou d'uns vuit metres de profunditat on s'emmagatzemaven aigües pluvials, sentí una olor d'ous podrits d'intensitat pronunciada i va percebre uns gasos que eixien del pou; observà també que en sortia aigua. Tanmateix no es preocupà més de l'esdeveniment i seguí exercint la seva tasca com si res no hagués succeït. Dies més tard, el Doctor Antoni Bayés i Fuster (1842-1899) [2.1], metge de Tona i natural de Taradell, va fer una visita al senyor Antoni Prat, i

¹⁵ Aplicat principalment els segles XIV i XV, permetia a una població sotmesa a un senyor feudal alliberar-se'n i passar a formar part d'una població de jurisdicció reial

¹⁶ El Dr. Bayés tingué una gran importància en la història de Tona. La seva biografia es pot consultar a: PLADEVALL, Antoni. *Tona Mil cent anys d'història*. Vic: Eumo editorial, 1990, p.373-375.

aquest li narrà els successos relatius al pou i a l'olor que sentí. Després d'extreure'n una mostra i provar-la, el Doctor Bayés va creure que tan sols es tractava de la descomposició d'algunes substàncies vegetals de la zona i s'oblidà del tema.

Tot i això, l'abril de 1875, el Doctor Bayés es tornà a interessar per aquelles aigües, però per sorpresa seva es trobà que el pou havia estat buidat i encimentat. Però l'esperit científic del Doctor Bayés i dels seus companys els conduïren a obtenir el permís per buidar el pou de l'aigua pluvial i obrir el pou de nou. Fins la nit es perllongaren les operacions per obrir el pou, i un cop obert, a l'encendre un llumí, s'inflamà tot el pou amb una flama groguenca i lleugerament blavosa, testificant la presència de sofre. Prengueren una mostra de l'aigua del pou i l'enviaren a analitzar al químic Martí Genís, que entregà un anàlisi satisfactòria el mes Maig de 1875. Per aquest motiu, s'insistí en les excavacions del pou i finalment s'hi va construir un recinte subterrani, que ofería uns 100 litres de les aigües sulfuroses al dia.

El Doctor Bayés narra que la gent del poble i de la comarca es van començar a sentir interessats pel descobriment i omplien cànteres i ampolles i que en poc temps molts malalts es guariren gràcies a les aigües.

2.1.2 La societat Ullastres

Un cop obtinguts aquests resultats positius en l'anàlisi de les aigües sulfuroses, l'interès i l'anhel del Dr. Bayés el conduïren a actuar tal com ell explica: *"No satisfecho de esto, y conociendo la importancia que tal vez pudieran tener los baños con unas aguas, al parecer tan fuertemente mineralizadas, de común acuerdo con nuestros inteligentes compañeros D.Narciso Ullastres y D. José Quintanas, empezamos a practicar excavaciones en la propiedad del último..."*¹⁷

El resultat d'aquestes excavacions quan ja es veia tot perdut, va ésser la troballa d'un pou de deu metres de profunditat del qual *"brotó el agua mineral en tanta abundancia, que los trabajadores tuvieron que salir inmediatamente"*¹⁸. D'aquesta manera, Narcís Ullastres va constituir una societat juntament amb el Dr.

¹⁷ BAYÉS I FUSTER, Antoni. *Aguas Minero-Medicinales, salino-yodo-sulfuradas de Sant Andrés de Tona de Ullastres y Cº, premiadas en la Exposición Univesal de París de 1878*. Vic: Ca l'Anglada, 1881, p.10-11, dins PLADEVALL, Antoni. *Tona, Mil cent anys d'història*. Vic: Eumo Editorial, 1990, p.378.

¹⁸ vide nota nº17

Bayés i l'amo del Mas Rimbau de Tona originant així el que seria el primer manantial d'"Ullastres i Companys" [2.2].

Ullastres era enginyer de Camins, Canals i Ports i el fet de ser contractista de la carretera nacional de Barcelona a Vic el feu residí alguns anys a Tona, on va tenir el temps suficient per forjar una forta amistat amb el Dr. Bayés justificada amb aquestes paraules: "*el único amigo que tengo en este mundo*"¹⁹. No obstant, el tres socis es repartien els beneficis en parts iguals, van veure que el negoci que els proporcionava era menor al que n'esperaven obtenir, i és que el balneari tenia un repte a superar: el cabal reduït dels seus pous, que impossibilitava la comercialització d'ampolles d'aigua sulfurosa.

Simultàniament, la construcció del balneari Ullastres va provocar una espècie de *febre de l'aigua* i hom cercava aquestes aigües miraculoses en les seves terres. Propietaris de Tona es feien amb els serveis de químics i geòlegs i emprenien prospeccions, algunes exitoses com ara la de la puda Sagalés²⁰, descoberta el 1877 i primer manantial obert, encara que fou el que menys va reixir.

2.1.3 L'origen del manantial Roqueta

La fortuna, adreçà Josep Roqueta i Bres [2.3], el mes de juny o de juliol de 1890, a ensopegar amb la deu que més tard portaria el seu cognom. Josep Roqueta i Bres, era fill de vinyaters traslladats a Tona, amb domicili a can Vileca²¹, viva independitzat a l' "*Antigua fonda Roqueta*"²². Addicionalment, Josep Roqueta posseïa alguns terrenys en el poble dedicats essencialment a l'agricultura, entre ells el camp del Rajol, anomenat vulgarment "Hort d'en Josepet", d'una quartera i mitja de sembradura on fou descoberta la deu amb aigües sulfuroses, trobada en un pou anomenat "Sant Andreu". El camp del Rajol limitava per Orient i Nord pel terreny de la Ferreria, per migdia amb honors de Salvador Valdeoriola i per ponent amb les terres del mas "Viladelmàs" de Ramon Coll²³.

¹⁹ Carta d'Ullastres a Bayés, Arxiu Bayés dins: PUIGFERRAT I OLIVA, Carles. "La febre de l'aigua" dins *Llibre de Tona*, 2000 p.67.

²⁰ Per a més informació sobre el manantial Sagalés consultar: PLADEVALL, Antoni op.cit., p.380-383

²¹ Casa de la cantonada del C/ Major amb C/ Maduixes.

²² Actual "Residència Prat", al peu del C/ Doctor Bayés.

²³ Una antiga propietat de Viladelmàs, el qual havia sigut adquirit per Josep Roqueta, amb la venda dels descendents de Josep Boixaderas otorgada per Salvador Viladoms i Creus el catorze d'octubre de 1885.

Tal com es pot deduir, el descobriment d'aquesta deu preocupà els socis del manantial Ullastres, els quals a més a més s'havien d'enfrontar a l'amenaça de l'esgotament de la seva deu, del qual ja es feia esment en una carta rebuda pel Dr. Bayés de F. Figuerola des de Caldetes. Aquests fets motivaren que els tres socis del manantial Ullastres possessin un interdicte al jutjat de Vic per tal d'aturar l'explotació de la nova deu, objectiu que inicialment s'aconseguí.

Es volia evitar que la deu Roqueta fos declarada d'utilitat pública impeding la construcció d'un nou balneari. Al·legaren que d'acord amb el que dictaminava la llei, tan sols es podia atorgar una concessió d'explotació d'una deu d'aigües de caràcter minero-medicinals si aquesta no afectava a tercers, fins i tot quan la deu veïna fos a una distància considerable. Per tal de justificar-ho, el 1893 Ullastres va elaborar un informe on reconeixia que els dos pous del seu balneari proporcionaven un cabal de 7 litres per hora, mentre que el Balneari Roqueta el 1896 havia tingut un cabal d'uns 543 litres per hora.

A causa d'aquest interdicte s'inicià una pugna que durà 5 llargs anys. Josep Roqueta i Bres maximitzà els seus esforços per tal d'anul·lar l'interdicte, però es va trobar sense diners per enfrontar-se amb les despeses del plet i les gestions que s'havien de realitzar per tal que el govern espanyol declarés les seves aigües d'utilitat pública. Josep Roqueta es trobà en una situació més que compromesa, puix els membres de la societat Ullastres, eren ni més ni menys que els homes de pes del poble: el Dr. Bayés, metge del poble; l'amo de Riambau, que posseïa la majoria dels terrenys arrendats al pur estil feudal i Ullastres un enginyer i contractista de pes.

2.2 Francesc Simon i Font i Ramon Montaner i Vila

Hi hagué un succés, una trobada, fortuïta o potser intencionada que tombaren el destí de Tona i que ha determinat la seva configuració. Per altra banda sense la seva implicació, aquest estudi tampoc hauria estat possible.

2.2.1 Implicació de Francesc Simon i Font i de Ramon Montaner i Vila

Josep Roqueta i Bres enfrontant-se amb qui representava gairebé tot el poble trobà una solució a través del Sr. Esteve²⁴ un advocat de La Garriga amic de Josep Roqueta, que li recomenà de cercar l'ajut de n'Arturo Simon i Font, comerciant de Barcelona. Aquest després d'acordar les condicions de l'empresa que portarien en comú amb Josep Roqueta, subscrigué davant del notari Fernando Gasset i Font, el 28 de Novembre de 1890, una escriptura pública, on figuraven els pactes i condicions així com la implicació de Francesc Simon i Ramón Montaner el portaveu dels quals era n'Arturo Simon i Font.

Francesc Simon i Font (1843-1923), fill d'Esteban Simon i Feu i Ana Font, natural de Barcelona, casat amb Anna Bach i Bobes i domiciliat al Passeig de Gràcia número 3, pis principal, fou president de l'Institut Català del Llibre i n'impulsà una escola de formació professional, la seva gesta més virtuosa fou la fundació d'una empresa editorial amb el mateix Ramon Montaner i Vila (1832-1921), anomenada "Montaner i Simon"²⁵, amb seu al Carrer Aragó número 255 de Barcelona, actual seu de la Fundació Tàpies construcció realitzada per l'il·lustre arquitecte modernista Lluís Domènech i Montaner²⁶ parent de Ramón Montaner i Vila [2.4].

Com a anècdota curiosa es conta que Josep Roqueta, per tal de no ser vist amb motiu de les seves visites a Barcelona, es vestia per anar a treballar i en una bossa amagava les sabates i els seus vestits d'etiqueta. Un cop havia despistat i sortejat el poble feia el l'increïble esforç d'anar fins a La Garriga a peu i allí agafar un tren fins a Barcelona fins i tot, quan visitar la Garriga no va ser prou segur, havia anat caminant fins a Barcelona, i un cop allí es canviava de roba tal com la situació exigia.

D'aquesta manera Josep Roqueta aconseguí apagar les sospites d'un poble rural, petit i amb més interès en els afers d'altri que ens els propis, i trobà i aconseguí el suport del que dels destacats burgesos de la Catalunya d'aquell

²⁴ No s'ha pogut recollir cap altra mena de referència sobre aquest personatge

²⁵ L'editorial s'especialitzà en diccionaris, enciclopèdies i grans obres il·lustrades, que destacaven per la perfecció tècnica amb que foren realitzades.

²⁶ Degut a l'importància de l'arquitecte en els orígens de la Torre Simon seria bo conèixer l'acurada biografia de Lluís Domènech i Montaner:

CARULLA I CANALS, LLUÍS I FONT I BERNAVA, Maria. *Lluís Domènech i Montaner. En el 50é aniversari de la seva mort*. Barcelona: Printer Indústria Gràfica SA, 1973.

temps: Ramon Montaner i Vila i Francesc Simon i Font²⁷, els quals, empesos també per l'esmentada *febre de les aigües* i amb l'expectativa de futurs beneficis, es varen fer càrrec de les despeses que la picabaralla amb els socis d'Ullastres ocasionava, la qual ja havia arribat a Madrid, concretament al “*Consejo de Estado*”, al “*Real Consejo de Sanidad*” i al “*Ministerio de Gobernación*”, on s'ordien els afers relacionats amb sanitat i salut pública durant el segle XIX. Per la seva banda els socis d'Ullastres, mitjançant la “*dirección de Beneficiencia i Sanidad*”, realitzaven tots els esforços possibles per tal d'aturar l'expedient de declaració d'utilitat pública de les aigües. Tanmateix, Montaner i Simon feren el mateix però en sentit contrari, tot i que de les gestions d'aquests se'n disposi de molt poca informació. Tot i això, el 1891 hi hagué un intent d'arribar a un acord entre les dues parts, que fracassà.

Inicialment, els socis d'Ullastres varen comptar amb l'ajut del jurista i senador Manuel Duran i Bas i del seu fill Raimon Duran i Ventosa, així com amb l'experiència d'un advocat de Madrid, Domingo Gascón. Addicionalment tingueren el suport de certs diputats de les Corts, en especial d'Albert Rusiñol²⁸ i Ramon de Rocafort, diputat per Castellterçol. A principis de febrer de 1892 el Dr. Bayés va fer un viatge a Madrid amb la intenció d'establir contactes per afavorir la seva causa. Concretament, va ésser rebut per Antonio Cánovas del Castillo, cap del Partit Conservador, que li va permetre aturar l'expedient. Tanmateix, aquell mateix mes, Carlos Cartel director general de “*Beneficiencia y Sanidad*”, ordenà que mentre no es resolgués l'expedient de les aigües de Tona, es prohibia obrir el pou del manantial d'en Josep Roqueta.

Ja en aquella època, les llonganisses de Vic tenien una gran fama a Madrid, Bayés i els seus socis van enviar-ne força partides a la capital per tal d'obsequiar les persones que els ajudaven a guanyar el plet, començant per el Sr. Gascón. Ho feren puntualment, com ara per Nadal del 1892 així com en altres ocasions. En una carta que Ullastres envià al seu amic el Dr. Bayés abans que s'iniciés el plet, s'hi pot llegir: “*Estan locos [la gent de Madrid] por esta clase de salsichón y esto no cuesta gran cosa. Podría mandar hacerlos ex profeso por una casa de*

²⁷ Ambdós personatges tenen una gran implicació en la història de la Torre Simon, i són tractats especialment en aquest Treball en l'apartat 2.2.4 de la Memòria.

²⁸ Germà de Santiago Rusiñol, empresari tèxtil elegit diputat per Vic pel Partit Liberal el 1893, i gran amic del Dr. Bayés.

*confianza y decirles que están hechos en su casa, que así les causa más ilusión”.*²⁹

Tanmateix els esforços de Montaner i Simon a Madrid tingueren els seus fruits i la balança va començar a inclinar-se a favor seu a partir de mitjans de 1892, quan les cartes d'Ullastres transmetien ja un cert pessimisme. En aquestes cartes es parla de l'ús del suborn. El desembre d'aquell mateix any va caure el govern conservador i el Partit Liberal tornà al govern, encapçalat per Práxedes Mateo Sagasta. Això representà un revés per als interessos d'Ullastres. El juliol de 1893 s'assabentaren que l'influent polític i antic republicà Emilio Castelar, amb molt ascendent sobre Sagasta, va defensar en el “*Consejo de Estado*” l'expedient de declaració de les aigües de Roqueta d'utilitat pública. Castelar havia passat les seves vacances a Catalunya i a través de contactes Ullastres i Bayés van aconseguir una entrevista amb ell. Ullastres i Bayés consideraven que els podia fer servir de pont amb els Montaner i Simon per mirar d'arribar a un acord econòmic entre les dues parts. Es desconeix si aquesta segona reunió tingué lloc, però en tot cas no arribà a bon port, puix en aquest moment els tres socis fundadors d'Ullastres, sobretot Narcís Ullastres, estaven disposats a vendre la companyia a Montaner i Simon o a qualsevol altra persona que els oferís un bon preu (al voltant de les 300.000 ptes.).

A partir de la tardor de 1893 les coses encara anaren pitjor per als socis d'Ullastres. Algunes de les persones del “*Ministerio de Gobernación*” van exigir-los, a canvi d'aturar l'expedient i de fer gestions al seu favor, que paguessin 15.000 ptes. S'anomena el peticionari com un tal Sr. Cruz.

Ullastres, que ja estava mig arruïnat, se'n queixà amargament en una carta del mes d'octubre: “*De modo que estos días mi cabeza está perdida i con un estado nervioso sin igual por ver la manera que nos vamos metiendo en el fango. (...) como saldremos del paso no lo sé. Yo por desgracia vivo al día*”. En una altra carta del mes de novembre es preguntava: “*¿Nos hallamos en disposición de haber este sacrificio? Por mi parte sabe usted que no. Si tuviera no repararía en medios quedándome siempre tranquila la consciencia de que si he apelado a tales medios es para que se hiciera justicia y no para que esta fuera prostituida.*”³⁰

²⁹ Vide nota nº19

³⁰ vide nota nº19 p.68

Ullastres es va veure obligat a negociar la venda de les seves accions en la companyia del ferrocarril per aconseguir els diners necessaris per pagar la seva part d'aquesta quantitat. Tal succés, es pot deduir d'una carta que Ullastres va escriure al Dr. Bayés l'abril de 1894:

*"Yo estoy con negociaciones con la casa ynglesa sobre la venda de mi ferrocarril. Si lo llevara pronto a cabo menos mal, pero si no es así conmigo no pueden Uds. contar y éste es mi pesar; por lo demás ya se ha hecho cuestión de honra contra esa arca de ladrones que Dios debe darles el castigo en este mundo y me jugaría cuanto poseo para estrellarles."*³¹

Es desconeix si finalment es van pagar aquestes 15.000 ptes. Pel resultat final de l'expedient es dedueix que no.

A principis de 1894 es van mantenir dues entrevistes de Narcís Ullastres amb Sagasta, sense resultats satisfactoris. De fet, en les cartes que Ullastres escriu al Dr. Bayés a partir de mitjans de 1894 ja es mostra totalment derrotat.

L'últim intent d'aturar l'expedient de les aigües Roqueta es va fer al final del mes de setembre d'aquell mateix any. Consistí a demanar la intercessió del general Arsenio Martínez de Campos, personatge clau en la història del període de la Restauració i encara molt influent en els cercles de poder de Madrid. El pla devia estar dissenyat pel propi Ullastres i incloïa anar a veure l'amant del General. En una carta del dia 18 de setembre Ullastres explica a Bayés com es pretenia accedir a Martínez de Campos:

"El General estaba o está en los baños de Ledesma con una hija, pero según la prensa va a llegar de hoy a mañana. Francisco (un dels múltiples contactes d'Ullastres) irá hoy a ver a una señora con la que tiene aquél gran intimidad y veremos si les complace. Si he de decirle la verdad no tengo la más pequeña esperanza de buen éxito".³²

El dia 20 l'informa que *"el paso dado con aquella señora para el General ha dado resultado, pero se cree que éste no llegará hasta fines del presente mes"*³³.

Malgrat tot, el "Consejo de Estado" en aquests moments ja havia acordat tirar endavant l'expedient de declaració de les aigües i ningú el va poder aturar. La qüestió encara s'allargà més d'un any, però finalment una Reial Ordre del 2 de desembre de 1895 es va aixecar l'ordre anterior de tancament del pou de Roqueta

³¹ vide nota nº19 p.68

³² vide nota nº19 p.68

³³ vide nota nº19 p.68

i van declarar-se les seves aigües d'utilitat pública. En una carta del dia 15 Narcís Ullastres ho va comunicar al Dr. Bayés:

“Querido amigo: ahoria sí que podemos decir consumatum est. Hoy publica la Gaceta entre varias declaraciones de utilidad las de Roqueta (...) Escribo esto en un café porque no quiero que se entere la familia, en particular Teresita (la seva esposa) y Pepita, que están sumamente delicadas y seria fácil exponerme a que sufrieran lo que no deseo.

En fin, Dios lo ha dispuesto así y no queda más que la conformidad”³⁴

Un cop acabat el plet, les conseqüències foren la gairebé ruïna d'Ullastres així com la gran pèrdua de capital dels altres dos socis, més solvents. Així s'explica el motiu pel qual l'edifici del Balneari Ullastre no fou ampliat fins anys més tard i que els socis no fossin més ambiciosos en aquest aspecte.

2.2.2 La Formació de la societat “Nuevas Aguas de Tona”

Per alta banda, la resolució del plet significà per a Josep Roqueta la pèrdua del control del balneari puix Francesc Simon, Ramón Montaner i el mateix Josep Roqueta formaren una societat civil particular anomenada “*Nuevas aguas de Tona*” que comportà una desigual repartició dels poders, amb l'última finalitat de recuperar la gran despesa econòmica que Francesc Simon i Ramón Montaner havien efectuat.

“*Nuevas Aguas de Tona*” giraria amb la raó comercial de “*Roqueta y Compañía*” segons escriptura³⁵ autoritzada per Luís Gonzaga Soler i Pla, notari i president del “*Colegio del territorio de Barcelona*” a data de 17 de gener de 1986, amb el testimoniatge dels tres socis esmentats així com el de n'Arturo Simon i Font.

Aquesta escriptura constava d'un total de vint-i-tres punts on s'expressaven detalladament els termes i aspectes convinguts en la formació de la societat. S'hi s'observa la conservació de les condicions pactades amb Arturo Simon en l'escriptura pública de 1890, així com la desvinculació total d'Arturo Simon sense ànim de lucre mitjançant l'operació, de la qual se'n podia haver beneficiat.

³⁴ vide nota nº19 p.69

³⁵ Escriptura de la qual he disposat per gentilesca de Josep Sardà i Roqueta, nét de Josep Roqueta i Bres, extreta del seu arxiu familiar.

Tanmateix, la formació de la societat també estipulava que les finques sobre les quals Josep Roqueta tenia dret de possessió incloïen una peça de terra amb dos camps dividits pel camí que conduïa a Viladelmàs, a la Ferreria i al Torrent de la Ferreria, d'una extensió d'una quartera, de deu quartans de gra de blat, limitades pel mas Viladelmàs. Consta igualment que terres de Josep Prat i el Torrent de la Ferreria, anomenats "Camp del Sá" i "Camp del Getu" s'administrarien sota la voluntat de la societat: *"Formarán parte asimismo del objeto social la creación y beneficiación del establecimiento o establecimientos que la sociedad monte, ya sea para la venta de aguas (...) y con la explotación de los servicios indicados y que directa o indirectamente sean necesarias o útiles para ello"*³⁶.

Així tan les terres com especialment les aigües mineralitzades dels terrenys de Roqueta quedaren subjectes a l'última voluntat de la societat.

També quedaren validades les escriptures que Josep Roqueta signà amb Tomàs Sagalés i Bori a Vic a la notaria de Francesc Portell el 30 d'agost de 1890 i el 28 de novembre de 1894, en les quals s'otorgà el dret d'explotació de les aigües tant sulfuroses com minerals del mas "Sagalés de baix", amb una extensió de tres quarteres de terra cultiva, bosc i roques. Situada entre el mas Puigdecors, el mas Viladelmàs i la Riera de la Ferreria, així com el mas Vendrell i al nord amb el mas Coromines. També, el dret de canalització d'aigües i construcció en aquestes terres.

Igualment hi fou validada una escriptura amb data de 15 d'octubre de 1894 firmada per Josep Roqueta amb Maria Puigsasllosas i Mundet i el seu fill Andreu Costas i Puigsasllosas, en la qual també s'acordava el dret de Roqueta a explotar les aigües de les seves terres de dues quarteres d'extensió, rodejades pel mas Viladelmàs. Es signà finalment un contracte d'igual vàlua, amb el dret d'explotar les aigües, el 15 d'octubre de 1894 amb Jaume Baudenas i Vila i la seva filla Maria Baudenas i Boixaderas, corresponent a les terres del mas Puigdecors.

L'escriptura recull també la voluntat d'inversió i construcció per part de Ramón Montaner i Francesc Simon, com per exemple, la construcció de la Torre Simon:

"DECIMO QUINTO: Los Señores Simón y Montaner y cualquiera de ellos se reservan para si y los suyos la facultad de invertir capitales propios en la

³⁶ S'hi observa la justificació de l'atorgament del terreny destinat a la construcció de la Torre Simon, on Francesc Simon i Ramón Montaner disfrutarien de llur estiuatge. Origen de la font: *Escritura de Sociedad Civil denominada "Nuevas Aguas de Tona"*. 17.01.1896, Arxiu personal Roqueta.

*adquisición de nuevos derechos sobre aguas, en la de terrenos, en la erección de establecimientos ó sitios de recreo, en la adquisición de ajuar i moviliario y en todas las demás atenciones que sucesivamente reclame el mejor desarrollo del negocio social, pero atendiendo que no contraen compromiso alguno de hacer dichos nuevos aportes, pues sobre reste punto se reservan completa libertad de acción.*⁸⁷.

Aquest apartat de l'escriptura es justifica en el traspàs de terres que Josep Roqueta concedí a la societat, que actualment conformen tota l'àrea embolcallada pels carrers Joan Llussà, Avinguda del balneari, Doctor Bayés i Jaume I. I està dividida en dues parcel·les. La primera, confereix el terreny de la Torre Simon, en l'altra s'ubica un habitatge de recent construcció. Pel que sembla inicialment Francesc Simon i Ramon Montaner es dividiren el terreny en parts iguals, però únicament l'edificà Francesc.

Esmentant la part econòmica de l'escriptura, aquesta conformà que degut a la quantitat de 109.981,21ptes. ,una fortuna per a l'època, que els senyors Montaner i Simon havien gastat per tal de fer front al plet que els enftontà amb la societat d'Ullastres entre 1890 i 1896, justificaven el dret que Montaner i Simon tenien d'aplicar el 75% dels beneficis en l'amortització de l'esmentada quantitat, així com de l'amortització d'altres quantitats menys significatives que s'havien avançat. Del 25% restant, 3/5 parts anirien a mans de Montaner i de Simon, repartits entre ells a parts iguals, i 2/5 parts a mans de Josep Roqueta. Aquestes mateixes proporcions s'haurien de mantenir una vegada amortitzada la quantitat aportada inicialment per Montaner i Simon. Addicionalment s'acordà que la societat seria regida, administrada i representada pels Srs. Montaner i Simon, els quals cada sis mesos, a finals de juny i desembre formalitzarien un resum o balanç, que comunicarien a Josep Roqueta, i aquest durant els quinze dies següents podria efectuar reclamacions o formalitzacions, amb una resolució de les desavinències totalment: *"En caso contrario se someterá la diferencia a amigos componderos (...) de hecho y por la ilimitada confianza que en él [referint-se a Josep Roqueta] tienen los Señores Montaner i Simon.*"⁸⁸

Tanmateix, en la realitat no fou així i Josep Roqueta restà en una posició subalterna. Per notícies més tardanes se sap que Montaner i Simon van fer i

³⁷ *Escritura de la sociedad "Nuevas Aguas de Tona".* Arxiu personal Roqueta

³⁸ *Escritura de Sociedad Civil denominada "Nuevas Aguas de Tona".* 17.01.1896, Arxiu personal Roqueta

desfer el balneari a la seva voluntat, sense tenir en compte els drets de Josep Roqueta i els seus descendents. Fet que provocà conflictes judicials esmentats en aquesta memòria per part dels descendents dels socis de la societat. Així, es justifica en aquestes línies l'esforç considerable que Josep Roqueta i Bres hagué de portar a terme per tal de portar a bon port la legalització de la seva explotació del camp del Rajol, que pràcticament esdevingué l'objectiu de la seva vida.

2.2.3 El Manantial Roqueta

La posterior construcció del que fou l'edifici del manantial Roqueta (enderrocat el 1974) s'ha de situar a partir de la formació d'aquesta societat el gener de 1896, a càrrec, segons les versions més optimistes, del mateix arquitecte Lluís Domènech i Montaner³⁹, el qual compartí amb Antoni Gaudí el paper d'arquitecte més representatiu del modernisme arquitectònic català, tesi que seria prou sostenible si es contemplés l'estreta relació que aquest mantenia amb Ramon Montaner i Vila.⁴⁰ De tota manera, estudis més recents semblen descartar aquesta possibilitat. Sigui com sigui, es desconeix amb exactitud la data de construcció així com l'autoria del que fou el manantial més bell i bonic del poble. Es tractava d'una edificació amb presència, d'un estil gairebé eclèctic, disposava d'una admirable ambientació, amb un parc jardí i un pou molt atractiu, al qual es baixava per una ampla graonada de cargol **[2.5.]**. La seva façana i estructura evoquen un especial tractament del pla, d'un caire racionalista, seguint potser les tendències de tractament del pla de Domènech i Montaner amb les finestres emmarcades, atorgant una sensació de verticalitat al conjunt, reforçada per la part central de l'edifici més alta que la resta així com per la teulada annexa, inclinada assenyalant cap a l'estructura elevada **[2.6.]**. Es creava així una sensació de presència i pompositat enmig d'unes encara terres de conreu a les afores del poble⁴¹ **[2.7.]**.

³⁹ Segons PLADEVALL, Antoni op.cit., pg.401. La construcció del balneari es produeix entre 1893 i 1895, també assegura que fou Lluís Domènech i Montaner qui el projectà. L'autor d'aquest estudi deriva d'ambdues afirmacions basant-se en primer lloc en el fet que la societat que garantia l'explotació de les aigües no es constituí fins el gener de 1896, tot i que no s'otorgà el permís d'explotació fins el 1895 i que per tant és molt poc probable que un arquitecte com Domènech i una inversió tan important com la que s'havia de realitzar per a l'aixecament de tal edificació amb totes les instal·lacions que havia de gaudir es realitzessin sense poder ni tan sols garantir legalment l'explotació d'aquest.

⁴⁰ Aspecte en què s'aprofundeix en l'apartat 2.2 de la memòria

⁴¹ L'Anàlisi de l'edifici s'ha dut a terme mitjançant les indicades fotografies de l'Annex

Mari Molas, que fou treballadora del manantial de 1947 fins al seu tancament descriu la distribució interior del manantial: *“A l’entrada del balneari hi havia uns bancs. Hi havia una sala gran on la gent s’esperava. Al costat de la sala hi havia el despatx del metge i una mica més enllà un passadís portava a la part de darrere on hi havia els banys i les dutxes d’aigua calenta a pressió. Eren unes banyeres antigues, de ferro. Els banys els van treure poc després d’entrar-hi jo, ja que tot era molt antic i s’havia de fer nou. A dalt hi havia un pis on hi vivia la família Roqueta”*⁴². [2.8, 2.9]

Després de 1896, no s’obté cap més notícia sobre Simon i Montaner fins a principis del segle següent, i és aleshores, situant-nos a Barcelona on trobem la justificació de la construcció de la Torre Simon, amb el seguiment dels senyors Francesc Simon i font i Ramon Montaner i Vila.

Per altra banda s’havia iniciat així per a Tona el que seria la seva pròpia “gallina dels ous d’or”. Tona començava a respirar modernitat, i a partir d’ara es podria començar a parlar de la “Tona Residencial”, la nova Tona nascuda als voltants dels manantials Roqueta i Codina.

L’apartat finalitza amb l’explicació d’un anònim sobre la influència dels estiuers a Tona:

*“Gràcies als senyors de Barcelona, tanmateix anomenats veranejants, el poble ha pujat molt. El caràcter tonenc era molt ambiciós: a més de l’ocupació que cadascú tenia, també molta gent criava algun porc, i a més a l’estiu hostatjàvem forasters. Nosaltres passàvem tres o quatre mesos dormint com podíem”*⁴³, *allò interessant eren els diners que es feien. Per això amb els “senyors” Tona sempre ha estat molt amable.*⁴⁴

2.2.4 L’origen del lligam Domènech-Montaner-Simon

En tots aquests afers hi ha però una tercera família implicada, es tracta de la família Domènech, la qual indirectament fou responsable de les més importants edificacions del nou nucli d’estiuers tonenc. I per introduir aquesta família dins el

⁴² Entrevista realitzada per Xevi Camprubí i Pla a Mari Molas registrada en: CAMPRUBÍ I PLA, Xevi, “Retorn als pous dels records”, dins *Llibre de Tona*, 2000 p.58-63

⁴³ La temporada dels balnearis s’extenia des de primers de maig fins al 30 de setembre i el tractament dels malalts comprenia dues estades de 21 dies.

⁴⁴ Declaracions extretes de LLEOPART, Amadeu “Cent sis anys després de la descoberta de les aigües medicinals”, dins *El 9 Nou*, 15.8.1980 p.12,13.

desenvolupament de la història de la Torre Simon cal que ens remuntem a la formació de la família Domènech i Montaner, que ens aclarirà tot un entramat de relacions.

Lluís Domènech i Montaner **[2.10]** estava emparentat per la banda materna amb les famílies Montaner i Roura, ambdues de Canet de Mar. Un dels cosins de Domènech, Ramon Montaner, fill de Ramon de Montaner i Esteve i Teresa Vila i Miser quedà prematurament orfe de pares, i visqué amb els Domènech com un fill més. Més endavant, concretament el 1868⁴⁵, s'establí pel seu compte i conjuntament amb Francesc Simon fundà l'Editorial Montaner i Simon. Es creà un lligam tan professional com personal entre les famílies Montaner, Domènech i Simon, del qual és exemple la construcció de dos palaus veïns, al carrer de Mallorca, que ocupen tota l'illa que va de la Via Laietana al carrer de Llúria. El Palau Simon⁴⁶, que fou pee als Simon a Barcelona el que significava la Torre Simon a Tona. Fou, enllestit per J. Domènech i Estapà⁴⁷ el 1886. Tanmateix el Palau Montaner l'acabà Domènech i Montaner el 1893. S'ignora si per desavinences entre arquitecte i client o per pura diferència de parentiu. No obstant l'únic record que ens queda del Palau Simon n'és el fotogràfic, **[2.11, 2.12, 2.13]** puix fou enderrocat.

Un altre exemple de l'estreta relació que mantenien les dues famílies és la mateixa formació de les aigües de Tona i el permanent caràcter unitari i singular que mantenen Montaner i Simon en aquesta. Un fet a destacar en la biografia de Ramon Montaner fou la distinció rebuda el 1908 amb el títol de Comte de la Vall de Canet, per Alfons XIII, fet que ens demostra l'important pes que tingué en la burgesia catalana de tombants del segle XIX.

Per altra banda, de la relació freqüent que Domènech i Montaner tingué amb el seu cosí Ramon Montaner i amb Francesc Simon depengueren diversos encàrrecs tan editorials com arquitectònics: la direcció de la *Historia General del Arte* i de la Biblioteca *Arte y Letras*, la construcció dels esmentats Palaus del carrer Mallorca, l'Editorial Montaner i Simon, la casa Roura de Canet, la

⁴⁵ Data que no coincideix amb la de la projecció de l'edifici de l'Editorial Montaner i Simon, que es situa al 1880 sobre la qual hi ha hagut moltes confusions: F. ROGENT PEDROSA. *Arquitectura moderna de Barcelona*. Barcelona: Parera, 1897. La proximitat cronològica li confereix la màxima autoritat.

⁴⁶ En el qual ens fixem especialment per tal de relacionar-lo amb la Torre Simon.

⁴⁷ Un arquitecte molt ambigu dins del modernisme i que la gent distingia del seu homònim anomenant-lo "Domènech, el dolent". Tanmateix fou l'arquitecte dels grans encàrrecs oficials.

restauració del Castell de Santa Florentina de la mateixa població, així com la construcció de la Torre Simon, a càrrec però del seu gendre: Francesc Guàrdia i Vial.

2.3 La Formació dels Nuclis d'estiueig: De la Tona Rural a la Tona Residencial

2.3.1 Les repercussions inicials de les aigües medicinals a Tona (1874-1895)

Pel que fa al poble de Tona no cal oblidar que la troballa de les aigües medicinals coincidí amb el que fou un altre fet històric remarcable: l'inauguració de la línia de ferrocarril de Barcelona a Sant Joan de les Abadesses i de l'estació de Balenyà-Tona-Seva i Taradell. El primer tren de Granollers a Vic va circular el dia 8 de juliol de 1875, al mateix moment en què es feien projeccions per trobar una deu major d'aigua mineral. El tren doncs ja va afavorir els interessos de Tona amb la vinguda de forasters i banyistes així com d'estiuejants [2.14], i salvà Tona de la situació crítica provocada per l'ensorrament de la petita indústria artesanal, la guerra i l'inici del desplaçament de la població als centres industrials. En una notícia a "El Correo Catalán" del diumenge 25 de juliol de 1879 veiem textualment: "*Empieza a tomar animación en este pueblo con motivo de unas excelentes aguas sulfuroso-salino-yoduradas de Ullastres y Cía. Llegan ya a un centenar los banyistas que las estan tomando a pesar del tiempo poco favorable que hemos tenido hasta el presente [...]*"⁴⁸

Les xifres inicials de banyistes eren força importants, i per tant teòricament la situació de Tona hauria hagut de redreçar-se ja l'últim quart del segle XIX. Però veiem no va ser així. Segueix "El Correo Catalán": "*Y es lástima que los propietarios de dichas aguas no quieran o puedan invertir los fondos suficientes, para darlas a conocer, ya para montar establecimiento a propósito. Porque estas aguas son en verdad llamadas las más ricas del mundo en su clase, y por consiguiente podrían ser de inapreciable utilidad y provecho*".⁴⁹

Tot i això, l'Ajuntament de Tona no veia les coses amb tant d'optimisme, puix segons una instància-recurs, atribuïda a l'any 1888 o 1889, ja que és signada

⁴⁸ El Correo Catalán, 25.7.1879

⁴⁹ vide nota 47

per l'alcalde d'aquelles dates, Manel Romeu, dirigida a la Direcció General d'Hisenda, L'Ajuntament es queixava pel sobrepassament dels muntants de consums que se'ls atribuïa corresponent a un poble de més de mil habitants. L'administració es basava en el fet que el poble contava amb dos establiments d'aigües medicinals, als quals se'ls atribuïa l'atracció de forasters en èpoques d'estiu. Fet que segons el recurs no fou així: *“de las expresadas aguas ha sido tan desgraciado que los dos establecimientos que se abrieron resulta que en el mes de febrero de 1883, ya se cerró el uno, a causa de no tener concurrencia algun segun se justifica por la certificación que se acompaña de nº 1; y que en cuanto al otro establecimiento si bien no se ha cerrado, no obstante tanta es la escasez de bañistas que lo concurren que en vez de beneficiar al pueblo le ha irrogado perjuicios de consideración por cuanto muchas familias se han gastado lo que poseyan arreglando habitaciones para los forasteros (...)”*⁵⁰

Un altre fet que és d'extranyar és el retard produït en la construcció d'un barri residencial per a la burgesia de Barcelona que ajudà a Roqueta, la qual tardà gairebé tres dècades en justificar la següent declaració en l'escriptura de la Societat *“Nuevas aguas de Tona”*: *“la facultad de invertir capitales propios en la adquisición de nuevos derechos sobre aguas, en la de terrenos, en la erección de establecimientos ó sitios de recreo, en la adquisición de ajuar i moviliario y en todas las demás atenciones que sucesivamente reclame el mejor desarrollo del negocio social. (...)”*⁵¹

Tot i que hi hagué un període generalitzat a Catalunya⁵² de construcció de torres a finals del segle XIX, del qual podem destacar a Tona dues torres dels arquitectes Emili Sala i Cortes i Josep Domènech Estapà i una de Marcel·lí Coquillat Llofriu⁵³, aquest no arribarà Tona, a causa de les males condicions que gaudia el poble, sense telèfon, ni electricitat ni xarxa pública d'aigües. Aquests aspectes no se subsanaren fins a principis del segle XX i és aleshores quan se supera la crisi que vivia el poble tal com expressen les anteriors paraules de l'antic batlle.

Tanmateix també podem trobar una explotació a aquesta recessió en la poca inversió de la burgesia barcelonesa al poble en el panorama econòmic

⁵⁰ vide nota 47

⁵¹ *Escritura de Sociedad Civil denominada “Nuevas Aguas de Tona”*. 17.01.1896, Arxiu familiar Roqueta

⁵² Especialment en el nucli de poblacions més influenciades pel termalisme, com ara la Garriga

⁵³ La consideració d'aquest període es pot veure justificada en: MOLINA VILLAR, Juan José. *Treballs de la societat catalana de Geografia 51*. Barcelona: Societat catalana de geografia, setembre de 2001.

general que es vivia en el període (1886-1896), durant el qual Catalunya va sofrir les conseqüències d'una crisi cíclica, que coincidia amb el moment en què es tancava un cicle de prosperitat i bons negocis, anomenat "febre de l'or", que ocupà la dècada de 1876 a 1886. Així a partir de l'última data esmentada es va iniciar a Catalunya una etapa de contracció econòmica, amb el seu punt culminant al 1898, coincidint amb el desastre colonial. Tanmateix aquesta crisi també es veia palesa en la resta d'Europa i complicada en els casos espanyol i català pels propis problemes estructurals i per la situació anòmala de Cuba, Puerto Rico i les Filipines.

D'aquesta manera es justifiquen en part la suma de factors que impediren un millor desenvolupament urbanístic a Tona entorn dels balnearis.

2.3.2 Principis del segle XX a Tona: Modernització i progrés (1896-1918)⁵⁴

No fou fins el període que comprèn els anys 1895 i 1912 en el qual s'obriren a plena explotació els balnearis de Tona, concretament els Roqueta i Codina. Aquests comptaven amb unes instal·lacions així com també amb uns serveis moderns. Altres balnearis tals com l'Ullastres o el Sagalés no pogueren suportar amb tantes facilitats la crisi que es visqué les dues últimes dècades del segle XIX.

Tot i això, sovint es tendeix a errar en un aspecte: atribuir l'espectacular recuperació de Tona solament per l'influència dels balnearis, tal com si s'hagués produït un miracle o ens haguessin tocat amb una vareta màgica. Les aigües medicinals convertiren el poble en un nucli important d'estiueig, però no fou sinó amb els anys que se'n pogueren recollir els fruits.

La petita devallada econòmica produïda a finals del segle XIX afavorí les primeres inversions per a la creació d'un plegat de fondes, hostals i pisos per llogar, així com la importantíssima adequació de les instal·lacions de l'aprofitament de les aigües. En sortien afavorits d'aquesta manera els clients habituals: petita burgesia que es podien permetre el luxe de passar una temporada estival a Tona.

⁵⁴ Destaco la importància i la influència que ha tingut al llarg del desenvolupament d'aquest apartat de la memòria l'obra: PLADEVALL, Antoni. *Tona Mil cent anys d'història*. Vic: Eumo editorial 1990. La qual ha estat citada en diverses ocasions i que constitueix una font d'informació d'una importància daurada pel que refereix a la història del poble de Tona.

I és que, segons els prospectes mèdics i propagandístics de l'època, les aigües tonenques ho guarien gairebé tot: reumatisme, linfatisme, encròfula, tuberculosi local, certes formes d'adenopaties, dispeses atòniques, hepatitis, còlics hepàtics i netrítics, malalties cròniques del pulmó i bronquis i l'estómac i intestins, dermatosis herpètiques, escrofuloses i sifilítiques, hipocondries, infarts viscerals, clorosis, anèmies.... I com que tothom en tenia alguna, o si més no tothom tenia algun membre de la família emmalaltit, es disposava d'excusa perquè tota la família fes cap al balneari i estiuegés al poble de Tona.

Una cura completa consistia en dues sessions de 21 dies, ambdues separades per un o un parell de mesos de repòs. Conseqüentment, l'ideal esdevingué fer els primers 21 dies al mes de maig o de juny i els altres al setembre, però sempre sota vigilància i prescripció del metge i de l'establiment. És per aquest motiu que la temporada de les cures comprenia de l'1 de maig al 30 de setembre. També es féu un intent de venda i comercialització d'aigua embotellada, però les qualitats dels gasos i la seva composició feien precipitar les sals i prenia un desagradable olor, de manera que es desistí d'aquesta empresa.

La influència dels estiuejants esdevenia tan gran que es va creure oportú celebrar una nova festa major, a l'estiu, per als banyistes i estiuejants, addicional a la clàssica que ja es celebrava el dia 30 de novembre, festivitats de Sant Andreu. Es creu que aquest fet es produí entre els anys 1895 i 1897, coincidint amb l'inici de puixança de creixement del poble.

Ja que els estiuejants tan sols residien a Tona de tres a quatre mesos l'any, la resta d'aquest també calia viure, es féu els possibles per posar la població a l'altura dels progressos contemporanis i per fer-la més atractiva per als forasters. Així a partir de la primera dècada del segle, s'iniciaren les ampliacions i millores urbanes, i es potencià el desenvolupament arquitectònic del poble, fet que posteriorment conduirà a la construcció del nuclis residencials aixecats als voltants dels balnearis. S'han d'atribuir les millores més importants a partir de 1909, any en que es va enllaçar el carrer de Barcelona amb la carretera de Tona a Collsuspina o fins l'*empalme*, sota Güells⁵⁵, acondicionat emperò des de 1875 quan s'aterraren un parell de cases del carrer Barcelona.

⁵⁵ Mas de Tona edificat cap als voltants de 1875 amb pedra i elements d'una antiga fortalesa o castell antigament situada a 75m del mas actual, per a més informació consultar: PLADEVALL, Antoni. op.cit. pg.113-116.

L'any 1910 s'instal·laren els primers safareigs públics davant de can Pubill així com les primeres fonts públiques. Aquell mateix any, el 13 de novembre, en una sessió de l'ajuntament s'estudiaren les condicions presentades per la companyia Estabanell i Pahisa per a la instal·lació de l'electricitat. Addicionalment, un pla conjunt amb Centelles sol·licitava l'obtenció de telèfon a través d'una companyia que ja havia instal·lat una central a la Garriga.

Seguint la tònica, l'any 1911 l'ajuntament continuà les millores urbanístiques de la població obrint una subscripció pública per posar un rellotge al campanar. L'any següent l'instal·là, juntament amb les campanes corresponents i un parallamps.

Finalment l'any 1913 la instal·lació de la xarxa elèctrica i la telefònica eren una realitat. El telèfon, tal com s'ha esmentat anteriorment s'obtingué contribuint a les despeses de la línia de Centelles a Vic. El 8 de juny de 1913 l'ajuntament aprovava la instal·lació del primer aparell al consistori⁵⁶ pel cost de 276 pessetes. L'electricitat emperò no arribaria fins a finals d'any i no fou fins el 7 de desembre que s'autoritzava a la companyia Estabanell i Pahisa a instal·lar les línies elèctriques, així com unes primeres bombetes als carrers de la població.

A partir d'aquest moment, doncs, Tona entrava en el grup de poblacions dignes i modernes del segle XX i deixava definitivament de ser el poble rural i en decadència del segle XIX, aplanant així el pas per a l'arribada de la modernisme a la població, que no s'hi instal·laria sense unes mínimes condicions.

La modernització s'imposava i els habitants també hagueren de començar a modernitzar els seus costums. Així en una sessió el 16 de maig de 1916 es prohibia rentar en llocs que no fossin torrents o safareigs públics. També s'insití en la prohibició de deixar gàbies de conills al carrer i deixar-hi córrer ànecs i altres animals domèstics. **[2.15]** Tot plegat per afavorir l'arribada i estada dels "senyors", que es començarien a implicar ara si, a la vida social del poble. Tanmateix el 23 de febrer d'aquell mateix any havia arribat a Tona la cooperativa "Fraternidad Obrera"⁵⁷, que naixia com: "*una societat cooperativa d'obriers per a beneficiar-se*

⁵⁶ El telèfon esmentat s'anomena *telefonema* en el document original, del qual no dispo.

⁵⁷ La projecció de l'edifici de la mateixa institució a la Barceloneta fou a càrrec de Francesc Guàrdia i Vial, tal com s'aprecia a l'apartat 2.4.3 de la memòria.

*mútuament dels articles de consum*⁵⁸. Seguidament, el 17 de setembre del mateix any es sol·licità la construcció d'una nova font pública a la plaça de l'Hostal.

S'arriba a l'any 1918 amb la sol·licitud de 29 de gener per part de Josep Falgueras, per poder instal·lar tuberries per donar aigua als veïns del poble que en volguessin; així com la del 15 d'agost, dia en què el municipi, per cent pessetes, arrendava la deu d'aigua de la feixa de can Pinel a en Ramon Aguilar. Aquell mateix any i com a última peça del trencaclosques de la nova Tona, sorgeix tímidament l'actual empresa de transport "Autocars Roqueta" amb un vehicle de la marca Clement Boyer, fent el servei de l'Estació de Balenyà a Tona i aviat de Tona a Vic. Segurament a l'inici es considerà molt més important aquest primer trajecte, que eliminava la incomoditat dels estiuejants d'haver de recórrer (ja fos amb carruatge, a peu...) la distància entre l'estació de ferrocarril de Balenyà-Tona-Seva i el nucli de població de Tona.

La construcció del manantial Roqueta i del manantial Codina⁵⁹ (1913) [2.16] que també entra dins l'estil modernista i noucentista, contribuïren bàsicament a donar to i categoria a l'estiueig a la població. Així al voltant d'aquests balnearis, i a principis de la segona dècada del segle XX, sorgí un nucli residencial molt especial i important per al posterior desenvolupament del poble, impulsat bàsicament per les millores exponencials introduïdes dins del poble i esmentades en aquestes línies.

2.3.3 Factors de la gènesi i construcció dels nuclis senyorials

És a partir de la segona dècada del segle vint que es comencen a construir els nuclis d'estiueig, al voltant dels manantials Codina i sobretot Roqueta. Les causes d'urbanització en aquestes dates les trobem exposades en l'anterior apartat de la memòria: la instal·lació dels serveis bàsics d'abastament. Tanmateix també podem trobar un punt de suport en la situació econòmica que es viva en l'època.

Coincidint amb el llançament del poble de Tona a la modernitat, Catalunya pateix durant la primera dècada del segle XX un període de recuperació

⁵⁸ Es desconeix la font original de la cita, tanmateix, es pot veure reproduïda en: PLADEVALL, Antoni. op.cit. pg.406

⁵⁹ Actualment el manantial Codina és l'únic del poble que sobreeixí de la crisi dels balnearis i encara està en funcionament, per a una visió ampliada sobre el balneari es recomana: PLADEVALL, Antoni. op.cit. pg.385-386

econòmica després del llanguiment de finals del segle XIX, el del període subsegüent a la “febre de l’or” i del desastre colonial de 1898. Es produeix sobretot durant aquest període una notable expansió de les indústries químiques i hidroelèctriques, fet que es produí gràcies a l’adopció dels pobles del sistema elèctric així com la canalització d’aigües públiques, esdeveniments que afavoreixen llurs sectors empresarials.

Seguidament amb l’inici de la Gran Guerra Europea, la Primera Guerra Mundial, el 1914, arrenca una fase d’expansió, fins als anys vint. Període que explica la construcció dels nuclis d’estiueig i l’imminent construcció de la Torre Simon. Els beneficis aportats durant aquesta època foren causats per la neutralitat espanyola en la guerra, que contribuïren a la consolidació dels resultats de la repatriació i reinversió de capitals provinents de les colònies, amb uns alts índexs d’exportació mitjans. Aquest ràpid creixement econòmic i aquest sorgiment i formació de “nous burgesos” que reunien valuoses fortunes en poc temps, foren molt positius per a aspectes com els que ens ocupen en aquest estudi: la inversió en construcció i immobiliària que acabarien per formar també la Torre Simon i tota la seva barriada. Emperò aquest fet també fou negatiu per al desenvolupament econòmic general puix agravaren els conflictes entre burgesia i proletariat que portarien al seu tràgic destí i esclatarien en la Guerra Civil de 1936.

Veiem la taula adjunta que mostra el desenvolupament econòmic català de la segona dècada del segle XX:⁶⁰

Anys	Comptes corrents (milers de pessetes)	
	Banc de Barcelona	Banca privada catalana
1914	98.271	194.049
1915	128.956	300.266
1916	129.183	328.990
1917	175.713	458.183
1918	197.909	584.676

Figura 1: Taula de Comptes corrents bancàries (1914-1918)

⁶⁰ JUTGLAR, Antoni. *Història crítica de la burgesia a Catalunya*. Barcelona: Dopesa, 1972, pg.254.

Podem observar, doncs, que l'augment de capital en l'economia catalana de l'època és força espectacular, i trobem en aquestes xifres la demostració de la voluntat dels senyors Francesc Simon i Ramon Montaner, així com deñ nou implicat Joan Llussà i Duran, d'iniciar la construcció del seu propi nucli residencial als voltants del manantial Roqueta. Per altra banda, esmentar que Joan Llussà i Duran, que consta com un dels socis del manantial Roqueta⁶¹, fou un comerciant enriquit, segurament pels motius expressats en aquest mateix apartat, del que més endavant s'especificarà el vincle amb la Tona modernista.

Desgraciadament, no disposem de cap altra explicació directa del que serà la construcció d'aquest nucli d'estiueig que apareix en les escriptures de la formació de la societat "*Nuevas Aguas de Tona*" i ens limiten bàsicament ,doncs, a aquests resultats econòmics del que fou l'inici d'un segle ple de promeses.

2.3.4 Sobre el concepte de torre: el xalet dels banyistes i els nuclis d'estiueig⁶²

Abans de fer referència al naixement del nucli d'estiueig a Tona i llurs torres, es convenient de definir el mateix concepte per tal de tenir una total coneixença i comprensió del que significà.

En primer lloc, es justifica la ubicació d'aquests nuclis mitjançant dos factors: l'entorn natural, el qual ha de ser el millor del poble i una proximitat racional al balneari, puix el balneari és la finalitat màxima de la construcció del nucli. I si en principi tan sols se sol iniciar la construcció d'una torre aïllada, seguidament es procedeix a una organització racional en colònies.

A finals de segle XIX, el director de banys de la Garriga, el doctor Manuel Manzaneque y Montes, fa una descripció de la nova construcció en les línies següents: "*Mientras aquella presenta por la construcción y forma de sus casas, la fisonomia de un pueblecito esencialmente rural, esta revela todas las características de una Villa de Aguas. Allí son casas de modesta apariencia la más, pero interrumpidas de vez en cuanto por edificios de antigua arquitectura*

⁶¹ Trobem desavinences en aquest punt de la memòria entre les afirmacions que consten en: PLADEVALL, Antoni. op.cit., pg. 391,401 on s'afirma que Joan Llussà i Santiago Simon eren els socis de Roqueta,i la present memòria. Les afirmacions en l'obra de PLADEVALL es refuten tan sols comprovant les escriptures de l'esmentada societat. Tanmateix em recolzo també en les paraules de Pepeta Sardà, veure Annex X pg. X, on s'explica segons les seves paraules l'implicació de Joan Llussà

⁶²La font principal per a l'elaboració d'aquest apartat ha estat: MOLINA VILLAR, Juan José. *Treballs de la societat catalana de Geografia 51*. Barcelona: Socetat catalana de geografia, setembre de 2001.

*cuyo abolengo y el de sus propietarios lo señalan bien a las claras las ventanas góticas de primoroso trabajo; aquí, són lindísimios hotelitos o chalets de construcción moderna que, sin pertenecer a un orden arquitectónico definido, llevan impreso el sello del buen gusto y agradable aspecto que los Catalanes dan a sus torres.*⁶³

Així doncs, podem considerar la torre un prototip de casa d'estiueig de la burgesia de finals del segle XIX i principis del XX; i es pot assimilar perfectament a una casa residencial. Es tracta d'una unitat arquitectònica bàsica, en el sentit que sols està destinada al temps d'espera de la pràctica dels banys i les cures i a la temporada d'estiu, és a dir que no contarà amb instal·lació de calefacció, ni disposarà de dispositius per abolir el fred. Àdhuc, no té funcions vinculades a l'arquitectura, ni a la ramaderia, ni, en general, a les del món rural. Té com a imperatiu poder gaudir del clima i del paisatge. Aquestes colònies, ja sigui balnearies o d'estiueig i les seves edificacions han esdevingut un element d'arqueologia turística, en un referent per a les "segones residències" o urbanitzacions del present, de la urbanització de l'espai rural amb una finalitat turística. Així aparegué un nou espai urbà vinculat a l'estiueig i un nou model de residència, la torre, que sintetitza una manera distinta de vida, amb les noves formes estètiques que simbolitzen la posició social i la capacitat econòmica d'una classe social clarament determinada.⁶⁴

Tanmateix la construcció de torres s'identifica successivament amb l'eclecticisme, el modernisme i el noucentisme: els arquitectes hi reflecteixen la cultura de l'època. Podríem, doncs, dividir la construcció de torres en dos períodes: el final del XIX i el principi del XX. Destaquem durant el primer període les torres d'Emili Sala i Cortes i Josep Domènech i Estapà⁶⁵ i Marcel·lí Coquillat Llofriu. El segon període, on incloem les torres de Tona (la totalitat d'elles puix no en trobem datades del segle XIX), s'inicia en l'eclecticisme gràcies a arquitectes com Miquel Madorell Rius i Jaume Brossa Mascaró; el modernisme estaria representat per Josep Puig i Cadafalch, Emili Sala i Cortes, Lluís Planas i Calvetaixí com Manuel J. Raspall i Mayol i finalment a l'estil noucentista (que és el que colpí bàsicament a la població), hi afegim arquitectes com Adolf Florensa,

⁶³ *Manzanaque*, 1883, p.7.

⁶⁴ extracte firmat com "SOLER, 1995" en MOLINA VILLAR, Juan José *Treballs de la societat catalana de geografia 51* Barcelona: Institut d'estudis catalans, setembre 2001

⁶⁵ Vide nota nº46

Francesc Guàrdia i Vial, Josep Garner, Xavier Turull Ventosa i Raimon Duran y Reynlas.

Seguint amb la descripció teòrica d'aquestes torres, veiem que la limitació lumínica dels horitzons tancats pel ciment a les ciutats es contraposen totalment als espais oberts de la vida rural, amb unes edificacions molt impregnades de simbolismes i naturalesa i amb un grau important d'horitzontalitat, molt més important que el de les ciutats. La vinculació a les activitats relacionades al termalisme defugia la sensació d'aïllament. La vida colonial balnearia o d'estiueig, integrada i influenciada, doncs, per la vida rural, s'iniciava cada dia amb la primera llum del sol i es desenvolupava més enllà de la terrassa de la torre.

Habitualment la torre disposa d'unes golfes, un garatge, un economat i, en especial, jardins i zones d'arbreda, amb templets, pèrgoles, porxos per activitats a l'aire lliure...

Així doncs, la repercussió sociològica d'aquest canvi morfològic en pobles com Tona és molt important, amb els intercanvis que afavoreixen ambdues comunitats en un nou marge de relacions. La població rural de la Garriga gaudeix dels avenços tècnics i d'algunes de les comoditats que traslladen "els senyors", i aquests últims d'un entorn natural paradisiac i d'unes tradicions arrelades que permeten un nou aprenentatge cultural, que reforça en especial els vincles de la família. Així també é la torre i la colònia fan coincidir els diferents membres generacionals de les famílies i a aquestes entre elles. Així doncs no es pot oblidar la prosperitat que suposa per a un poble l'afluència de banyistes, la consolidació de noves construccions i el creixement poblacional, encara que desgraciadament tan sols sigui temporal.

2.3.5 Els nuclis d'estiueig de Tona: El Roqueta i el Codina

Per tant, un cop reunides totes les condicions favorables al desenvolupament urbanístic del poble; recordem la puixança econòmica de l'època i l'acondicionament dels serveis bàsics al poble de Tona; nasqueren els dos nuclis residencials d'estiueig més importants, el Roqueta, que interessa bàsicament per ser el contenidor de la Torre Simon, i el Codina, no pas de menys vàlua però més tardà que no pas el Roqueta.

En les terres de Josep Roqueta i Bres, fou aixecat el que es classifica com “*el nucli d'estiueig o barri residencial més ordenat i valuós artísticament de Tona*”

66

La idea d'urbanitzar la zona propera al manantial Roqueta data de 1918, any en que s'inicia el projecte de la Torre Simon. En aquella zona, compresa pels actuals carrers: Joan Llussà, Doctor Bayés i Sant Andreu s'aixecaren inicialment a Torre Simon i les torres Llussà. La Torre Simon, fou ubicada davant de la carretera de Barcelona a Vic, traçada per Ullastres. **[2.17]** Francesc Simon i Ramon Montaner trobaren aquell moment l'idoni per a la construcció definitiva d'una casa d'estiueig. Tanmateix, hi ha una indicació, segons la qual el motiu de la vinguda dels Simon i els Montaner fou perquè els Simon tenien una filla malalta la qual requeria l'atenció dels Balnearis⁶⁷. Simultàniament, l'any 1919, Joan Llussà encarregà a Francesc Guàrdia i Vial la projecció de les Torres Llussà. Tant la construcció de la Torre Simon com de les Torres Llussà, es perllongà fins el 1923.

[2.18]

Es seguí avançant en la creació del nou nucli, i s'hi construí un Hotel i un Casino, el “*Casino del Parque*”⁶⁸. En els moments més eufòrics de la vida social dels estiuejants, entre 1920 i 1927, s'hi feia un envelat⁶⁹ de “senyors”, on es representaven temes musicals. Més tard, quan es prescindí de l'envelat, els balls dels “senyors” es feien al saló del casino, “*ricamente adornado por el adornista señor Gelabert*”⁷⁰. **[2.19]** El castellà de la cita queda justificat en el fet que l'idioma oficial de la colònia era el castellà, puix el català no era de “*buen tono*”. Tanmateix es feia un altre envelat al poble, on ocasionalment acudien les “*minyones*” dels estiuejants, tot i que no eren ben vistes pel jovent del poble. Aquestes tensions ocasionades per l'aïllament del nucli, el castellà i l'altivesa dels estiuejants, provocaren el 1925 que fins i tot s'haguessin hagut de fer tres envelats a causa de les discussions dels forasters. El segon dia de festa major es realitzava un gran banquet per les autoritats i la junta de festes al “*Casino del Parque*”. També cal indicar que el Casino comptava amb una “*barberia*” i una “*peluqueria*” i que els senyors disposaven allà d'una ruleta. Es tractava d'edificacions d'un caràcter totalment eclèctic, molt a l'estil del que fou el manantial Roqueta, de base

⁶⁶ PLADEVALL, Antoni. Op.cit., p.385.

⁶⁷ Explicació detallada en l'apartat 2.5 de la memòria.

⁶⁸ Actual Col·legi Residència PIVE.

⁶⁹ Cobert fet amb veles que imita una sala de ball.

⁷⁰ PLADEVALL, Antoni. Op.cit., pg.414.

rectangular i una façana de la que en podríem destacar també el tractament de doble pla. Actualment han sigut ampliades i se'ls hi ha adherit dos pisos més.

[2.20]

Al costat d'aquestes dues edificacions es construí el que fou el "*Gran Bazar Montseny*", on es venien records i joguines per als estiuejants, i que la canalla del poble tan sols podia contemplar: bicicletes, diablos, nines, cordes...; també venien dolços, bombons, vasos de record de Tona amb les dosis d'aigua indicades **[2.21]**, articles per escriure, segells... i s'encarregava d'enviar les cartes dels "senyors". El basar era portat per un home de Barcelona al que anomenaven "*Tintorer*", tenia uns greus problemes d'esquena i no havia pogut estudiar, així que es guanyava la vida en aquest local comercial durant els mesos d'estiu.⁷¹

L'any 1925 també es construí la Capella de la Mare de Déu de la Salut, situada davant de les Torres Llussà a l'actual Avinguda del Balneari, projectada per Fèlix Domènech i Roura⁷², fill de Lluís Domènech i Montaner, la qual obtingué el permís per celebrar missa els diumenges d'estiu. **[2.50]** El projecte de la capella fou promocionat per tots els estiuejants, i les campanes foren regalades per una fundició de Masies de Voltregà, La Farga d'Ordeig o Colònia "*La cambra*", propietat dels marquesos de la Cambra. La marquesa féu forjar el seu nom en les campanes.

Un cop fou constituït aquest nucli més important i aïllat del manantial Roqueta, que podem veure reflectit en les imatges següents **[2.23]**, el nucli d'estiueig continuà creixent imparablement amb altres torres menors, que trobem ordenades enfront de la carretera de Barcelona a Vic, així com als voltants de l'afeblit manantial Ullastres, nucli comprés entre l'àrea que engloben els actuals carrers: Amadeu Vives, Pintor Fortuny, Josep Roqueta⁷³ i Doctor Bayés. En un principi, no hi havia cap construcció entre la fonda Roqueta i el jove nucli residencial **[2.24]**, fins que uns tals Subirana feren construir dues torres, en l'actual carrer Joan Llussà. Aleshores també es construí el garatge Roqueta, on els "senyors" hi guardaven els seus cotxes. Durant aquest període es promocionà la venda de terrenys als habitants de Tona, per tal d'accelerar i incrementar el creixement del poble, sempre al voltant de les aigües medicinals i a redós del manantial Roqueta en aquest cas.

⁷¹ Tota aquesta informació relativa al basar i al senyor Tintorer la trobem justificada en l'Annex 1 p.56-57.

⁷² En l'apartat 2.5.1 de la memòria se n'amplia considerablement la informació.

⁷³ Notis la importància que el poble li otorga a Josep Roqueta i Bres, ànima de l'estiueig Tonenc.

Per altra banda, després de l'obertura del manantial Codina el 22 de gener de 1929 s'inicià el desenvolupament del que seria el segon nucli residencial d'estiueig de Tona, al peu de la carretera de Tona a Collsuspina i Manresa. Inicialment estava separat de la població i tan sols hi havia el casal del manantial i la Villa o Torre Maria [2.16]. Però la publicitat dels prospectes de propaganda del balneari de després de 1925 cridà l'atenció dels banyistes i oferí com a lloc de sojorn l'hotel Prudenci i la fonda Puig.[2.26] Així que es començà a crear un nucli residencial important, amb les torres Caminals, Canals, Bohigues i Sant Lli, obres d'un arquitecte desconegut anomenat Alejandro.

Sintetitzant doncs, podem comprovar que el primer quart del segle XX fou el període de més puixança que mai ha sofert el poble, tal com també ens poden mostrar les dades de l'estudi realitzat per Gonçal de Reparaz fill, on declarà que gràcies a aquest estiueig Tona va passar de 226 edificis el 1887 a 244 el 1920⁷⁴, un guany petit, però relativament si considerem que durant el període de 1877 i 1900 Tona no guanyà cap edifici. En canvi, entre 1920 i 1935, es construïren 86 edificis nous i es renovaren antigues cases en la població. També fou durant aquest període durant el qual els costats de la carretera de Barcelona a Vic començaren a omplir-se de cases. Tona havia despertat, prengué l'etiqueta de lloc "selecte" per estiuejar i era motiu d'actualitat: durant aquest període de temps personalitats com ara el futbolista Zamora, el baró de Viver (alcade de Barcelona), múltiples famílies com la Montaner o la de Miquel Coll i Alentorn, Montserrat Caballé... vingueren a estiuejar al poble, fent créixer així la població i envellint-la.

2.3.6 El projecte i la construcció de la Torre Simon

Desafortunadament, es coneix poc sobre afers relatius a la construcció de la Torre Simon. Se'n desconeixen la data d'inauguració, el principal motiu de la petició, el disseny original dels seus interiors, els seus plànols...

La primera notícia escrita que en tenim són els plànols de l'alçat del que encara era un projecte⁷⁵, on es pot observar que el peticionari fou Francisco Simon l'any 1918. Per altra banda, les obres duraren un total de 5 anys, i acabaren el 1923, any en que Francesc Simon morí, deixant per herència segons

⁷⁴ Plana de Vic, 1982

⁷⁵ Veure ANNEX 2 Plànol 15

el seu testament: “*la casa que yo poseo en el pueblo de Tona (partido judicial de Vich), con todos los muebles que en dichas fincas existen*”⁷⁶

Aquestes paraules les trobem datades a 29 de novembre de 1921, quan la Torre Simon encara estava en construcció i dos anys abans de morir Francisco Simon. És per aquest motiu que en diverses fonts apareix directament Santiago Simon com a peticionari de la Torre Simon o com a soci inicial de Josep Roqueta. No obstant, no hem d'oblidar el paper clau que tingué Francesc Simon.

El contractista i constructor de la torre fou Pau Casas i Guiu, natural de Sant Hipòlit, que baixava cada dilluns al matí amb carro fins a Tona, carregat del material que necessitava, que adquiria a “Can Roura”, a Vic⁷⁷ i restava en pensió durant tota la setmana a l'antiga “Casa del Barri”, que havia estat propietat de Ramon Baucells. Casas, segons sembla, era un constructor de renom, i tenint en compte que treballava amb el seu fill i segurament amb pocs més treballadors, fou meritori realitzar una feina tan ben feta amb cinc anys.⁷⁸ **[2.27]**

Segons narra una llegenda popular de Tona, un paleta va morir durant la construcció de la torre en caure de la torre, no es tracta ni molt menys d'un fet provat, però si més no és una mostra més del mite que s'ha anat edificant al voltant d'aquesta.

2.3.7 Joan Llusa i les Torres Llusa

Joan Llusa i Duran fou un comerciant enriquit, el qual adquirí fortuna com a comerciant aprofitant l'avinentsa de la Primera Guerra Mundial, principalment gràcies al transport de fusta de banús de la Guinea al port de Barcelona. Amb la fortuna que recollí Llusa fou capaç de construir tres torres a la localitat de Tona, darrere la Torre Simon, encomanades també a Francesc Guàrdia i Vial el 1919, i construïdes per a ell i per a les seves tres germanes Adelaida, Matilde i Teresa, que donaren nom a les torres respectivament **[2.28, 2.29, 2.30, 2.31, 2.32]**. Segons sembla la iniciativa fou promoguda també per la construcció del Casino a Tona.

⁷⁶ Veure una reproducció íntegra del testament a l'ANNEX 1 apartat 1.1.

⁷⁷ Can Roura, situat a la cantonada del carrer Arquebisbe Alemany a la localitat de Vic encara està obert i continuen venent material de construcció.

⁷⁸ Pel que fa a les celebracions d'inauguració de la Torre Simon, es desconeix totalment i esperem que en futurs estudis pugui arribar a ésser revelat.

El fet que les Torres Llussà i la Torre Simon siguin contemporànies i projectades pel mateix arquitecte fan entreveure que algun tipus de lligam existí entre Joan Llussà i els Montaner i Simon. Segons diverses fonts bibliogràfiques⁷⁹ es considerat soci de Santiago Simon i Josep Roqueta, fet que segons les actes judicials entorn la dissolució de la societat de 1932⁸⁰ no fou així. Tanmateix, sabem que existí un vincle si més no familiar entre les ambdues famílies. Segons sembla, degut a la coincidència en l'estiueig, Joan Llussà es casà amb Anna Maria Abadal i Simon, de la família Simon.

Un altre fet destacable en el pas dels Llussà per Tona fou la seva aventura amb el petroli. Gràcies a ell i a les aigües sulfuroses l'hipotètic petroli de Tona sempre figurarà com al primera recerca d'aquest tipus a Catalunya. Lògicament les seves excavacions amb barrina de punta de diamant (que es trencà) no tingueren èxit, i del pou de darrere la "Torre Maria" tan sols en resta el record fotogràfic.⁸¹ [2.24, 2.28]

Finalment cal indicar que el nom de Llussà s'ha desvinculat totalment de les tres torres situades al carrer amb el mateix nom (en honor a Joan Llussà i Duran), i que recentment han estat adquirides per altres propietaris.

2.4 L'Arquitecte: Francesc Guàrdia i Vial

El fet que s'atorgui l'autoria i projecció de la Torre Simon a Francesc Guàrdia i Vial no és pura casuística ni especulació, sinó que es tracta d'un fet provat i irrefutable.

Si es consulta el Plànol 15 de l'Annex 2⁸², es podrà observar en la part inferior dreta la signatura de "El arquitecto". S'hi distingeix el nom Guàrdia Vial, del qual en deduïm l'autoria. Per altra banda també podem veure justificada la seva autoria a través de l'entrevista a Pepeta Sardà⁸³, així com en el següent paràgraf: "el nucli d'estiueig o barri residencial més ordenat i valuós artísticament de Tona, format per les torres Llussà i Simón, obres ideades per l'arquitecte modernista

⁷⁹ Concretament a: PLADEVALL, Antoni. Op.cit., pg.385, 391 i 401.

⁸⁰ Veure apartat 2.5.3 de la memòria.

⁸¹ Per a una exhaustiva descripció dels fets relatius a la recerca de petroli a Tona consultar: PLADEVALL, Antoni. Op.cit., pg.391-393.

⁸² Plànol cedit per Santi Casas tal com es justifica en l'ANNEX 1, apartat 3.1.2 p.50

⁸³ veure ANNEX 1 apartat 3.2.2

Francesc Guàrdia i Vial (Barcelona 1880-1940), gendre i col·laborador de L. Domènech i Montaner “. ⁸⁴

Finalment també disposem d'un altre escrit, aquesta vegada en forma d'article que ens demostra el paper de Guàrdia i Vial a Tona: *“El que sí que tenim d'esmentar és el pas de dos arquitectes que hi han deixat rastre, Francesc Guàrdia i Vial i Mauel Gausa i Raspall, autors dels projectes portats a cap com són les torres Llussà i Simón (...)*”⁸⁵

2.4.1 Francesc Guàrdia i Vial: La persona i l'arquitecte

Francesc de Paula Guàrdia i Vial nasqué a Barcelona l'any 1880, en el si d'una família adinerada, tal com justifica el fet de cursar els Estudis d'Arquitectura, no pas a l'abast de tothom. Guàrdia hi accedí aprovant els exercicis d'ingrés a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona el 1899, on durant 6 anys cursà la carrera. Finalment va obtenir el títol d'arquitecte el 5 de gener de 1905. El seu expedient acadèmic mostra uns brillants resultats en assignatures com “resistència de materials”, “estereotomia de la pedra” o “coneixement de la pedra” i aprovats a la resta de matèries. Francesc era, doncs, un bon estudiant de l'assignatura que impartia aleshores Lluís Domènech i Montaner, el qual ocupava des de 1896 el mestratge de l'assignatura de “Composició d'edificis”, mantenint des de 1877 les de: “Coneixement de materials” i “Ventilació”. Podem veure justificada aquesta estimació en les següents línies: *“A vintíun anys en Domenech s'encarregà d'una classe a l'Escola d'Arquitectura, fent-se estimar tot seguit per els seus deixebles, que contra lo acostumat, esperaven impacients l'hora de la seva classe, perquè els futurs arquitectes, amb la fina percepció d'els estudiants, comprenien que les lliçons d'ell els facilitaríen la seva tasca un altre dia, tenint per aquest motiu un vertader afany amb assimilar-se lo que de bon grat i amb gran senzillesa els explicava. En Domenech corresponia a l'estimació dels nois amb un vertader carinyo, tenint un gros disgust cada cop que tenia de suspendren algu. Estic segur que de bona gana hauria fet ell el projecte, no acabat o ni solsament començat, causa de la mala nota (...) En la càtedra de Composició d'Edificis, va crear l'assignatura més important de la carrera facilitant el arribar a ser verdeders*

⁸⁴ PLADEVALL, Antoni. op.cit., pg.385

⁸⁵ ROIG I FERRAN F. “L'arquitectura modernista i noucentista a Tona”. *Festa Major (Tona)*, 1974

*Arquitectes projectistes. Jo que he tingut els seus apunts i notes he pogut ferme càrrec de la gra importància que tenen i potser algun dia junt amb el fill del Mestre, si la lluita per la vida ens ho permet, honrarem la seva memòria publicant un tractat de "Composició d'edificis, per un Lluís Domènech i Montaner"*⁸⁶.

Veiem així una precisa descripció de quina era l'estima de Guàrdia a Domènech com a professor i l'interés que aquest li despertà.

El mateix any 1905, abans d'acabar els estudis d'arquitectura, Guàrdia ingressa en l'*Asociación de Arquitectos de Catalunya*⁸⁷. En aquell moment consta domiciliat al primer pis del Passeig de Gràcia, 44, [2.33] probablement el que fou la seva primera residència.

El mateix any en què Guàrdia acaba els estudis comencen les obres del Palau de la Música Catalana, projectat per Lluís Domènech i Montaner [2.34,], el pes de les quals va ser portat per Guàrdia. Cal destacar però que no signà la seva participació a la pedra ni al mosaic i que la seva eficaç gestió no es limità tan sols a la vigilància directa de les obres, sinó que influí de manera decisiva en múltiples detalls de l'edifici. La primera pedra del palau es posà el 23 d'abril de 1905 [2.36] i el 9 de febrer de 1908 s'acabaren les obres, amb la festa de benedicció i estrena de la sala d'audicions de l'edifici.

Es demostra en aquest aspecte l'estima i la fixació que Domènech i Montaner tenia per Guàrdia, puix tan sols després d'haver aconseguit el títol d'arquitecte li cedí la total direcció d'unes de les seves obres més importants. Afecte reconegut pel mateix Guàrdia: *"l'Associació d'Arquitectes que no vol deixar d'honorar com se mereix a company de tanta vàlua, procuraré descriure lo produït per el complexe talent del qui fou per mi, mestre, company i pare."*⁸⁸

S'observa aquí també el valor personal que Domènech i Montaner tingué en vida per Guàrdia i Vial. La relació entre Domènech i Guàrdia es va fer molt intensa en els anys que durà la construcció del Palau en què el jove visitava la casa del mestre amb assiduïtat. Allí, Francesc va conèixer Dolors Domènech i Roura⁸⁹, amb la qual es va casar el 26 de juny de 1908, a l'església de la Concepció de Barcelona [2.37]. El casament va tenir ressò en publicacions de l'època tals com "Ecos de Sociedad", fets que demostren l'importància de la

⁸⁶ GUÀRDIA I VIAL, Francesc de P. "Lluís Domènech i Montaner (nota necrològica)", dins *"Anuario para 1924, Asociación de Arquitectos de Cataluña"*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.119.

⁸⁷ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1905*. Barcelona: B. Guitart Trulls, 1905, p.395.

⁸⁸ GUÀRDIA I VIAL, Francesc de P. op.cit. p.117.

⁸⁹ Domènech i Montaner tingué un total de 8 fills.

família Domènech en la societat catalana de l'època. El matrimoni entre Guàrdia i Dolors Domènech en concebí una filla, Alegria Guàrdia i Domènech. De l'Alegria en coneixem que concebí matrimoni amb un Bofill de Viladrau, del qual en quedà vidua prematurament, i que era classificada com “*un dels matrimonis més guapos de Barcelona*”⁹⁰ i és que “*l'Alegria era molta alegria*”⁹¹.

Francesc Guàrdia acabà esdevenint un membre més de la família Domènech i entrà doncs en el seu cercle íntim d'aquesta, tal com ens mostra en les línies següents: “*EN DOMENECH ÍNTIM – En la intimitat, En Domenech i Montaner era encara millor que en els altres aspectes de la seva vida. Tenia un cor de noi i el seu major plaer era veure disfrutar els fills i els néts en les festes tradicionals, juntant-los tots a taula, pintant escuts i trajos per balls i festes que volien fer, i ell que mai cridava li agradava sentir el constant brugit i els crits que la jovenalla feia en sa casa de Canet*

*Sa casa de Canet! ¡Com se l'estimava la casa i el poble, el mar i les muntanyes! Quantes dotzenes de vegades, essent diputat per Barcelona, o director de l'Escola d'Arquitectura, son major plaer era sortir del racó aont treballava per anar junts, ell amb un mocador al coll i una canya collida en qualsevol marge, a la vora del mar o per les mutanyes dels contorns, parlant de la política, o de les monografies que escrivia, o de les belleses de les flors boscanes que brotaven. O de la boniquesa del mar, o de la pena que tenia perquè un alumne no havia fet els projectes del curs, o de tantes altres coses algunes de les quals sols tenien importància per ésser dites o contades com les deia o contava el que fou gran Arquitecte, estimat catedràtic, notable historiador, virtuos polític, honradíssim home i pare immillorable: En Lluís Domenech i Montaner, a qui Déu li haurà donat Glòria”.*⁹²

Addicionalment la relació que Guàrdia tingué amb Domènech i Montaner s'extengué a una relació molt estreta també amb Ramon Montaner i Vila, amb els quals estiuejava a Canet. Aquesta relació la podem veure justificada en el fet que Guàrdia aparegui com a un dels executors del seu testament.⁹³

Després de la mort del que en aquell moment era membre de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya i sogre seu Lluís Domènech i Montaner, Guàrdia li

⁹⁰ Veure ANNEX 1 apartat 3.2.2.

⁹¹ Vide nota nº89

⁹² Extracte: GUÀRDIA VIAL, Francesc de P. op.cit. p.121.

⁹³ Veure ANNEX 1 p.26

dedicà una nota necrològica en l'edició de 1924 de l'Anuari de l'Associació⁹⁴, puix ell, nebot, alumne i company era el més indicat per a realitzar-li. Aquell mateix any, es troba registrada en l'anuari, la seva residència, aquest cop ubicada al carrer Ausiàs March, 6, segon segona de Barcelona⁹⁵. [2.38], fet que evidencia un canvi de residència envers 19 anys abans, de la qual deduïm que fou la residència definitiva de Guàrdia puix també consta en l'Anuari de l'Associació de 1929⁹⁶.

L'any següent Guàrdia esdevenia vice-president de l'Associació⁹⁷, i tan sols un any més tard, el 1926, era escollit nou president de la mateixa⁹⁸, tal com justifiquen les paraules de Don Miguel Madorell i Rius, en una Memòria presidencial llegida per ell en la Junta general de l'Associació celebrada el dia 26 de Gener de 1926: *"(...) Viene ahora a ocupar esta Presidencia un compañero de gran prestigio, querido de todos, que goza de generales simpatías, y buena prueba de ello fué su unánime votación en el anterior junta General. Yo me complazco en felicitaros por el acierto que tuvisteis en la designación de don Francisco de P. Guardia, joven todavía (tenia 46 anys en aquell any), de gran talento y cultura y de grandes energías. No dudo en vaticinarle una brillante gestión en bien de los intereses de nuestra Entidad; fío asimismo en la colaboración de los compañeros de la nueva Directiva, en la que hay distinguidos amigos de gran cultura y valer, confío ciegamente en su éxito, que será, al fin y al cabo, el éxito de la Asociación de Arquitectos de Cataluña, de todos nosotros tan querida."*⁹⁹

Amb aquestes paraules Madorell donava pas a una nova presidència ocupada per Francesc Guàrdia, el qual, com era costum en els Anuaris de l'Associació, esdevingué l'autor de diversos escrits en l'edició de 1927, quan complia un any de president de l'Associació¹⁰⁰.

Un detall miscel·lànic ens mostra com Guàrdia i Vial seguia les iniciatives de l'Associació, tal com es pot apreciar en el donatiu d'una obra titulada *"Spanish*

⁹⁴ S'inclou un extracte en aquest mateix apartat de la memòria i el següent.

⁹⁵ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1924*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.52.

⁹⁶ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1929*. Barcelona: B. Guitart Trulls, Apèndix 2, p.10.

⁹⁷ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1925*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.3.

⁹⁸ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1926*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.3.

⁹⁹ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.11.

¹⁰⁰ D'aquests escrits, n'extreurem fragments per tal de justificar altres aspectes de la biografia de Guàrdia, però cal precisar que aquesta bibliografia personal no té gaire interès alhora d'omplir els múltiples buits que marquen la vida de l'Arquitecte.

*Gardens and Patios*¹⁰¹, a la biblioteca de l'Associació. Detall que ens mostra com Guàrdia s'interessà per la jardineria, però no en degué sortir ben parat del tot.

A partir d'aquest moment però es pot notar una volta important en la seva vida, l'any 1928 Guàrdia acaba el que seria l'última obra de què tenim constància, el Mercat Central de València, i inexplicablement i sense cap mena de justificació dimiteix en el càrrec de president de l'Associació, havent exercit tal càrrec durant solament un any, puix en l'edició de l'Anuari de 1928 Guàrdia consta tan sols com a encarregat de "*Comisiones especiales de Defensas i prerrogativas*" i com a membre dels "*Comités Permanentes de Congresos*" tan nacionals com internacionals¹⁰². Fet que ens indica la possible presència d'un esdeveniment advers que li féu pendre decisions precipitades, o potser tan sols la fi d'un cicle de la seva vida.

L'any següent, el 1929, Guàrdia ingressava també en les "*Comisiones especiales de Asuntos Sociales*"¹⁰³. Però no tornaria a ocupar un lloc destacat dins de l'Associació al llarg de la resta de la seva vida.

Finalment l'últim fet que es té constància sobre la seva vida professional és el seu càrrec de degà del Col·legi Oficial d'Arquitectura de Catalunya i Balears l'any 1940. Un any tràgic que coincideix amb la seva mort, a la curta edat de 60 anys. Les causes d'aquesta prematura mort són lamentablement desconegudes.

2.4.2 Aproximació al caràcter de Francesc Guàrdia i Vial a través de llur bibliografia

Per altra banda si s'intenta fer una aproximació al caràcter de Guàrdia a través dels seus escrits ens trobem en una sèrie de punts presents en els seus articles en els Anuaris de l'Associació d'Arquitectes dels quals permeten efectuar una petita anàlisi. Els fragments són els següents:

"Escrita per companys dotats de qualitats que a mi em falten, s'ha publicat ja la biografia del que fou en vida Domènech i Montaner, però no poguent-me negar als precs de l'Associació d'Arquitectes que no vol deixar d'honorar com se mereix

¹⁰¹ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1926*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.9

¹⁰² *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1928*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.5.

¹⁰³ *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1929*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.4,5

a company de tanta vàlua, procuraré descriure lo produït per el complexe talent del qui fou per mi, mestre, company i pare.

*Pocs són, els homes que han pogut conseguir el respecte i estimació que tingueren per ell sos contemporanis, respecte i estimació degut úicament al seu valer i a la seva modèstia.*¹⁰⁴

S'observa en aquest fragment que comença amb una declaració de modèstia, el que podríem considerar el tret bàsic del caràcter de Guàrdia així com el fet que no el deixà catapultà a la fama: la seva immensa i molt preuada per ell mateix modèstia. La considerava com un dels valors més fonamentals que ha de disposar un home. Aquest fet també el podem veure clarament accentuat en l'última frase del fragment. Si es segueixen observant els textos subsegüents es trobaran més paraules remarcant aquest aspecte del caràcter de Guàrdia:

“Queridos consocios: Al verme honrado por la libre elección de mis compañeros de profesión, para ocupar la Presidencia de esta Asociación, sentí por primera vez en mi vida, envidia del talento, cultura y prestigio que en tan alto grado poseían mis predecesores y de cuyas cualidades carezco yo por completo. Yo hubiera querido continuar su brillante actuación para que mi gestión fuese por vosotros elogiada y señalar mi paso por tan elevado lugar con algo que redundase en el agradecimiento de nuestra Corporación; pero creed que si no lo he conseguido, no ha sido por falta de voluntad y sí sólo debido a mi poco valer, tanto más por cuanto los compañeros de Junta Directiva que me disteis, han estado siempre dispuestos a prestarme su valioso concurso. Séame, pues, permitido antes que nada, expresarles a todos ellos mi agradecimiento por las atenciones de que me han hecho objeto y muy especialmente a aquellos que por haber terminado su mandato dejarán hoy su lugar a otros que vienen a cooperar con igual fe y entusiasmo en todo cuanto tienda a conseguir una mayor prosperidad a nuestra querida Asociación (...)

Fáltame sólo pedirlos perdón por la extensión que a esta deshilvanada Memoria .he dado, y con ello doy por terminada mi deber estatutario, haciendo votos para que se aumenten las corrientes de respeto y compañerismo existentes entre todos nosotros, con lo cual contribuiremos a dignificar nuestra profesión de

¹⁰⁴ GUÀRDIA I VIAL, Francesc de P. Op.cit. p.117-121.

*modo que el Arquitecto sea considerado como le corresponde por su título y se le rinda el tributo de respeto y consideración por sus múltiples conocimientos y por el difícil arte que practica.*¹⁰⁵

En la primera frase del llarg fragment, veiem una precisa síntesi del caràcter de Guàrdia que conscientment el coaccionà i l'ofuscà en un intent d'esdevenir un arquitecte més prolífic en vida. Guàrdia s'autocompadeix amb la manca d'una llista de qualitats, que declara que posseir de cap manera. Lliçó de modèstia i humilitat, valors que, tot i esdevenir a través de la presidència de l'Associació d'arquitectes un dels arquitectes més importants de la Catalunya contemporània, segueix conservant.

En la frase següent, es repeteix la tònica: Guàrdia declara que si ha comès errors a través de la seva gestió no ha estat pas culpa de la seva voluntat, sinó *“sólo debido a mi poco valer”*. Guàrdia acaba disculpant-se per l'extensió del discurs, potser considerant-ho un excés d'orgull personal.

“A mí, desde este lugar¹⁰⁶, me es grato felicitar, en nombre propio y en el de la Asociación en general, a los compañeros y amigos que tan alto han puesto el nombre de los Arquitectos catalanes al producir la obra de que se trata, por su acierto y por su gran modestia, cualidad que acompaña siempre al verdadero valer”¹⁰⁷

Observis l'última part del fragment citat, on declara que per a ell la modèstia és la veritable virtut.

Així doncs Guàrdia posseeix com a principal virtut i característica la seva gran i fins i tot ofuscadora modèstia, la qual segurament és pròpia del seu caràcter per herència familiar, tal com es confirma en l'entrevista a la Pepeta Sardà¹⁰⁸.

Per altra banda hi ha altres aspectes del caràcter de Guàrdia i Vial que també cal remarcar. En primer lloc, veiem en ell un home lleial, agraït i que sap accentuar i valorar immensament les virtuts d'altri. Es tracta doncs d'un home correctíssim,

¹⁰⁵ GUÀRDIA I VIAL, Francesc de P. “Memòria presidencial”, dins *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927*. Barcelona: B. Guitart Trulls, P.5-14

¹⁰⁶ Edifici de correus i telègrafs de Barcelona, projectat per Jaume Torres i Josep Goday [2.39, 2.40]

¹⁰⁷ GUÀRDIA I VIAL, Francesc de P. “Casa de Correos y Telégrafos de Barcelona”, dins *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.26

¹⁰⁸ Veure Annex 1 apartat 3.2.2.

fins i tot massa podríem dir, tal com declara la Pepeta Sardà: *“Era una gran família, una família d'aquelles que si haguessin sigut dels que se saben moure haguessin passat a l'història. Han sigut molt humils, han set una gent molt humil i molt macos. Són tan lleials! Tan rectes tots! I, ell en sabia més que tots els seus companys! Són una gent, tot una família, que no els agradava ni l'“escaparate” ni tot això, però, uns senyors de cap a peus. Mai capaços de dir res a ningú encara que els fessin una malifeta, ara quan d'això, ells es retiraven i no volien saber-ne res, m'entens?”*¹⁰⁹

Les paraules de la Pepeta són prou clares, doncs, en aquest aspecte. Finalment, també és interessant de remarcar que la seva devoció a Domènech i Montaner fou total i absoluta. Es demostra en la descripció del “Domènech íntim” de la seva Nota Necrològica a Domènech i Montaner¹¹⁰. Al mateix temps, segurament fou en part Domènech qui l'introduí als valors del patriotisme català i li féu valorar degudament la nostra terra¹¹¹, Guàrdia també ens ha deixat constància d'aquest fet:

*“ (...) y que si en nuestra querida Barcelona se levantasen edificios como el que nos ocupa, llegaría a tener el carácter de monumentalidad de que carece actualmente y que tanto se merece por la importancia que realmente tiene”*¹¹²

*“(...) en ella”¹¹³ ha quedado demostrando de un modo evidente el que Cataluña nada tiene que envidiar al resto del mundo por lo que a la contrucción se refiere”*¹¹⁴

Sintetitzant, notem en el caràcter les arrels de la seva nissaga: home fidel, modest, dotat de grans qualitats, home emprenedor (si més no en la primera part de la seva vida) ofuscat pel seu correctíssim caràcter, que l'empenyia relacionar el triomf amb l'orgull i la pompositat, qualitats de les quals ell no volia gaudir. Home

¹⁰⁹ Vide nota nº107.

¹¹⁰ Veure'n un fragment en l'apartat 2.4.1 de la memòria.

¹¹¹ S'ha de recordar que Lluís Domènech i Montaner fou membre de l'Ateneu català, així com un dels fundadors de la Lliga Regionalista. Present des dels seus orígens en la Renaixença catalana. Per a una biografia més detallada veure nota al peu num.6.

¹¹² GUÀRDIA VIAL, Francesc de P. *Casa de Correos y Telégrafos de Barcelona. Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927*, Barcelona: B.,Guitart Trulls. Pg.25,26

¹¹³ En la construcció del ferrocarril subterrani del carrer Balmes

¹¹⁴ GUÀRDIA VIAL, Francesc de P. *El ferrocarril subterraneo de la calle Balmes. Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927*, Barcelona: B.,Guitart Trulls. Pg.31

sincer i elevador, patriòtic i agraït. Segurament fóu un plaer ser-ne conegut i mantenir-hi amistat.¹¹⁵

2.4.3 Obra de Francesc Guàrdia i Vial

Guàrdia i Vial començà ja amb puixança la seva carrera arquitectònica. En primer lloc el veiem dirigint les obres del Palau de la Música Catalana des del 1904 fins al 1908, edifici clau i importantíssim en el modernisme català així com en la vida de Lluís Domènech i Montaner, del qual Francesc Guàrdia fou arquitecte auxiliar, encarregat de la vigilància de les obres i influència en múltiples detalls de l'edifici. Fou el director del grup de col·laboradors i artistes que intervingueren en les obres del *Palau*.¹¹⁶ [2.34, 2.35].

El 1909, guanyà el concurs, conjuntament amb Enric Catà i Catà (1879-1937) per a la construcció del tercer Teatre Municipal de Terrassa. El primer fou destruït per un incendi l'any 1874, seguidament l'any 1875 s'inaugurà el segon en el mateix emplaçament que el tercer. L'any 1909 quan aquest encara estava en ús, la junta directiva del teatre va convocar un concurs d'arquitectes per reformar-lo i ampliar-lo. Les obres s'iniciaren el mateix any, i la inauguració de l'edifici es dugué a terme el 15 de desembre de 1911.

Es tracta d'un edifici monumental, amb façana de composició clàssica i ordenació simètrica. Consta de tres cossos, el central més elevat, potenciat amb una cúpula superior recoberta amb una trencadissa de ceràmic. A la planta principal s'obre una gran finestral en arc de mig punt, dividit en dues parts mitjançant una llinda que porta la inscripció del nom del teatre; la part baixa queda subdividida verticalment per columnes jòniques i la part superior per mainells llisos de secció rectangular. L'escut de Terrassa presideix el centre de l'esmentat finestral. A la planta baixa es troba l'accés al vestíbul, avui completament reformat, així com l'entrada principal, d'on han desaparegut dues de les quatre columnes i la porta original.

El Teatre Principal, doncs, segueix els corrents estilístics eclèctics de l'època, emprant un ampli repertori formal modernista, remarcada en l'interiorisme

¹¹⁵ Una fixació de l'autor de l'estudi, veu reflectides en una fotografia de Guàrdia totes aquestes qualitats aquí esmentades, concretament a la fotografia [2.36].

¹¹⁶ Existeix una àmplia bibliografia sobre el Palau de la Música Catalana, obra mestra de Domènech i Montaner, sobre la que sempre és interessant conèixer-ne aspectes fonamentals, veure Capítol 5: Bibliografia.

dels vestíbuls de la planta baixa i pis superior amb interessants treballs de fusteria, pintura, pedra mosaic, pedra, forjat...

Seguidament l'any següent, el 1910, el projecte conjunt entre Francesc Guàrdia i Vial i Alejandro Soler i March guanya el certamen per a la nova construcció del Mercat Central de València. Tot i que ja s'havien estudiat altres projectes per a la construcció d'aquest mercat el 1882 i el 1883, provocats per la campanya que desencadenà la premsa criticant la situació de l'antic mercat i el sorgiment d'una societat clarament burgesa que aspirava a la demostració del seu benestar, no fou fins el 1910 essent alcalde Justo Ibañez Riza, quan es faria el concurs definitiu. Alejandro Soler, havia estat com Francesc Guàrdia un col·laborador i alumne de Domènech i Montaner. La construcció de l'edifici sofrí nombrosos retards, ocasionats principalment pel lent devallestament de l'antic, iniciat honoríficament amb un acte protocol·lari pel rei Alfons XII acompanyat per la reina Victòria Eugènia, el president del Consell de Ministres, el ministre de Gracia i Justícia, totes les autoritats locals i els representats de llurs societats; el 24 d'octubre de 1910. Finalment no fou fins el 23 de gener de 1928 que el mateix rei Alfons XII inaugurà amb un piquet el nou edifici.

El Mercat Central esdevení l'edifici més representatiu i formós de la València de principis de segle XX; el de la ciutat que avança en el progrés i se sent orgullosa del potencial agrícola de la seva terra; sentiment que es transmet en l'edificació mitjançant l'ornamentació carregada de fantasia al·legòrica, característica predominant en el modernisme. També s'hi poden observar detalls historicistes i noucentistes. S'utilitzaren materials com ara el ferro, el maó, la pedra de "*Buñol*", marbre i mosaics. Les cúpules de ferro, cristall i ceràmica (la central arriba als 30 metres) i les escultures que la coronen: una cotorra i un peix, s'integren en una panoràmica paisatgística de torres i campanars eminentment valenciana. Compta amb una impressionant superfície d'uns 8.160 metres quadrats dividits en dues zones amb una distribució interior racional i perfecta. **[2.41, 2.42].**

En aquests dos projectes¹¹⁷, Guàrdia es mostra partidari d'una important contundència compositiva i d'una tria estilística molt allunyada de les voluntats de Domènech de jugar amb referències formals provinents de diferents llenguatges.

¹¹⁷ El Teatre Municipal de Terrassa i el Mercat Central de València

Hi és palesa, segons l'arquitecte Josep Maria Rovira¹¹⁸, la influència de l'obra de l'arquitecte vienès Otto Wagner, els llibres de l'escola del qual, la Wagnerschule, es publiquen els anys en què Francesc és estudiant.

Durant el 1911 i el 1912 Guàrdia amplià la casa Thomas¹¹⁹ obra del mateix Lluís Domènech i Montaner (1895-1898), del qual obtení un permís especial per afegir-hi dues plantes conservant en la seva plenitud i engrandint-la fins i tot l'harmonia i bellesa de l'edificació modernista **[2.43]**¹²⁰. És doncs un exemple interessant puix mostra fins a quin punt Guàrdia conservà el missatge del modernisme que Domènech transmet, i com aquests perdurà en artesanies i oficis així com en els mètodes de projecció.

Per altra banda, també se li atribueixen múltiples edificis de l'eixample de Barcelona, així com, fins a arribar a 1917, la casa per a Hilari Marimón. L'Hostal dels Pobres de Canet de Mar **[2.44]**, les cases d'Enrique Ciervo, Sebastián Torres i Esteban Mairon, o els magatzems per a la vídua Llusà **[2.45]** o per a l'empresa editorial Calpe **[2.46]**.

El 1917 Guàrdia projecta l'edifici de La Fraternitat, de la Cooperativa Obrera de Catalunya, al carrer de Comte de Santa Clara, 8-10 a Barcelona.**[2.47, 2.48, 2.49]** Les obres de l'edifici devien començar el novembre de 1917, un cop acabat l'enderroc. I consta segons el "*libro de inventarios de la Cooperativa*" que les obres acabaren el 31 de desembre de 1919, amb un cost final de 112.046,32 pessetes. Tanmateix quelcom degué succeir en l'inauguració del nou edifici tal com mostren les paraules següents: "*Sobre la inauguración del nuevo edificio social y debido a las actuales circunstancias se acuerda suspender parte de la fiesta que debía celebrarse hasta que se normalicen las circunstancias*".¹²¹

Probablement aquestes circumstàncies foren que el pressupost inicial acordat amb el contractista Cardús¹²² era de 70.000 pessetes, una xifra que difereix bastant de la definitiva. Tanmateix les obres s'allargaren als set mesos anunciats inicialment. Pel que fa a l'arquitectura de l'edifici, destaca la unitat del conjunt que presenta una rectangularitat pronunciada però contrarrestada per la

¹¹⁸ Responsable de la rehabilitació de l'antic edifici de la Fraternitat obrera de Barcelona, de Francesc Guàrdia i Vial, analitzat més endavant en la memòria.

¹¹⁹ C/Mallorca, 291, de Barcelona.

¹²⁰ Per a més informació sobre la casa Thomas, consultar: CARULLA I CANALS, Lluís. *Lluís Domènech i Montaner. En el 50é aniversari de la seva mort*. Barcelona: Printer Indústria Gràfica SA, 1973, p.48,49.

¹²¹ ROVIRA, Josep M. *La Fraternitat: de cooperativa obrera a biblioteca popular*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2001, p.26-37.

¹²² Del qual no se'n conserven notícies.

sensació unificadora que proporciona la balconada, així com l'ús d'un mecanisme usat ja per Otto Wagner de fer girar dos escuts.¹²³ Es tracta d'una obra a maó vist, amb solucions que recorden clarament al Palau de la Música Catalana [2.35], que Guàrdia coneixia prou bé, com ara les arcades a doble pla laterals. Així com referències a la idea de l'Arc de Triomf barceloní, per tal d'unir visualment els dos pisos superiors.¹²⁴

Després d'aquests projectes que Guàrdia dugué a terme la primera metitat de la vida ens trobem a l'any 1918 quan Guàrdia projecta la Torre Simon, aspecte ja analitzat. El punt però a tractar en aquest apartat és la insistència d'un il·lustre representant del modernisme centroeuropeu, Otto Wagner, la qual seria bàsica en el treball de Guàrdia, ja que la capacitat de l'arquitecte vienès per acceptar el temps de la indústria i mantenir aspectes compositius clàssics serà una guia segura en el treball de Guàrdia d'abans i de després de 1918, un arquitecte al qual li va tocar veure la fi de la vigència del modernisme. Tanmateix a Guàrdia també se li atribueixen les dots de dissenyador de mobiliari.

A partir de la construcció de la Torre Simon i les Torres Llussà, el 1918 no trobem cap construcció atribuïda a Francesc Guàrdia, aquesta llacuna podria estar produïda per una falta de puixança en l'actitud de Guàrdia, o causada senzillament per manca de referències bibliogràfiques. Emperò, el cas és que no es té cap altra notícia del Guàrdia dels concursos de València i de Terrassa ni del Guàrdia col·laborador de Lluís Domènech i Montaner.¹²⁵

2.5 La Família Simon i l'esplendor de la Torre Simon

Després de la construcció de la Torre Simon, aquesta fou utilitzada, doncs, per la família Simon amb la finalitat d'habitar-la durant els mesos d'estiu: el juliol i l'agost. Es desconeix ara per ara si la família Simon i la Montaner estiejaven a Tona conjuntament a la Torre Simon. Ho deixarem com una hipòtesi, puix les paraules de la Rosita Cases són prou clares:

¹²³ Tanmateix presents en la Torre Simon, esment als quals es fa en l'apartat 3.2.4 de la memòria.

¹²⁴ Per a un anàlisi exhaustiu de l'edificació, així com una ressenya històrica de la Cooperativa i la biografia més exhaustiva publicada sobre Francesc Guàrdia i Vial consultar: ROVIRA, Josep M. *La Fraternitat: de cooperativa obrera a biblioteca popular*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2001.

¹²⁵ És molt metafòric acabar l'apartat de la biografia de Francesc Guàrdia i Vial parlant de Lluís Domènech i Montaner puix la vida i obra d'aquest sempre va haver de restar en una posició subalterna i a l'ombra del que fou com ell diu: "mestre, company i pare".

“Els Simón i Montaner eren molta colla...”¹²⁶

Francisco Simon i Font, peticionari del que seria la seva casa de camp de Tona, morí el dia 17 de maig de 1923, quan la seva esposa comptava amb setanta-un anys d'edat i coincidint amb l'any en que acabaren les obres de construcció de la casa. D'aquesta manera es pot arribar a interpretar que el responsable de la fou Santiago Simon, però res més lluny que la realitat, ja que el testament de Francisco Simon i Font ho especifica: *“Lego a todos mis hijos e hijas por partes iguales sin perjuicio del usufructo concedido a mi esposa, todas las fincas que yo posea al ocurrir fallecimiento en el término municipal de Puigcerdà y la casa que yo poseo en el pueblo de Tona (partido judicial de Vich, con todos los muebles que en dichas fincas existan”¹²⁷*

Així la Torre Simon, esdevingué un bé per a tota la família Simon, que no era pas poc nombrosa puix del matrimoni que contragueren Francisco Simon i Font i Ana Bach i Bobes, concediren cinc fills, Anna, Santiago, Magdalena, Maria i Carmen Simon i Bach. Santiago s'havia casat ja el 14 de gener de 1913 amb Laura Gili i Ros, i és natural que ja haguéssin concebut fills. Per altra banda, el juny de 1923, Maria Magdalena Simon ja s'havia casat amb Alejandro Morillo i Doremus, i Carmen amb Ignacio Abadal i Soldevilla, comerciant i domiciliats a Manresa. Sembla que Anna morí en el període comprès entre l'abril de 1922 i el juny de 1923, fet que justificaria la hipòtesi que el motiu de la construcció de la Torre Simon fou per intentar guarir la malaltia que Anna sofria, més que poder estiuajar tot l'estiu al poble de Tona, en una torre que mostres la prestància de la família.

Hi ha una versió més avait amb caràcter “mític” sobre el motiu de la construcció de la Torre Simon, tal com expressen les paraules d'Eduard Ros i Cuevas: *“El que havia fet fer la torre, ho feia per a una noia que era invàlida amb cadira de rodes, i el seu pare li va dir: “dibuixem la casa que vulguis i jo te la faré fer”, i va dibuixar aquesta casa, així el pare li va fer fer la casa i la van fer aquí per vindre a estiuajar, per les aigües termals i això, per a la noia. (...)”¹²⁸*

Aquesta hipòtesi, podria considerar-se en part vertadera, puix hem de considerar que Eduard Ros va arribar a mantenir alguna relació amb la família

¹²⁶ Extracte de l'entrevista amb la Rosita Casas, consultar ANNEX 1 apartat 3.1.2

¹²⁷ Extracte del testament de Francisco Simon i Font, consultar ANNEX 1 apartat 1.1.1

¹²⁸ Extracte de l'Entrevista a Eduard Ros i Cuevas, consultar ANNEX 1 apartat 3.3

Simon, tal com s'explica més endavant, fet que podria dir molt a favor de la fiabilitat de la font de la versió.

2.5.1 Els Montaner i Domènech a Tona

Notem doncs que solament amb els Simon, un mínim de vuit persones, sense incloure els fill de llurs matrimonis, estiuejaren a la Torre Simon durant els seus primers anys. Per altra banda, si considerem l'apreci que Francisco tenia als de la seva dona: Josep Bach i Escofet, Pedro Bach i Escofet, Ramon Bach i Escofet i Ramon Bach i Bobes, podríem considerar que, si no tots alhora, sí ocasionalment aquests estiuegessin amb la seva família a Tona, a càrrec dels Simon.

La família Montaner és una altra de les que segurament estiuejaven amb els Simon, si més no de tant en tant puix no hem d'oblidar que la família Montaner posseïa, com a comptes de la Vall de Canet el Castell de Santa Florentina a la mateixa població¹²⁹. Si els Montaner hi haguessin estiuejat, podríem considerar-ne estadants durant les dècades dels vint i dels trenta, Ramon Montaner i Vila, els seus fills Joaquim, Carles i Julia Montaner i Calató, Ricardo de Capmany i Roura espòs de Julia, i els seus nets Joaquim i Ramon de Montaner i Giraudier. Ramon Montaner quedà prematurament vidu de Florentina Malató i Suriñach. Finalment, si tenim en compte la prolífica relació entre les famílies Domènech, Montaner i fins i tot Guàrdia, podríem arribar a establir la hipòtesi que també estiuejaven al poble de Tona, tot i que potser la mateixa torre Simon ens quedaria petita. Un fet que podria arribar a reforçar aquesta opinió és el càrrec de metge en cap del balneari Roqueta que Fèlix Domènech i Roura, fill de Lluís Domènech i Montaner, tingué en el poble de Tona.

Fèlix Domènech i Roura, nasqué a Barcelona el 1888. Es llicencià en medicina per la Universitat de Barcelona, i durant el període de 1922 a 1931 fou director del Balneari Roqueta de Tona, evidenciant així la presència de la família Domènech al poble de Tona. Posteriorment el 1936 anà a l'Argentina, on durant molts anys treballà al CHADE¹³⁰, addicionalment s'ocupà de la restauració de la Biblioteca Nacional i continuà la seva trasca d'investigació erudita, que ja havia iniciat publicant obres com *Nobiliari General caralà de llinatges* (1923-1930),

¹²⁹ Es tracta d'un edifici reformat per Lluís Domènech i Montaner per a Ramon de Montaner i Vila.

¹³⁰ Inicials no definides en la font original.

Heràldica de la catedral de Barcelona (1929), *Notícia crítica del gran priorat de Jerusalem a Catalunya* (1931), *Orígenes de la imprenta en España y su desarrollo en América Española* (1940), *Vida y obra de Quevedo* (1945), *Blasones de los virreyes del Río de Plata* (1945), *Martín Fiera* (1958) i *Fausto* (1963). Morí finalment a Buenos Aires el 1977.

2.5.2 Costums i oci dels estiuejants

Durant el període que comprèn de 1923 a l'inici de la guerra civil, el 1936, la família Simon, així com tots els convidats familiars (ja siguin Dompenech, Montaner o fins i tot Guàrdia), estiuejaven, pel que sembla, en primer lloc un mes a la seva Torre de Mataró i tot seguit venien, al període d'agost i setembre, al poble de Tona. Durant aquest període de temps, la seva rutina consistia en visites diàries al balneari, a les tertúlies al saló de la Torre amb el seu berenar i el seu te, les dones amb el seu ganxet, i els homes al Casino que tenien al mateix carrer del darrere, on es feien xocolatades, jugaven a la ruleta... Podem dir que la seva relació amb la resta del poble era pràcticament nul·la, i la relació que el poble tenia amb ells era de total entrega i servicialitat, puix hom era el primer de portar-los a domicili els encàrregs de la carnisseria, de la fruiteria... Aïllament que s'evidencia en la construcció de la seva pròpia capella, la de la Salut, en el seu barri, on celebraven missa cada diumenge. [2.50].

Els joves de la casa, únics posseïdors de bicicletes del poble, també es dedicaven a fer trapelleries, i de tant en tant anaven a Vic, això sí, sempre acompanyats de les seves “*mamuaseles*” que els vigilaven.

Per altra banda, Josep Sardà¹³¹ ens conta que, quan era petit, li van fer un carro amb un poni, i ell a canvi de quatre rals distreia als nens, sobretot els de la Torre Simon, que eren molts: els portava del balneari al poble, de casa seva al balneari,...

Tot aquest seguici de burgesos de Barcelona havia de comportar un altre seguici: el de criats, que tenien cura del manteniment de la torre. El testimoni de la Rosita Casas conta que tot passejant per l'actual barri Llussà, veien, per darrere la Torre Simon als xòfers i les minyones asseguts passant l'estona al pati de darrere

¹³¹ Nét de Josep Roqueta i Bres, és objecte d'una entrevista, veure ANNEX 1 apartat 3.2.1.

de la casa¹³². Els criats disposaven d'un garatge annex, destinat segurament al manteniment dels automòbils, una entrada a la part de darrere de la casa, un soterrani on segurament duien a terme les feines de safareig, on hi havia l'antiga cuina així com un montacàrregues per tal de portar el menjar del soterrani a la planta baixa; i disposaven també del segon pis de la torre, on dormien. Per accedir a aquest havien d'usar l'escala secundària, ja que l'escala principal era exclusivament destinada a l'ús dels senyors i tan sols arribava al primer pis de la Torre. Usaven també un ascensor, actualment desaparegut, per al trasllat de roba, llençols, menjar... L'origen d'aquest ascensor el podríem arribar a trobar en la necessitat d'ús que la presència d'Anna Simon requeria, puix hem de recordar que aquesta era invàlida.

Per altra banda, cal destacar que durant la resta de l'any la Torre Simon restava tancada. Durant aquest període de temps el "senyor Molina", avi dels actuals gerents de l'escola Pive, antic "*Hotel del Parque*", s'encarregava del manteniment i vigilància de la Torre, i era també, doncs, el responsable de les claus de la Torre.

2.5.3 La ruptura de la societat "Nuevas Aguas de Tona" i el judici entre les famílies Simon, Montaner i Roqueta

Es coneix que, ja des dels principis de la formació de la societat "Nuevas Aguas de Tona", es produïren una sèrie d'irregularitats en el compliment de les obligacions estipulades per ambdues parts en l'escriptura fundacional, principalment per part dels Montaner i Simon, referent a l'incompliment de l'entrega cada semestre d'un informe amb el balanç econòmic per al repartiment de beneficis, informe que els Roqueta signaren per expressar el seu acord. Cap d'aquests informes no fou mai realitzat,¹³³ de manera que la família Roqueta no arribà a rebre mai cap tipus de benefici de l'explotació que es feia dels seus terrenys i edificacions. La situació de conflicte s'intensificarà amb la mort de Francisco Simon i Font i portà ambdues parts a la voluntat de ruptura i liquidació de la Societat ja a partir de 1923, tal com es demostra en el següent text:

¹³² Veure ANNEX 1 apartat 3.1.2.

¹³³ Veure apartat 2.2.2 de la memòria.

“Que hace unos años¹³⁴, una de las veces en que don Jacinto Roqueta¹³⁵ dijo a Santiago Simón que no podía seguir la sociedad en esa forma y que los hermanos Roqueta habían de saber a que atenerse, contestó que no había de dar ninguna clase de explicaciones; añadiendo que sacó de su casa a dicho Jacinto Roqueta por las palabras mal sonantes que dirigió a la memoria de D. Ramón Montaner y Don Francisco Simón: que también era cierto, en cuanto al absolvente se refería, que la primera noticia que comunicaron a los demandados Roqueta sobre esta cuestión fué la demanda judicial.”¹³⁶

Per a Jacint Roqueta, no hi havia d'haver cap problema, que si un assumpte no es podia solucionar *“designando amables componedores”¹³⁷*, els jutges haurien de decidir. Conseqüentment, el 18 d'octubre de 1932 es celebrà el judici promogut per Julia de Montaner i Malató, Santiago, Maria i Carme Simon i Bach demandant als també convocats i germans Adjutori, Sebastià, Anna (casada amb Josep Montmany), Josefa (casada ja amb Isidre Casas), Pilar (casada amb Josep Sardà), Francesca, Jacint, Ramon i Trinitat Roqueta i Vilalta (casada amb Josep Prat), fills de Josep Roqueta i Bres¹³⁸. En aquest judici les famílies Montaner i Simon denunciaven als Roqueta de no col·laborar activament en la liquidació de la societat ni en les gestions immanents; per altra banda, els Roqueta al·legaven que els acusadors no havien complert mai l'obligació estipulada per l'escriptura que obligava l'administració, des de Barcelona, a l'elaboració d'informes semestrals. Per tal de tornar la pilota, els Montaner i Simon al·legaven, a través de Santiago Simon, que els Roqueta mai havien insistit en resoldre aquest afer. Tanmateix, altres membres de l'esmentada família, tenien un parer distint, concretament Julia de Montaner: *“que lo ignoraba, por cuanto si bien se sabe que como a procedente de la herencia de su padre es coparticipe de aguas de Tona, por no haber leído ningún documento a ello refereno nada más sabe”¹³⁹*

Finalment, la sentència del jutjat fou de condemna a tots els germans Roqueta, que venien obligats a facilitar la gestió, suma i comptabilització de béns i valors de la Societat per tal d'efectuar-ne la seva liquidació, seguint, tal com diuen les escriptures “decisiones i acords amigables”, així com al pagament de totes les

¹³⁴ 1923, data de la defunció de Francisco Simon i Font

¹³⁵ Fill de Josep Roqueta i Bres

¹³⁶ “Sentencia”, Arxiu familiar Roqueta

¹³⁷ vide nota nº 135

¹³⁸ Els altres quatre fills de Josep Roqueta: Antonio, Joaquim, Joan i Adjutori Roqueta i Vilalta; residien a l'Argentina i possiblement vengueren la seva part a algun algun germà o signaren poders.

¹³⁹ vide nota nº 135

despeses del judici, com a perdedors. Judici que seguí el camí que des d'un bon principi els senyors Montaner i Simon traçaren. Malgrat tot, és sabut que les bones relacions entre les famílies Simon, Montaner i Roqueta no minvaren ni es trencaren per culpa d'aquest judici, sinó que s'intensificà, si més no, un temps més posterior als esdeveniments.

No fou fins a principis de 1949 que es procedí a la definitiva liquidació de la societat, tal com ens mostra una carta de Julia de Montaner amb data 14 de gener dirigida a Pilar Roqueta i Vilalta, per la qual se la convoca a Barcelona per a la venda d'immobles i drets de la Societat, i per a la seva la dissolució.

2.6 La Família Morillo i els efectes de la Guerra civil

Després d'aquest període d'esplendor de l'estiueig al poble de Tona, que va comprendre la segona dècada i part de la tercera del segle XX, durant el període anterior a la Guerra Civil, la Torre Simon passà a les mans de Maria Simon i Bach, casada amb Alejandro Morillo i Doremus, comerciant de Barcelona. La parella vivia al mateix edifici de la vídua de Francisco Simon i mare de Maria, al Passeig de Gràcia número 3, al segon pis.

D'aquesta manera la possessió de la Torre Simon, doncs, fou traspassada de la família Simon a la família Morillo, perdent així el significat literal del seu nom. La família Morillo la posseí també durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), període que mereix un tractament especial.

2.6.1 La Guerra Civil per a Tona i la Torre Simon

La població de Tona s'hagué d'enfrontar entre els anys 1938 i 1939 a una situació dramàtica: la guerra arribà a les mateixes cases dels tonencs, i per tant també a la Torre Simon, i de quina manera.

Durant els primers anys de la Guerra Civil, la situació es va poder sostenir amb relativa calma al poble de Tona. Però, l'empitjorament de l'abastament d'aliments, les lleves ininterrompudes de l'exèrcit, el tall del subministrament

elèctric, l'aturada de la petita indústria tonenca, el mercat negre, etc. acabaren amb la dèbil normalitat a finals del 1937.

D'aquesta manera el clima social fou greument ultratjat principalment per la repressió de les famílies dels desertors i l'arribada constant de refugiats passavolants de finals de 1938 i principis de 1939. Tanmateix, fou el problema dels refugiats els que afectaren la Torre Simon, que, recordem-ho, estava en possessió de la família Morillo.

Ja des de finals de 1936 arribaren els primers evacuats, procedents principalment de Madrid, que foren instal·lats en diverses torres del poble, entre elles la Torre Simon, i a l'"Hotel del Parque". La responsabilitat del manteniment d'aquests refugiats caigué en mans de l'Ajuntament a través d'una sèrie d'ajudes procedents del Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya, entre 20.000 i 25.000 pessetes mensuals, durant el 1938.¹⁴⁰

La situació dels refugiats no fou precisament la més propensa, tal com expliquen les paraules de Joan Vilaseca en una carta enviada a la Generalitat de Catalunya a finals de 1937, on constata que entre el conjunt d'evacuats locals: *"ni ha uns quinze d'indomables, és a dir, que no és possible fer-los creure i portar-se com cal."*¹⁴¹

El nombre de refugiats, segons una estimació de l'Ajuntament de Tona del 22 de febrer de 1938, pujava a 384, la majoria nens i nenes (s'en comptabilitzen més de 200) i la població flotant es calculava en 1.648, amb tan sols una població fixa de 2.439 persones. Aquest fet comportà que el 56'55% del pressupost total del poble, unes 250.500 pessetes, s'haguessin d'invertir en assistència als refugiats.

Durant el mateix any el nombre de refugiats augmentà fins als 392, i la situació, doncs, degué esdevenir insostenible. Conseqüentment, aquell mateix any s'hagué d'arribar a decisions greus, tals com l'aportació econòmica obligatòria per part dels propietaris de torres, tals com els Morillo, a la bossa comuna, a més a més de l'obligació de l'allotjament de refugiats; la municipalització dels balnearis, que significà un augment de de 25 a 35 pessetes per "prendre les aigües". la urgent necessitat de talar roures del bosc de la Suïssa per a llenya. Les paraules

¹⁴⁰ LLEOPART, Amadeu. "Ara fa...cinquanta anys 1938 – febrer de 1939 La Fi de la Guerra, dins *Llibre de l'Any* (Tona) 1989, p.37

¹⁴¹ ALCALDIA DE TONA (20.12.37), Carta al Comissari d'Assistència als Refugiats, de la capsa *refugiats i desertors*, Arxiu Municipal de Tona, dins LLEOPART, Amadeu. Op.cit. p.45

del que fou Alcalde de Tona durant aquest període, Miquel Riera, en un pregó de 24 de maig de 1938 no poden ser més explícites:

“Pregó. D’ordre de l’Alcalde es fa saber: tot aquell que es dediqui a robar o malmentre fruits, sembrats o qualsevol altre plantació agrícola serà lliurat immediatament als Tribunals, per aplicar-li severíssimes sancions. Si l’infractor és menor d’edat, caurà la responsabilitat en els seus pares o representants.”¹⁴²

L’ordre públic, doncs, esdevingué un dels problemes més importants al que s’hagueren d’enfrontar l’Ajuntament i les autoritats locals, puix la falta d’abastaments generals que causà tota mena de robatoris d’aliments, contrabands..., afegida a la creixent presència massificada de refugiats, provocaren tal repressió de les forces de seguretat que les llibertats civils hagueren de ser sovint vulnerades i les llibertats individuals foren posades en veritable perill. Tan sols cal veure la següent ordre que l’Ajuntament hagué de publicar per ordre de la Generalitat: *“a partir de la publicació d’aquest Ban, la força pública procedirà enèrgicament, àdhuc fent foc sense contemplacions, amb tota persona que es trovi en camps de conreu, sembrats i a la via ferrada i que no estigui justificada llur presència en tals llocs.”¹⁴³*

Un altre problema que s’afegí als del poble fou el dels “carrabiners”¹⁴⁴, que s’hostatjaven a la plaça Major, al mas Planell, a la Torre Simon i en diverses torres del barri Roqueta, i que foren una font constant de conflicte. En primer lloc, esdevingueren una espècie de “contrapoder” a l’Ajuntament, seguidament entraren en conflicte amb la policia local, i finalment sovintejaren les seves topades amb la població civil. El fet és que sembla que aquests s’aprofitaven de la seva situació sociopolítica privilegiada i eren els primers en transgredir la llei amb accions com el mercat negre de menjar que així es revaloritzava considerablement, o l’abastament als desertors.

En conjunt, de la guerra civil i les seves conseqüències la Torre Simon en sortí força mal parada: se’n destrossaren interiors, els terres, la pintura, desaparegué el mobiliari, i la casa en general entrà en decadència, malmesa per estar sobrehabitada i descurada durant uns cinc anys.

¹⁴² ALCALDIA DE TONA (24.5.38), Pregó, a la carpeta 1938 de la capsa *Edictes Bands i pregons 1849-1965*, Arxiu Municipal de Tona, dins LLEOPART, Amadeu. Op.cit.43

¹⁴³ “Comissaria General d’ordre públic de Catalunya” (24.6.38) Ban, de la capsa *Correspondència 1930-1939*, Arxiu Municipal de Tona, dins LLEOPART, Amadeu. Op.cit.p.43

¹⁴⁴ Carrabiner: Es tracta d’un funcionari de l’estat que vetlla per la seguretat pública.

2.6.2 La Postguerra immediata i la primera venda de la Torre Simon

Un cop apagat el conflicte de la Guerra Civil, i ja en plena postguerra, sembla que la família Morillo rehabilità la casa, s'estima que a voltants de 1940, ja que aquesta fou reutilitzada per a l'estiueig, un estiueig molt relatiu puix res tornaria a ser com abans. Tanmateix els primers anys posteriors a la Guerra Civil foren de molta eufòria social i constructiva. La "colònia" d'estiuejants, funcionaris, fabricants, botiguers, gent afavorida en general, va seguir mantenint una posició de privilegi i de distanciament de la població, que s'evidenciava en les seves festes i en la missa dominical, en castellà, a la Capella de la Salut. Pel què sembla, els estiuejants presentaren una instància el 24 de juny de 1943 demanant el permís de celebració de la missa a la "seva" Capella de la Salut. Petició que anava acompanyada d'una cinquantena de firmes, gairebé totes de "señores" estiuejants.

Hem de donar doncs molta importància al que significà la Guerra Civil per a la Torre Simon així com pel poder adquiàitiu dels seus propietaris. La Guerra Civil significà un punt i apart en la història de la Torre, que passà de ser residència de viva i personificada ostentació, poder i riquesa a testimoni del que fou la grandesa de la burgesia catalana de principis de segle XX, una misteriosa mansió en progressiva decadència.

Així doncs, la família Morillo continuà freqüentant la Torre Simon durant els períodes d'estiueg fins a finals de la dècada dels cinquanta, principis dels seixanta, moment en el qual es produïren les defuncions de Maria Simon i Bach i Alejandro Morillo i Doremus, que traspasaren els poders de la Torre a través de testament als seus fills, els quals segurament per problemes econòmics, ja siguin per la postguerra, ocasionals o simplement per falta de disponibilitat de temps i dedicació decidiren, per primer cop i gairebé tres dècades més tard que el seu avi formalitzés la petició d'una Torre a Tona, de vendre's la Torre Simon.

2.7 Les Monges de Barcelona

Se situa la venda de la Torre Simon a unes monges de Barcelona encarregades de l' "Hospital de niños"¹⁴⁵ durant la dècada dels seixanta. D'aquesta manera la Torre Simon continuà essent freqüentada el període estival durant un període de xxx anys més. Les monges reconvertiren la Torre en una mena de residència-hospital, en la qual portaven els seus pacients, tots ells infants a l'estiu.

Segons l'aportació de varis testimonis¹⁴⁶, les monges modificaren la distribució original de diverses parts de la Torre¹⁴⁷. La distribució original es desconeix, tant per falta de testimonis com per falta de plànols originals. Aquesta modificació es basà en primer lloc en la divisió en diverses habitacions en la primera planta, suposadament per tal de tenir diferents habitacions per als diversos pacients que portaven les monges. Seguidament també coneixem que disposaren una habitació i un lavabo per a un capellà, concedint-li una entrada des de la terrassa, puix aquest s'havia d'instal·lar fora de la zona de clausura de les monges. Aquest lavabo per al capellà sembla ser l'antic emplaçament de l'ascensor que, pel que sembla les monges inhabilitaren. **[Plànol 8]**. Per altra banda, també sabem que foren les encarregades de l'emplaçament d'una mena de capella en una sala de la Torre, en aquest, hi tapiaren una finestra per la seva part interior. Coneixem també que les monges col·locaren unes quinze o vint dutxes a la segona planta de la torre, així com un galliner en aquesta mateixa.

[Plànol 6]

Per altra banda, seguint la tònica dels antics propietaris, als malalts i a les mateixes monges no se'ls cobraven les sessions al balneari Roqueta. Al mateix temps, es tenen notícies que les monges es cuidaren del manteniment i vetllaren la Capella de la Salut.

També es coneix que durant el període en què les monges estaven a la Torre Simon, s'hi produí un petit incendi, possiblement produït per una espelma que, hipotèticament, cremà la flassada d'algun dels llits **[2.51]**. Tanmateix, les

¹⁴⁵ Situat entre el Passeig de Sant Joan i el C/Roger de Flor de Barcelona.

¹⁴⁶ Font informativa de la que se'n pot discutir la fiabilitat, no obstant és l'única.

¹⁴⁷ Consultar el Plànol 5 per una millor visió de l'assumpte.

conseqüències sembla que no foren gaire greus. No obstant, es tracta d'una nova evidència (la distribució en cel·les n'és una altra) de la degradació de la Torre Simon, la qual s'inicià amb la Guerra Civil i que es perllongà fins gairebé l'última dècada del segle XX.

L'etapa de les monges acabà a principis dels anys setanta quan aquestes van vendre-la a Josep Roqueta i Prat. Pel que fa a aquesta venda, es creu que Josep Roqueta tansols firmà una escriptura de venda, és a dir, una espècie de "cessió" amb dret de venda, mitjançant el qual Josep Roqueta teòricament no seria el propietari en dret d'aquesta. Pel que sembla, aquesta escriptura de venda Josep Roqueta l'adquirí a través de subhasta de les mans de les monges anticipant-se a la voluntat de compra per part de l'Ajuntament.

2.8 Josep Roqueta i les Jornades culturals

A principis dels anys setanta es produí un fet força característic: un Roqueta, família que havia arribat als tribunals amb els Montaner i Simon, i gràcies als quals Josep Roqueta va poder veure complert el seu somni d'obrir un balneari a Tona, adquiria la Torre Simon, feta construir pels Montaner i Simon, i que hauria estat inaccessible mig segle abans.

2.8.1 Els Roqueta i l'oblit de la Torre Simon

Tal com ja s'ha esmentat, Josep Roqueta no adquirí la Torre Simon amb la finalitat d'habitar-la, i així fou. No arribà a habitar-se una desena d'anys. És durant aquest període que la torre cau en un estat de decadència absoluta, fins al punt que l'edifici en si deixà de tenir valor i tan sols es valoritzaren els terrenys: *"Segons sembla el propietari¹⁴⁸ de l'esmentada torre està disposat a vendre els terrenys on està emplaçada, una superfície total d'uns vuitanta mil pams quadrats, sense cobrar res per l'edifici"*.¹⁴⁹

La causa d'aquest període d'oblit i d'aquesta posada a la venda amb un preu tan desvaloritzat es justifica amb la finalitat que Roqueta havia otorgat a la

¹⁴⁸ Josep Roqueta i Prat.

¹⁴⁹ "La Torre Simon i les seves possibilitats", dins *La Veu de Tona*. N°0 28.10.1979, p.5-8. Veure fragment complet a l'ANNEX 1, p.46.

compra de la Torre Simon. Josep Roqueta volia dividir la Torre Simon en diversos apartaments per tal de fer negoci immobiliari. No obstant, la família Salvans, que havien adquirit la Torre Matilde, just darrere de la Torre Simon, començaren a fer obres i a modificar l'estructura exterior de la Torre, immediatament l'Ajuntament va fer aturar les obres al·legant que no eren legals segons estipulava el Document de Normes subsidiàries del plantejament urbanístic de l'Ajuntament de Tona: “ (...) *Aquells (edificis) que pel seu valor històrico-artístic cal conservar en la seva totalitat; i en ells, tan sols es podran concedir llicències d'obra per a consolidació, restauració o adequació dels mateixos a les noves exigències fruit del millorament de la qualitat de la vida, és a dir, reformes interiors de banys (...)*”.¹⁵⁰

D'aquesta manera Josep Roqueta es va fer enrere, i va haver de posar a la venda la Torre amb tota la seva integritat.

Així doncs, les causes de decadència de la Torre Simon són prou evidents, addicionalment, a part del problema de la decadència provocada pel lent i progressiu deteriorament, també trobem en les paraules de Josep Roqueta una altra causa, el vandalisme:

“(...) Frenar les bretolades que constitueixen els constants assalts, robatoris i incendis que han hagut de suportar l'interior, els mobles i les parets de la “Torre Simó”, des de que el seu propietari la va adquirir en bon estat, convertint-se així en l'atractiu predilecte dels que destrueixen el patrimoni de tots i que nosaltres tenim el deure de conservar per oferir-lo als que ens succeiran.

*Si el poble estima la “Torre Simó” cal que el poble la respecti.”*¹⁵¹

Sabem, doncs, que durant aquest període, el vandalisme tonenc s'especialitzà en accedir als baixos de la torre. Pel que sembla, es dedicaven a fumar als baixos de la torre, provocant-hi també de tant en tant un petit incendi. Molta canalla també s'entretenia irrompent-hi. També tenim notícia d'altres problemes que sorgiren a causa de la decadència de la Torre: *“(...) el progressiu estat d'abandó, i per tant de deteriorament a que està sotmès pel seu actual propietari. Un estat que si bé avui només afecta als vidres, trencats en bona part, i a la pintura d'un cantó de la casa a causa d'un degoter, que segons sembla el*

¹⁵⁰ Títol V. *Catalogació d'edificis: Articles del 79 al 86 pg.56-59*, Arxiu Municipal de Tona. Destacar també que en aquest document es classifica el conjunt de les torres del carrer Joan Llussà com a “Conjunt Arquitectònic” amb tot el que això hauria de suposar per part de l'Administració.

¹⁵¹ ROQUETA, Josep. “Resposta del propietari de la Torre Simó”, dins *La Veu de Tona*. Nº16, 23.4.1978 p.25. Veure ANNEX 1, p.42.

*propietari féu reparar, demà pot ser molt més greu i, per tant, de conseqüències de solució més difícil i costosa.*¹⁵² [2.52]

Tanmateix, durant aquests anys la Torre no restà totalment en l'oblit: la Pepeta Sardà ens narra com durant aquests anys, en els quals lògicament la família Roqueta en posseïa les claus, hi feren una mijta dotzena de banquets, una mica de festa per ambientar l'oblidada mansió. La Pepeta ens conta que també s'encarregaven del manteniment de la torre.

No obstant, aquesta degradació patida pel que era i continua essent un dels edificis més emblemàtics del poble no passaren inadvertits pels ciutadans de Tona.

2.8.2 Un poble conscienciat: Les Jornades Culturals

Fou mitjançant la revista de publicació quinzenal, *La Veu de Tona* que es despertà la preocupació pel penós estat de conservació de la Torre Simon. El seu estat de degradació era evident, i aquest fet no passà inadvertit per als tonencs. Així, un primer article en el número 14 del primer any de publicació de *La Veu de Tona*, el 12 de març de 1978, titulat "Salvem la Torre Simó!"¹⁵³. [2.53] Article que mostra la preocupació per l'estat de conservació de la Torre i que en proposa la compra per tal d'establir-hi una espècie de "Casal", amb teatre, parc infantil... Aquest article desencadenaria un serial que abastà cinc publicacions de la revista (uns tres mesos), amb respostes i contrarespostes que acabaren amb la següent "acusació" obra d'un anònim:

*"la "Torre Simó", immensa casa-palau construïda pel caprici ridícul d'un milionari amb deliris de falsa grandesa, venuda i revenuda a preus irrissoris perquè no serveix per res, perquè és una obra sense vida, perquè únicament pot servir per l'especulació del capitalista que obtingui la necessària autorització per a endarrocar-la i així poder construir en el seu lloc qualsevol medi de producció capaç de proporcionar-li el benefici que de la seva inversió espera"*¹⁵⁴

Aquesta acusació culminà amb la resposta del mateix Josep Roqueta, el qual es mostrà molt escèptic en la seva carta¹⁵⁵, i atribuï l'estat de degradació al

¹⁵² *vide nota* nº147

¹⁵³ Article reproduït íntegrament en l'ANNEX 1 apartat 2.1.1.

¹⁵⁴ "Editorial", *La Veu de Tona*. Nº.15, 9.4.1978, p.3 consultar reproducció íntegra: ANNEX 1 apartat 2.1.3.

¹⁵⁵ Carta íntegrament reproduïda en l'ANNEX 1 apartat 2.1.4

vandalisme del qual la Torre Simon era objecte. Tanmateix aquestes acusacions també foren replicades per un anònim, aquesta vegada refutades d'una manera molt més acurada i precisa¹⁵⁶.

Tot i aquesta esperançadora iniciativa que semblava començar a tenir cos i ànima, l'afer es refredà i deixà de ser notícia a *La Veu de Tona*, que poc després interrompí la seva publicació. No obstant, va ser durant el darrer trimestre del següent any que les brases es tornaren a encendre, i de quina manera: la setmana del 28 d'octubre al 4 de novembre de 1979, se celebrarien a la Torre Simon unes "Jornades Culturals". La notícia arribà a les publicacions periòdiques comarcals¹⁵⁷. Aquestes "Jornades Culturals" volien ser un "pròleg", un "tast" del que havia esdevenir un projecte seriós per a la reconversió de la Torre Simon en un "Casal Cultural". La iniciativa fou bàsicament presa pel jovent de Tona i la redacció de la nova *Veu de Tona*, que, coincidint amb la "Setmana cultural" i dedicant-hi completament la primera entrega de la nova temporada, reprenia l'edició de la revista. **[2.54]** Per altra banda, la Fundació de "La Caixa de Pensions" oferí la seva col·laboració amb l'aportació de mitjans per a la realització dels actes.

Les "Jornades Culturals", es basaven en l'organització durant una setmana d'una sèrie d'activitats i col·loquis sobre diferents apartats de les arts: la dansa, la pintura, la petita escultura, la música... Diferents artistes tonencs i de la comarca oferiren conferències i petits cursos relacionats amb la seva especialitat.¹⁵⁸

La finalitat d'aquestes "Jornades Culturals" fou la de promocionar la iniciativa de crear un Casal Cultural a la Torre Simon que estaria format per tres parts principals: untaller d'art, una escola d'adults i un casal d'avis. D'aquesta manera s'aconseguiria salvar la Torre Simon del seu estat de degradació i s'aconseguiria un magnífic recinte per omplir els buits culturals del poble de Tona¹⁵⁹.

La iniciativa, doncs, semblava estar en un punt importantíssim i molt esperançador: la setmana següent a la celebració de les jornades culturals, a la mateixa Torre Simon, s'exposaren les fotografies del reportatge de la setmana

¹⁵⁶ Article reproduït en l'ANNEX 1 apartat 2.1.5.

¹⁵⁷ Veure articles publicats a *El 9 Nou*, ANNEX 1 apartat 2.2.

¹⁵⁸ Per tal de tenir una visió molt més àmplia i una precisa crònica sobre aquesta sèrie d'activitats, cal consultar l'ANNEX 1 apartat 2.2.2 article obra d'Amadeu Lleopart i Costa publicat al diari comarcal *9 Nou* de la segona setmana de novembre.

¹⁵⁹ Consultar ANNEX 1 apartats 2.1 i 2.2 per tal d'una àmplia descripció d'aquests fets.

cultural, i paral·lelament, el divendres 23 de novembre, a les 10 del vespre, es presentà als baixos de l'antic Ajuntament el projecte definitiu, sota el lema "Conquerim la Torre Simon!", amb el propòsit de parlar de fer socis per famílies per a aquest possible local social. Es necessitaven cobrir 8 milions de pessetes, preu que estipulà Josep Roqueta per a la venda dels terrenys i de la Torre Simon. Durant l'acte, Joan Altimir passà diverses diapositives de les esmentades jornades culturals.

Desgraciadament, pel que sembla l'assemblea no tingué èxit, i el tema no tornà a esdevenir motiu de notícia. Sembla també que faltà l'aportació de l'Ajuntament de Tona, tal com ens mostren les paraules de Joan Pujol, membre de l'EIT¹⁶⁰:

*"Massa vegades han boicotejat idees que podien haver estat en benefici del poble, pel sol fet de no haver sortit colateral com és el cas de la Torre Simon que era prou accessible i d'interés municipal"*¹⁶¹

Mig any més després, succeí el fet que marcaria el destí de la Torre Simon durant una dècada i mitja: a principis de maig de 1980 Josep Roqueta es vendria la Torre Simon a Joan Ros, que ràpidament iniciaria les obres de restauració a la Torre, per tal de convertir-la, aquest cop, en primera residència.

D'aquesta manera, els perills que podia ocasionar l'abandonament de la Torre Simon foren esvaïts, motiu, doncs, de joia per a la població. Però, per altra banda, suposava un cop d'efecte a tots aquells que durant uns mesos visqueren amb l'esperança d'aconseguir el que hagués pogut ser l'"Ateneu" particular del poble de Tona.

2.9 La Família Ros

Joan Ros, havia vist un anunci al diari on s'anunciava la venda d'una Torre de principis de segle al poble de Tona, per un preu pràcticament irrisori per una casa d'aquelles magnituds. Així que la mateixa Pepeta Sardà fou l'encarregada de mostrar-li la Torre a Joan Ros i aquest, segons mostren les paraules del seu fill

¹⁶⁰ Esquerra Independent de Tona, partit polític opositor de Convergència i Unió (CiU), durant la dècada dels vuitanta

¹⁶¹ LLEOPART, Amadeu. "Entrevista als nous regidors de Tona Joan Pujol i Bernat Rovira", dins *EL 9 NOU*, 15.1.1985, p.36.

Eduard Ros l'adquirí: “La vam comprar per viure-hi, al pare li va agradar, i bé, la casa és maca en i!”.¹⁶²

No obstant segons el mateix testimoni: “La casa estava feta pols (...) semblava una casa de por (...), finestres trencades, tot destartat, els arbres plens de verdisses, estava molt i molt deixada”¹⁶³. Certament, feia més de deu anys que havia estat deshabitada, i sol's la neteja efectuada com a conseqüència de les jornades culturals ajudaren a que no semblés un autèntic casalot abandonat. En el moment d'adquirir-la Joan Ros, la cas no disposava de corrent elèctric; s'havien endut les tuberíes d'aigua calenta de plom, el plom es pagava a bon preu; es van haver de reposar més de 3.000 vidres, ja que estaven tots trencats; un petit incendi havia malmès part del primer pis; els serveis sanitaris i la cuina s'havien de reformar totalment; l'enrajolat de la planta baixa estava totalment aixecat, en canvi el la primera planta es conservà bé; els parquets presentaven un aspecte molt precari, i finalment les verdisses i matolls havien crescut lliurement al jardí envaint-ho tot.

2.9.1 Les necessàries reformes de la Torre Simon

Per tal de solucionar aquests problemes Joan Ros tenia l'avantatge de ser fuster, i de mica en mica solucionava tota aquesta quantitat de desperfectes, de tal manera que hagueren de rascar les fustes originals (de molt bona qualitat, com per exemple l'escala que era, i és actualment de fusta de noguera) que havien estat pintades per les monges, instal·laren una nova xarxa d'aigües, un sistema de calefacció elèctric, enrajolaren la planta baixa i referen pràcticament tota la fusteria de la primera planta. També van haver de destapar la finestra que les monges havien tapiat en l'estança habilitada com a capella.

Un cop va ser restaurada, segons declara Eduard Ros, els néts i besnéts de la generació dels Simon que havien viscut a la casa els van visitar per poder veure la casa restaurada de nou. **[2.55]**

Seguidament, Joan Ros es dedicà a fer diverses ampliacions a la casa, començant per decorar amb un motiu dissenyat per ell mateix el marc que aleshores estava buit de la part inferior de la torre que s'alça en la part dreta de la

¹⁶² ANNEX 1: Entrevista a l'EDUARD ROS I CUEVAS 23 setembre 2003 p.62-70

¹⁶³ Vide nota N°160

façana principal. Aquest motiu de disseny propi es tractava d'un Sant Jordi (que actualment encara es conserva) [2.56], aquest motiu fou cuït en una fàbrica de ceràmica de Sant Cugat, i tot i que no s'apreciï a simple vista, té unes dimensions força considerables. Per altra banda, Joan Ros instal·là una làmpada forjada al mig del rebedor de la Torre; una llar de foc rodona de planxa i coure a la gran sala de la part esquerra de la planta baixa; a sota l'escala i al mateix rebedor, hi disposà dos terraris, un dels quals sota l'escala principal, a sobre d'aquest, hi disposà un mural amb un paisatge tot idíl·lic amb palmeres. A la sala dreta de la planta baixa, hi havia habilitat un dipòsit de gasoil.

Degut a la grandària de la casa, tota la família Ros l'habità: avis, pares i fills. D'aquesta manera s'adoptà un sistema divisor i a partir del qual cada membre de la família disposaria d'una espècie de "mini-apartament", aquest fet s'evidencia amb la divisió que Joan Ros va fer amb tres de les habitacions simètriques que formen les quatre cantonades de la primera planta de la Torre, que tenien un espai habitable força considerable [Plànol 6].

2.9.2 Obres posteriors realitzades a la Torre Simon

Després de la mort de Joan Ros, l'escena de la família Ros a la Torre Simon prengué un altre rumb, els germans s'anaven casant i la casa es buidava, de manera que les feines de manteniment que aquesta requeria s'anaren fent de mica en mica més insostenibles: *"Era una casa massa gran per mantenir-la, amb el jardí que teníem, els caps de setmana comença a segar per un cantó... sempre estaves enfeinat, i per pintar la façana, un gasto... (...) si ets colla entesos, però es van casar els germans, ens va faltar el pare, la mare sola, aquella casa era enorme per ella."*¹⁶⁴

La decisió per part de la família Ros fou la d'habilitar dos pisos separats per a la convivència de les famílies que formarien els dos germans. Així la família formada per el matrimoni d'Eduard Ros i Cuevas, Imma Puntí Cuevas i llurs fills, va prendre el segon pis i habilità un apartament a la meitat esquerra d'aquest, havent així de treure les dutxes que hi havia i netejar el que havia estat un galliner.

¹⁶⁴ Vide nota nº 160

Degut a la configuració de la torre, per accedir al segon pis, s'havia de pujar a través de les estretes escales auxiliars que antigament havien usat els criats, havent de passar també a través del pis del germà d'Eduard. Per tal de solucionar aquesta incomoditat, la decisió que van prendre va ser la d'aterrar el sostre que hi havia damunt del final de l'escala del primer pis i així perllongar l'escala principal fins al segon pis. D'aquesta manera compensaven la pèrdua d'una habitació (que més aviat els en sobraven) amb un important guany de comoditat.

Un cop finalitzades aquestes obres, la família Ros s'interessà per pintar de nou la façana de la torre, que presentava un estat força deprovable, d'aquesta manera van demanar un pressupost a Construccions Ferrer per arreglar la teulada i pintar la façana, aquest pujà fins a uns 15 o 20 milions de pessetes de manera que la família Ros se'n desdigué ràpidament, simultàniament es va demanar a valoració de l'immoble a fi de posar en venda la casa.

Després del revés que havia suposat l'alt preu del pressupost per tal d'arreglar la Torre la família Ros va decidir comprar una bastida, que ja valia un milió de pessetes, amb la qual van poder pintar mitja façana puix la bastida no permetia arribar més amunt.

Seguidament, per les mateixes dates es va produir un altre fet important en el desenvolupament de la Torre Simon: l'Ajuntament decidia urbanitzar el carrer Joan Llussà, amb la conseqüent retallada de terreny per part d'algunes propietats, entre elles, la de la Torre Simon¹⁶⁵.

2.9.3 La venda de la Torre Simon

Ja a principis de la dècada dels noranta, els actuals propietaris de la Torre Simon en Jordi Verdaguer i la Montse González s'interessaren per la torre. No obstant en aquells moments feia poc temps que estaven al capdavant del Restaurant "La Ferreria"¹⁶⁶ i el fet que la Torre Simon no estigués posada a la venda provocava que el preu que la família Ros en demanava no fos en cap cas accessible. Tot i això es dugueren a terme un seguit de reunions amb Construccions Ferrer¹⁶⁷ com a intermediaris que no portaren a cap acord.

¹⁶⁵ Veure apartat 3.5 de la memòria, per a ampliar l'informació aquí plantejada

¹⁶⁶ Situat a la mateixa Avinguda dels Balenaris, davant la Torre Simon

¹⁶⁷ Empresa constructora vigatana, director de la qual havia adquirit recentment una de les torres Llussà

Així l'assumpte s'oblidà i no fou fins l'any 1999 que la família Ros no posà en venda la torre a través d'una immobiliària. En aquell moment hi havien dos parts interessades. La primera de les parts, tenia l'intenció de muntar-hi una clínica privada, però pel que sembla no arribaren mai a formalitzar cap oferta. L'altra part, en Jordi Verdaguer i la Montse González, recolzats per diverses institucions bancàries van fer una oferta contundent, i després de fer una paga inicial i un estira i arronsa per part de les dues parts, la venda es fa formalitzar.

2.10 El Restaurant: En Jordi Verdaguer i la Montse González

“L'edifici modernista de Torre Simón, de Tona, es convertirà en hotel de la mà dels actuals propietaris del restaurant La Ferreria. A principis d'any, l'edifici estarà a punt per obrir les portes com a restaurant i en una segona fase s'habilitaran sis suites que culminaran el projecte d'hotel. (...) El nou local tindrà capacitat per a unes 100 persones.”¹⁶⁸ [2.57]

Els mitjans comarcals anunciaven d'aquesta manera la compra de la Torre Simon per part d'en Jordi i la Montse, i tot i que la compra aquesta vegada no tingués un impacte mediàtic tan important en el poble com la tingué la de la família Ros vint anys abans, es tractava sens dubte d'un canvi molt important per al desenvolupament futur de la torre.

L'any 2000 s'obriria així el “Restaurant la Torre Simón” encapçalat per en Jordi Verdaguer i la Montse González, que continuarien l'estil de cuina i de servei que s'havien marcat amb la direcció del “Restaurant la Ferreria”: Una cuina de gourmet de plats exòtics i d'alta categoria.

Fins l'actualitat Jordi Verdaguer, la Montse González i llurs fills han estat visquent en la segona planta de la torre, al mateix “apartament” on havien viscut anteriorment l'Eduard Ros i Imma Puntí, mentre l'activitat del restaurant es realitza en la planta baixa, allí s'han habilitat diversos menjadors i uns serveis i s'hi ha construït un edifici annex com a cuina del Restaurant. Tots aquests aspectes s'amplien en l'apartat 3.1.2.5 de la memòria. [2.58, 2.59]

Per tal de comprendre el funcionament del restaurant, res millor que la directa opinió de la Montse González: “*La casa dona per fer (..) uns acabats de*

¹⁶⁸ *El 9 Nou, 11-10-99*

qualitat, no pots fer una "xapussa", no et dóna per fer-ho, la casa no estava concebuda en aquest estil. Estava concebuda per fer una casa de senyors i viure bé, però ara en aquests temps que correm, no es poden mantenir set minyones, xòfers, nanes, per tant és una mala sortida, com els ha succeït a tantes cases d'aquest estil, és una sortida per tirar endavant i a més a més conservar el patrimoni que tenim a Catalunya, perquè, tu portaries a la teva família a viure en una casa tan gran? Quina funció li trauries? Començaries a tancar habitacions i habitacions, perquè al final seria tan gasto... que no, encara que estiguessis carregat de milions. L'immobiliària ens ho va deixar molt clar: "Penseu-vos-ho molt bé perquè ara us la venem a vosaltres i no us la vendreu mai més aquesta casa. Perquè per comprar-la un particular, és absurd, no és pràctica, val més agafar una casa i fer-te-la fer encara que et costi 500 milions més que la Torre Simon, però fer-la funcionar, perquè aquesta casa no és funcional, no és pràctica, escaletes, cuartets i raconets, i ara amunt i avall. En som conscients i jo el que vull és que la gent entri i respiri una mica l'aire de principis de segle. Aquella pau, aquella tranquil·litat, aquell "savoir faire" aquella vagància, aquell toc de distinció, que ara s'ha perdut. Ara encara que vagis a l'Hotel Arts, al Juan Carlos I a llocs de luxe, no es respira l'aire que es respira quan entres aquí, i això dit pels meus clients. És curiós fins i tot, jo dic de vegades, hi ha algun esperit, que guarda la casa, no em fagis explicar com, ja estem entrant en un món així una mica subjectiu, però, jo no conec restaurants que hagin de tancar a les set de la tarda perquè encara hi ha gent, (...) ens hi estem... ens hi posem, i portem més whiskey... perquè és? Perquè la gent s'hi troba bé. A part que els hi hagi servit un bon menjar, però l'entorn es presta per estar-s'hi."¹⁶⁹

2.10.1 Projeccions de futur de la Torre Simon

En l'actualitat el Restaurant La Torre Simon, actua solament com a restaurant, però un dels objectius més propers d'en Jordi Verdaguer i la Montse González, és d'habilitar-hi també un hotel, reconvertint les habitacions del primer pis en diverses suïts, així com, més endavant encara reconvertir també el segon pis en més habitacions. El futur projecte també aniria acompanyat d'un

¹⁶⁹ ANNEX 2, Entrevista amb la MONTSE GONZÁLEZ 13 octubre 2003, apartat 3.4

replantejament de tot el que és el soterrani de la torre, per tal d'instal·lar-hi sales de conferències, sales d'estar i fins i tot un menjador VIP a la bodega del soterrani. A més a més el Restaurant vol ampliar la seva oferta a l'estiu amb taules al jardí per poder sopar a la fresca, fet que implicaria la construcció d'una nova cuina al jardí.

Ara tal com diu la Montse: “*Tot això és qüestió de calers*”¹⁷⁰ i d'anys d'esforç, i és un fet evident que el potencial de la Torre Simon per al desenvolupament d'aquest tipus d'activitats és immens i actualment no s'explota ni la meitat del que una torre d'aquestes característiques pot arribar a oferir.

2.11 L'Esclafit i els seus efectes sobre el conjunt de l'antic barri d'estiueig Roqueta.

Un últim esdeveniment molt recent que ha produït un impacte força important sobre l'antic barri d'estiueig del balneari Roqueta, es tracta de l'esclafit que el matí del 17 d'agost de 2003 va derribar arbres, mobiliari urbà i teulades de cases. La durada va ser breu, just arribà al quart d'hora, però els vents huracanats de fins a 180km/h i les fortes pluges que a Vic es van arribar a registrar 22,4m³ en tan sols tretze minuts.

Les portades dels diaris comarcals i del país del dia següent van tenir l'esclafit com a protagonista, la portada de “El 9 Nou” anunciava: “*Un Tornado arrassa el sud d'Osona*”¹⁷¹. “La Vanguardia” per la seva banda, ofería una fotografia d'un arbre caigut al mig del carrer Joan Llussà. [2.60] Mentre que “El Periódico”, mostrava la fotografia d'una torre d'alta tensió del poble de Tona caiguda. [2.61]

2.11.1 La Crònica d'un desastre

Era un atípic matí d'un diumenge d'agost a Tona, feia mesos que no plovia i el blau clar del cel el s'havia substituït per un entintat tó grisos i humit, que acabaria amb el desastre de l'esclafit, als que els va agafar per sorpresa, la poca llum que es filtrava no els podia fer imaginar que ens trobàvem a les dotze del migdia d'un

¹⁷⁰ vide nota nº167

¹⁷¹ Titular de l'edició especial de *El 9 Nou* 18.08.2003

diumenge d'estiu, més aviat semblava una matinada de tardor. El vent i la pluja van caure de sobte amb força, verticalment, i tot seguit va escombrar amb un violent corrent tots els arbres que tenien al davant, les cases vibraven i el vent xiulava amb força: *“Semblava un huracà. Tot i que només va durar un quart d'hora, el vent ens ho ha deixat tot de cap per vall, ha arrencat arbres enormes, s'ha emportat per endavant una gran quantitat de teules de moltes vivendes, ha reventat vidres de finestres i ha tombat pals d'electricitat”*¹⁷²

Els efectes més greus de l'escalfit al poble de Tona es van concentrar al barri del balneari Codina, **[2.62]** on les destrosses materials van ser múltiples i al passeig de la Suïssa, on sobretot es van arrencar una gran quantitat d'arbres de socarrel i se'n van partir una bona quantitat més. Aquests destrosses al passeig de la Suïssa inclouen també tot el que conforma l'antic barri d'estiueig del balneari Roqueta on les destrosses també foren múltiples.

Al Parc Roqueta, on antigament s'alçava el balneari Roqueta, van partir-se i tombar-se múltiples arbres, oferint un espectacle força poc encisador el matí del 17 d'agost. Les torres Llussa també es van veure força afectades, sobretot la que fa cantonada amb l'avinguda dels balnearis on la caiguda d'arbres provocà l'ensorrament de la valla exterior i el vent degradà considerablement la pintura de la seva façana. La Capella de la Salut, quedà després de diverses dècades oberta al públic, ja que l'eslafit s'encarregà de reventar la porta de fusta que n'impedia l'accés¹⁷³. **[2.63]** El carrer Joan Llussa, on se situen les tres torres Llussa quedà bloquejat per la caiguda d'arbres dels jardins de les torres. **[2.64, 2.60]**

Pel que fa a la Torre Simon, val a dir que va ser la més perjudicada de totes les del conjunt, durant diverses hores va esdevenir la protagonista de les tasques de les forces d'ajuda forestal ja que la desgraciada caiguda de gairebé la totalitat dels arbres centenaris del seu jardí va obstruir la porta d'entrada, i van destrossar la valla de ferro forjat original **[2.65, 2.66]**. Addicionalment, la pintura del torreó va sofrir les fuetjades del vent, i la corona situada al capdamunt de la corona de la torre també s'en va veure afectada.

¹⁷²Declaracions de l'alcalde de Tona Antònia Serra dins “Tras el azote del fuego, llega la lluvia”, dins *La Vanguardia*, 18.08.03 p.20

¹⁷³ La mesura que s'ha pres per tornar-la a tancar ha sigut la d'aixecar una paret de maons en la seva porta d'accés.

2.11.2 Les conseqüències de l'esclafit sobre la Torre Simon

Aquell matí de d'agost en Jordi Verdaguer i la Montse González, es trobaven a punt d'iniciar les seves vacances quan una trucada telefònica els va avisar que el seu Restaurant s'havia quedat sense jardí [2.67, 2.68], i probablement una gran part de la resta de cases de Tona també.

Aquell mateix matí, es va aconseguir treure la major part dels arbres que l'esclafit havia tombat, i es va poder fer una valoració dels danys: el sistema de regadiu, l'enllumenat i la barana de ferro forjat del mur de pedra del voltant del jardí havien estat destruïts. [2.69, 2.70] D'aquesta manera les setmanes següents s'iniciaren les obres de restauració del forjat i la recuperació del sistema d'enllumenat, actualment ja finalitzades. Addicionalment, es va facilitar una grua per tal de repintar el torreó, i de recol·locar la corona a l'antena del torreó. Pel que fa a la recuperació del sistema de regadiu i de la plantació d'arbres al jardí, això ja és una altra història: la problemàtica pel que fa als pressupostos de les empreses asseguradores és un aspecte que va provocar força polèmica les setmanes següents al pas de l'esclafit, fet que va provocar la declaració de la del sud de la comarca d'Osona com a "zona catastròfica" per tal de facilitar el tràmit de subvencions. D'aquesta manera la Torre Simon s'enfronta amb mancances a les subvencions oferides per a la restauració del jardí i del seu sistema de regadiu i la seva recuperació es troba en aquests moments encallada. Però els efectes de l'esclafit sobre el jardí no només són de caire econòmic: *"A part del dany moral que et van fer, perquè tornar a veure aquells arbres, aquella ombra, aquella tranquil·litat que es respirava tan sols passar la porta, que sembla que estaves en un altre món no hi serà més"*¹⁷⁴

En tot cas es tracta d'una pèrdua notable pel que fa al conjunt residencial de l'antic balneari Roqueta, [2.71] pèrdua a la que tot i això se li pot extreure una lectura positiva: ara és l'oportunitat per poder contemplar amb tota comoditat les façanes d'aquestes imponents torres modernistes. [2.72, 2.73]

¹⁷⁴ vide nota nº167

3 L'ART I L'ARQUITECTURA DE LA TORRE SIMON

“Haec autem ita debent, ut habeatur ratio firmitatis, utilitatis, venustatis”

“L’arquitectura ha de proporcionar utilitat, solidesa i delit”

Marco Vitruvio¹⁷⁵

Segurament, la màxima arquitectònica de Marco Vitruvio sigui la més bàsica, i antiga existents. No obstant, aquestes tres elements bàsics descrits per Vitruvio (la utilitat, la solidesa i la bellesa) han romangut sense substancials canvis al llarg dels segles fins arribar a l’actualitat. Els canvis soferts, han esdevingut, en termes generals, un repartiment de la importància que se li atribuïa a cadascun dels elements definits per Vitruvi. Durant l’antiga Grècia per exemple, trobem en el Partenó d’Ictinos, la màxima expressió de l’arquitectura clàssica **[3.1]**. Representa la culminació de proporcionalitat, bellesa i solidesa que ens defineix Vitruvi: una perfecta harmonia aconseguida amb la proporció de les parts. Edifici octàstil¹⁷⁶, amb una escultura de temàtica mitològica que exemplifica la lluita del *logos* amb el *khaos*, la civilització i la barbàrie; una nitidesa absoluta en la construcció; una sensació de línies absolutament rectes en la seva façana que contrasten amb el fet que no hi havia una sola línia recta en el temple. No obstant, actualment, podríem arribar a considerar el Partenó com a element arquitectònic nul, puix no inclou l’element fonamental de la concepció actual d’arquitectura: la utilitat [*utilitatis*]. Per utilitat, Vitruvi entenia la disposició de les habitacions i els espais de manera que no hi hagués impediments en el seu ús, així com que l’edifici s’adaptés perfectament al seu emplaçament. La concepció no ha derivat gaire en l’actualitat, i s’ha adoptat com l’última finalitat de l’arquitectura: *“La història de l’arquitectura és primordialment una història de la configuració de l’espai per la mà de l’home”*¹⁷⁷

Perquè l’arquitectura és l’art en l’interior del qual ens movem; és l’art que ens envolta: *“la realitat de l’arquitectura s’ha de cercar en l’espai tancat per la coberta i les parets abans que en elles mateixes”*¹⁷⁸

¹⁷⁵ VITRUVIUS. *De architectura*, pels voltants del 25 a.C.

¹⁷⁶ (Del grec *októ*, “vuit”, i *stylos* “columna”). Que té vuit columnes; s’aplica a l’edifici que té vuit columnes en cadascuna de les seves façanes principals

¹⁷⁷ PEVSNER, Nicolaus. *Breve història de la arquitectura europea*, 1943

¹⁷⁸ -: ROTH, Lerand M. *Entender la arquitectura: sus elementos, historia y significado* 2ª edició. Barcelona: Editorial Gustavo Gili S.A., 2001, p.47; extret de: LLOYD WRIGHT, Frank, *The Natural House*, Nova York,

Així en aquest estudi estilístic, el primer apartat en tractar serà en la coberta i situació de la torre, seguit de la distribució espacial de l'edifici, a la qual seguirà l'estudi de llurs façanes, tot seguint les tendències d'importància contemporànies, recolzant-nos sempre en el context històric que evoca la construcció de la torre, estudiat ja en profunditat.

3.1 Interiorisme i Funcionalitat

S'inclou prèviament i com a complement indispensable a la lectura de l'apartat següent una taula amb les relacions de superfícies de les diferents plantes així com una representació simplificada dels plànols de les plantes de la torre¹⁷⁹

Plantes	Superfícies	
	<i>Superfície construïda</i>	<i>Superfície porxo</i>
Soterrani	169,00 m ²	-
Baixa	270,50 m ²	80,00 m ²
Primera	270,50 m ²	80,00 m ²
Segona	270,50 m ²	-
<i>Superfície total</i>	980,50 m ²	160,00 m ²
Parcel·la	2.750,00 m ²	

Figura 2: Taula de superfícies de la Torre Simon¹⁸⁰

1954,pg.220; cita a KAZUKO Okakura, *The Book of Tea*, Nova York, 1906,pg.24, que ahora parafraseja a Lao-tzu

¹⁷⁹ Consultar l'ANNEX 2 Plànols 4-8 per a una completa representació.

¹⁸⁰ La taula l'ha elaborat l'autor prenent les dades de la taula mitjançant el càlcul de superfícies amb el programa *AutoCAD 2002* a partir del procés el·laboratiu dels plànols de l'ANNEX 2

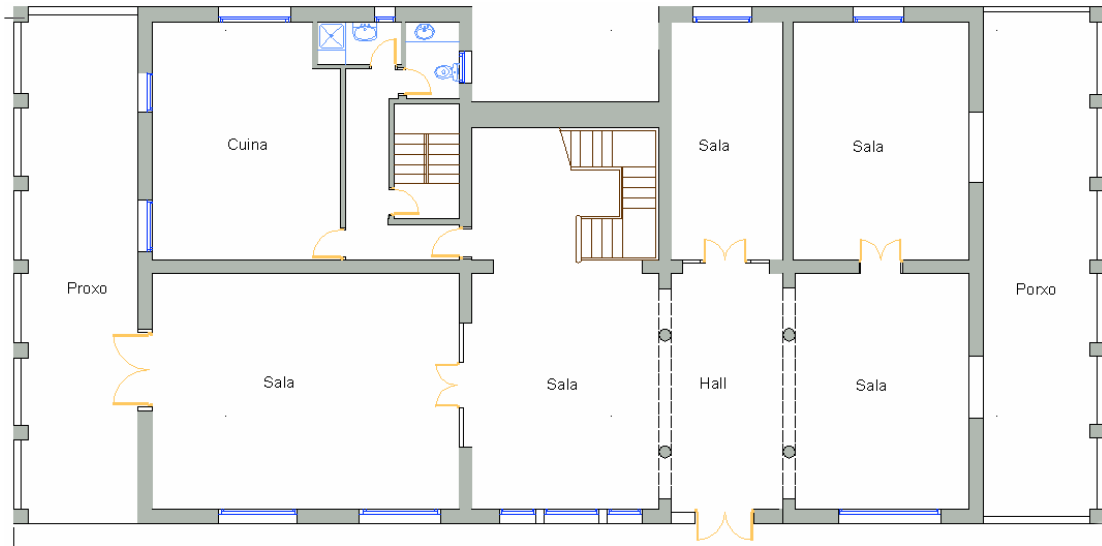

Figura 3: Planta baixa de la Torre Simon, la distribució correspon amb la de la Família Ros¹⁸¹

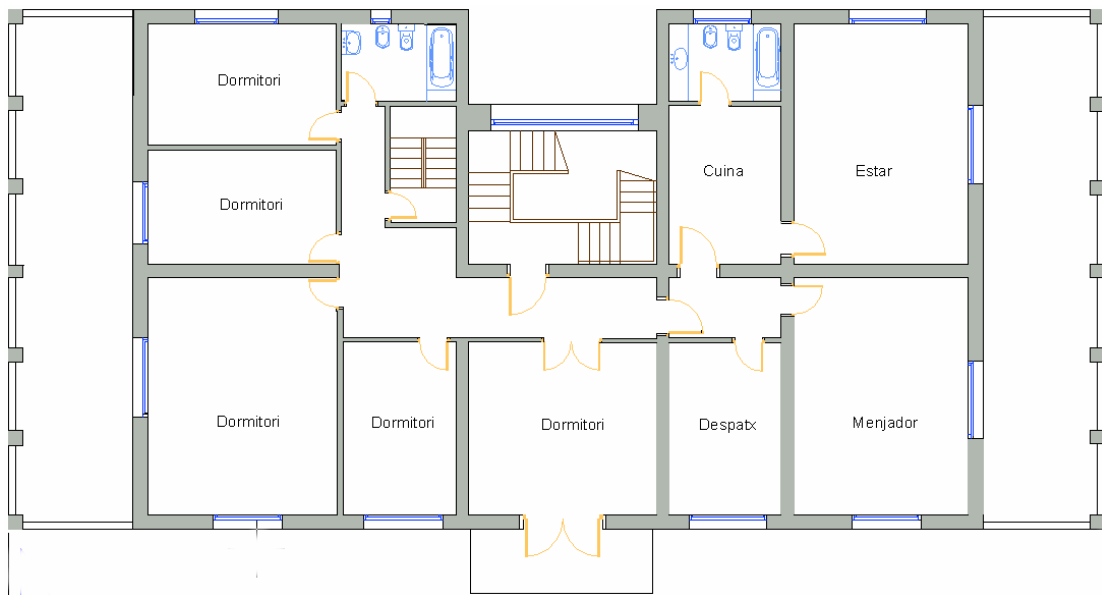

Figura 4: Primera planta de la Torre Simon, correspon amb la distribució de la Família Ros¹⁸²

¹⁸¹ Veure apartat 3.1.2.4 de la memòria

¹⁸² Vide nota nº179.

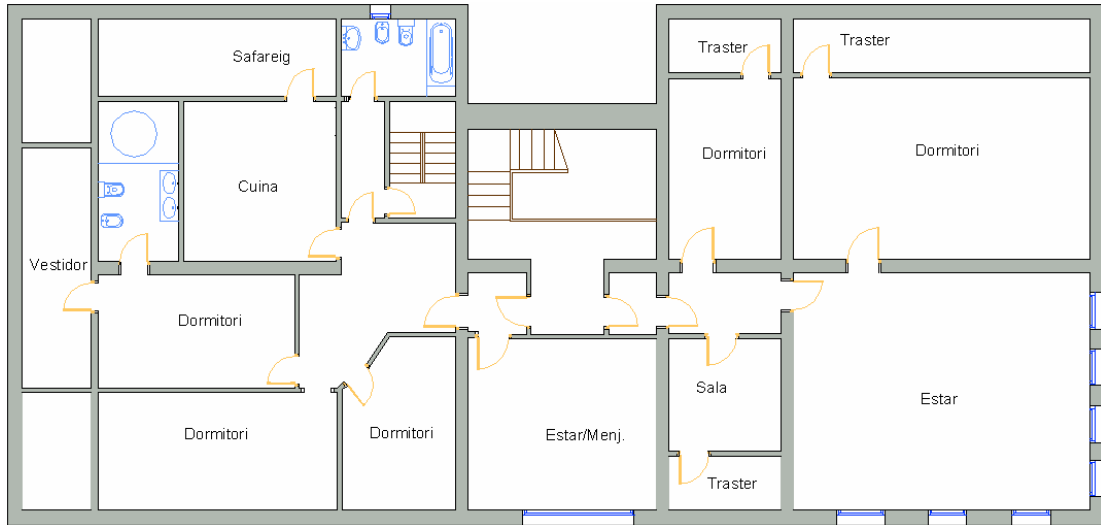

Figura 5: Segona planta de la Torre Simon, correspon amb la distribució actual de la torre¹⁸³

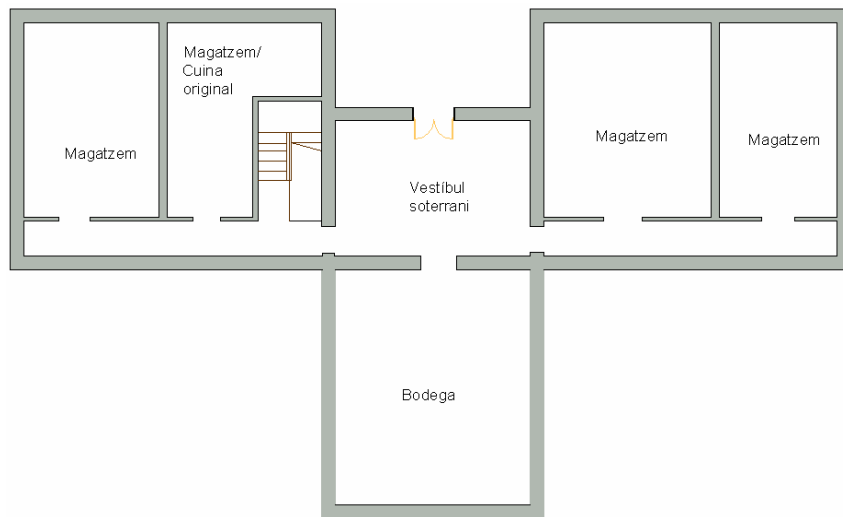

Figura 6: Soterrani de la Torre Simon, distribució actual

¹⁸³ Veure apartat 3.1.2.5 de la memòria

3.1.1 Distribució interior espacial i volumètrica

En primer lloc, si prenem una planta de la Torre Simon, i no considerem els successius canvis de funcionalitat que se li han atribuït al llarg dels anys, descobrirem una distribució clarament simètrica dels espais.

La planta és de forma rectangular i consta d'un cos central i un de lateral a cada costat, als extrems d'aquests dos cossos hi trobem un porxo a cada banda. La simetria de la planta de la torre a partir d'un eix central i els principis de proporció fan pensar que la disposició de l'entrada principal hauria d'estar en aquest eix de simetria; malgrat tot, no és així, i l'entrada es troba desplaçada al cos lateral dret. Després de l'entrada trobem un petit "hall" on trobem la distribució de dues columnes úniques en tot l'edifici **[3.2, 3.3]**. Tres sales més acaben de conformar el cos lateral. El cos central està format per una sala vestíbul precedit de l'escala noble (principal). El cos lateral esquerre, està compres per l'habitació la més gran de tota la torre **[3.4, 3.5]**, l'acaben de conformar dues sales més, dividides mitjançant un envà **[3.6, 3.7, 3.8, 3.9]**. La més petita d'aquestes dues sales, conté l'escala auxiliar i antigament havia contingut l'ascensor, emplaçament que actualment l'ocupa un petit despatx. Els dos porxos simètrics regulars adherits als laterals de la planta acaben de formar el conjunt de la planta baixa. **[3.10, 3.11]** Tanmateix cal destacar que la planta baixa no disposa de cap corredor que distribueixi intuïtivament les seves diferents sales, fet absolutament subsanat pel volum que transmeten les sales que el comprenen: uns sostres alts i les sales obertes en són les seves principals característiques. **[3.12, 3.13]**

La primera planta comparteix l'estructura de la planta baixa, no obstant, la distribució dels seus interiors està un xic més seccionada. En primer lloc podem comprovar que en aquesta planta hi ha clarament delimitat un corredor que fa de distribuïdor dels diferents espais. **[3.14, 3.15]** Aquesta primera planta, formada en primer lloc per una sala que conté la terrassa en el seu cos central **[3.16, 3.17]**, disposa d'uns cossos laterals gairebé totalment simètrics: l'espai contingut per la façana principal, està repartit mitjançant una petita sala, alineada amb al corredor **[3.18]** i una sala contigua força més espaiosa. El cos dret de la planta no conté la totalitat de corredor que conté el cos esquerre però ambdues contenen gairebé la mateixa distribució de sales, tan sols varia en el cos esquerre la presència de l'escala secundària, seguida d'un lavabo que antigament havia estat l'ascensor i

una sala que dividida en dos dormitoris mitjançant un envà **[3.19]**. Si no consideréssim aquestes petites diferències obtindríem una planta amb totes les habitacions cantoneres totalment simètriques. Destacar en últim lloc la presència dels porxos laterals **[3.20]**.

L'aspecte volumètric d'aquesta planta es caracteritza per l'altura que adquireix el sostre mitjançant la divisió dels diferents espais. Puix si en la planta baixa l'altura del sostre era contrarestada per superfície dels seus espais, produint una sensació de grandesa important, en aquesta primera planta la sensació que produeix la menor superfície de les sales és la d'altura acusadora i inabastable i potser una important falta de llum natural en ella, especialment en el corredor distribuïdor.¹⁸⁴ **[3.14]**

La segona planta, mostra també una disposició força simètrica: està formada per un cos central amb una sala i de dos cossos laterals pràcticament simètrics, però aquesta vegada sense porxos. La distribució espacial en la seva banda dreta està dividida exactament com la seva homònima de la primera planta, aquesta vegada però cada sala, menys la conferida per la torre de base rectangular de la part dreta, està acabada per un traster que sorgeix com a conseqüència de la inclinació de la teulada. La distribució del cos esquerre segueix l'estructura del cos dret, en primer lloc està dividit per una paret mestre central, la qual forma una part inferior, conferida actualment per dues sales dividides per un envà. En la part superior d'aquest cos, trobem l'antiga entrada principal a la planta, formada per l'escala secundària puix antigament era l'única manera d'accedir-hi, seguidament la seva part esquerra trobaríem un espai delimitat per la paret mestra dividida amb envans en tres sales menors. Cal indicar que la part de la planta contigua al cos dret està pràcticament en desús.

Si ens situem al soterrani, veurem que està dividit per un espai central i dos de laterals. La seva part central consta d'una sala que conté la porta d'accés secundari a la torre **[3.21]** i del celler **[3.22]**. Els cossos laterals, són gairebé simètrics, presenten una divisió de tres sales cadascun, les sales més exteriors tenen una superfície clarament superior a les altres. L'estat de totes les sales és força depravent **[3.23]**. L'únic que trenca la total simetria és novament l'inici de les

¹⁸⁴ Veieu l'apartat 2.9.2 segon paràgraf per comprovar l'excessiva altura del primer pis.

escales secundàries en el cos esquerre. Un petit passadís distribueix els espais annexos. Aquest passadís s'inicia des del vestíbul del soterrani.

D'aquesta manera, si haguéssim d'establir termes comparatius, la distribució interior de la Torre Simon podria relacionar-se amb un model de planta força extès d'habitatge burgès del segle XIX on destaquen les grans superfícies.

[3.24] Aquest model de planta es descriu bàsicament com un vestíbul i de dues plantes com a màxim¹⁸⁵. Tal com podem veure, la distribució d'aquesta planta i la de la planta baixa de la Torre Simon, no difereixen gaire, destacant-hi la seva repartició parcialment simètrica de les sales i l'absència d'un corredor circulatori. Tanmateix difereix la disposició de l'escala, que en qualsevol cas tan en la planta model com en la Torre Simon, no formen l'element principal de la planta.

3.1.2 Evolució de la funcionalitat dels espais

S'ha definit la funcionalitat¹⁸⁶, concebuda com a utilitat pragmàtica de l'edifici, com l'element més important de la concepció arquitectònica actual. La distribució dels espais respon bàsicament a la funció que s'ha de realitzar tal com queda palès en les representacions de les diferents plantes. Aquest és el cas de la Torre Simon, funcionalitat de la qual, així com de totes les torres de l'època es defineixen àmpliament en l'apartat 2.3.4 de la memòria.

3.1.2.1 La Funció original

En un primer moment, i durant més de quatre dècades, la configuració espacial de la Torre Simon es va mantenir fidel a la seva finalitat, la de servir de segona residència per passar-hi l'estiu. El fet que Anna Simon hagués estat malalta i sofrís una paràlisi que la fes anar amb cadira de rodes justifica abastament que la casa no és fruit de l'atzar i que disposés d'un ascensor. **[3.25]**

La planta baixa, concebuda amb espais molt voluminosos, configura en si un element perfecte per a produir en el visitant una impressió de gran majestuositat, es tracta doncs d'una solemne recepció complementada amb les

¹⁸⁵ Model extret de: POTHORN, Herbert. *Arquitectura: Cómo reconocer los estilos*. Madrid: E. G. Anaya, 1986 p.220.

¹⁸⁶ Es distingeixen diferents tipus d'utilitats amb el concepte funcionalitat actual: utilitat pragmàtica, funció de distribució, funció simbòlica...

obertures ideals que filtren la llum i reforcen aquest sentiment; s'accentua encara més amb la visió de l'escala principal que ja ens suggereix les plantes superiors i causa una impressió de continuïtat en l'extensió d'aquest espai [3.12].

Pel que fa estrictament a la funcionalitat la resta de sales de la planta baixa, segurament configuraven les sales d'estar i els menjadors de la família Simon i Morillo. És difícil definir amb exactitud la funció específica de cada sala degut a la falta de dades directes, no obstant podem comprovar a través de l'estretor de la porta i de la comunicabilitat que tenia amb l'escala secundària, que la sala que forma la cantonada esquerra de la planta era per a l'ús dels criats, aquests podien organitzar les tasques de servei més immediates des d'aquí: els comunicava l'escala secundària, l'escala que havien de fer servir i amb el montacàrregues, que usaven per pujar el menjar al primer pis.

La primera planta, comprenia els dormitoris de les famílies, rastre original dels quals s'ha perdut completament, conferint suposadament entre sis i set dormitoris diferents, d'aquesta manera l'única necessitat que havia de complir aquesta planta era la de distribuir correctament la funció de circulació, essencial per a mantenir la intimitat dels residents; també podríem justificar l'altura dels sostres a través de la condició social dels habitants, gent d'altura, burgesia adinerada barcelonins. Aquesta planta era doncs usada exclusivament per la família, i el paper dels criats aquí n'era la neteja i manteniment.

Seguidament trobem un segon bloc de plantes dirigit a l'ús i treball dels criats. La segona planta, que inicialment tan sols s'hi podia accedir a través de l'escala secundària, era la "planta dels criats". Era com una espècie d'apartament aïllat de la realitat que es vivia a les altres plantes dels senyors. El soterrani, era utilitzat com a lloc de treball principal dels criats: allí hi feien el safareig i cuinaven, d'aquesta manera s'aconseguí una evident divisió de les tasques que s'efectuaven a la casa, quedant la planta baixa i la primera planta reservada als senyors, i la resta de la casa, com a nuclis de treball i manteniment dels criats.

3.1.2.2 Les Monges i la pèrdua de la funcionalitat original

Després de la primera venda de la Torre Simon a les monges, l'utilitat de la torre sofrí un canvi absolut, la Torre Simon esdevenia una espècie d'"hospital-convent".

A la planta baixa, les monges hi realitzaven les seves activitats, utilitzant la sala posterior a l'entrada com a capella, tapiaren la finestra, reconvertiren l'antiga sala per als criats en una habitació per al capellà, per accedir s'havia d'entrar per la porta que comunica llur habitació amb el porxo lateral esquerre.

En la primera planta, les antigues habitacions es subdividien per tal de multiplicar el nombre de cel·les ja que les necessitaven per allotjar les criatures malaltes del seu "Hospital de Niños" de Barcelona¹⁸⁷ per guarir-les a les famoses aigües de Tona.

Sobre l'ús de la segona planta, tan sols en sabem que les monges hi bastiren un corral així com una dotzena de dutxes. Les funcions del soterrani, seguiren intactes, aquesta vegada però eren realitzades per les mateixes germanes.

Podem comprovar doncs el canvi funcional que patí la Torre Simon durant l'estada de les monges i que va transformar completament la funció inicial de la torre, s'empobrí el seu valor arquitectònic: i es perdé qualsevol connexió entre l'arquitecte i l'interiorisme, propis del moviment modernista.

3.1.2.3 Josep Roqueta i l'oblit de la funció

El següent període de la Torre Simon és el de Josep Roqueta, propietari després de l'estada de les monges, que a efectes pràctics no efectuà cap canvi en la distribució interior d'aquesta, perquè la mantingué en desús durant uns deu anys, aquest fet en si mateix podria ser poc perjudicial, però la realitat és que durant aquest període es borraren encara més les empremtes que la família Simon havia deixat en la Torre. D'aquesta manera, si amb les monges la funcionalitat havia canviat, amb Josep Roqueta les conseqüències foren encara pitjors: la funcionalitat no només s'havia oblidat, sinó que a més a més havia desaparegut.

¹⁸⁷ vide nota nº143

3.1.2.4 *La família Ros i la nova funció*

Amb la compra de la família Ros, la Torre Simon tingué un altre motiu d'existència, una nova funcionalitat, aquesta vegada esdevendria primera residència. Pel que fa a la distribució d'espais, hem de considerar també dins d'aquest període dos subperíodes, corresponent a les dues generacions de Ros que la van habitar.

En primer lloc, englobem el primer període d'una dècada, durant el qual, a part de les restauracions esmentades en l'apartat 2.9.2 de la memòria, es realitzaren les pertinents transformacions per a l'habitament d'una família: a la planta baixa es construï una cuina dins l'espai que inicialment havia estat una sala de treball per als criats, seguidament fou una habitació per al capellà; deshabilitaren la capella i destaparen la finestra, en l'actual Menjador 4 **[Plànol 4]**; les altres sales de la planta baixa foren utilitzades com a sales d'estar, conservant la línia funcional lògica i que s'havia anat mantenint fins aleshores. Pel que fa a la primera planta, s'habità com a planta per als dormitoris, cal prendre especial atenció als tres dormitoris que formen les cantonades adherides a la façana principal i perfil dret de la torre, en les quals Joan Ros hi aplicà un mètode singular: va fer una habitació per a cadascun dels seus fills, en aquell moment solters, i aprofitant l'altura de llurs habitacions, amb una estructura de fusta, inspirada en el parquet de llurs terres, va fer un altre "pis" dins de cadascuna d'aquestes habitacions, on el nivell del terra feia de sala d'estar i el "primer pis" de dormitori **[3.26]**. També tapà la connexió que hi havia entre llurs habitacions (en les quals hi havia una porta que les comunicava sense necessitat d'haver de sortir al passadís) amb uns singulars murals amb motius de boscos representats en diferents estacions de l'any, com podem veure, una solució força singular.

La segona etapa de la família Ros es caracteritza per la divisió de la torre en diferents "pisos" o "apartaments", aquest fet és degut a que després de la mort de Joan Ros, els seus fills s'emanciparen i van formar noves famílies, Una nova transformació de l'immoble per adaptar-se a les necessitats dels propietaris amaneçava de desvirtuar del tot els plantejaments inicials de la torre. La solució fou la d'habilitar dues "vivendes" independents dins d'aquesta, per albergar dues famílies. D'aquesta manera, per exemple, la Torre passà a tenir tres cuines, una per a cada planta.

La planta baixa, havia patit un abandonament en el seu ús, era més aviat una zona de pas amb cinc sales immenses de poca utilitat pràctica i amb molta pols per acumular **[Plànol 8]**.

La primera planta, estava completament habilitada com un pis independent, totalment autonòmic **[Plànol 5]**. Les habitacions situades a l'esquerre de l'eix de la casa s'empraven com dormitoris, amb un total de 5, les de la banda dreta de l'eix comprenien la resta de funcions: un menjador, una cuina annexada amb un lavabo (combinació d'habitacions totalment fora de lògica), una sala d'estar i un despatx.

El segon pis, fou renovat de cap a peus, i s'habilità igualment com a vivenda independent, aquest cop però tan sols s'usà la part central i esquerra de la planta **[Plànol 6]**. En aquest s'hi distribuïren també les habitacions i necessàries per al desenvolupament familiar: un safareig, un parell de banys, una cuina, tres dormitoris (un dels quals disposava d'un vestidor) i una sala d'estar-menjador.

3.1.2.5 La reconversió a Hotel-Restaurant

Amb la venda de la torre a Jordi Verdaguer i Montse Gonzàlez aquesta assolí una nova funcionalitat, la planta baixa de la torre esdevindria un restaurant. Per la qual cosa fou necessària una renovació força important ja que segons el testimoni dels nous propietaris es trobava en força mal estat.

El primer pas fou el desenrunament, l'eliminació del mobiliari disposat a l'interior, els terraris, la llar de foc, el dipòsit i les làmpades disposades en la planta baixa. Seguidament fou necessari descobrir la porta d'accés al porxo, dret que presumiblement havia romangut tapiat des de l'estada de les monges. S'hagueren de restaurar i repintar les fustes dels llibrets de les persianes exteriors, que a causa de les múltiples capes de pintura aplicades havien esdevingut immòbils. Addicionalment, les parets s'hagueren de rascar i repintar en la seva totalitat puix els anys de desús i la poca ventilació provocaren un deteriorament de les parets que les feia impossible la pintura directa.

Calia obrar de nou un local destinat a lavabos i serveis per a la clientela, així que s'hi destinà l'espai antigament utilitzat com a cuina situada al fons de l'ala esquerra de la planta baixa; i a la zona dels lavabos antics s'hi habilità un despatx.

Simultàniament a la restauració de la planta baixa, s'encarregà un projecte de legalització de l'activitat de restaurant a l'Enginyer Industrial F. Xavier Camps, que va ser timbrat en data de 4 d'abril del 2000.

L'adaptació de la planta baixa a restaurant, va fer que quedés configurada en funció de les múltiples taules distribuïdes a través dels sis espais de menjadors que actualment la comprenen i que poden contemplar-se amb detall en el Plànol 4 annex 2. El soterrani fou readaptat a fi d'utilitzar-se com a magatzem. També va ser necessària la construcció d'una cuina annexada al cos posterior de la planta baixa de la torre, fet ampliat en l'apartat 3.5 de la memòria.

D'aquesta manera la Torre Simon s'inauguraria com a restaurants pocs mesos després, recuperant-se finalment els merescuts aires de majestuositat de principis de segle; la Torre Simon tornaria a respirar vida i moviment, i tornaria a lluir uns interiors dignes que responien al seu passat grandiloqüent..

3.1.3 Interiorisme i ornamentació

En l'arquitectura modernista, s'aplià el concepte d'art total, així l'arquitecte esdingué també un decorador, un interiorista que configurava cada element simbòlic i ornamental de la casa: dissenyava mobiliari, la marqueteria, les vidrieres, els mosaics la forja, etc. Aquest és el cas per exemple del sogre de Guàrdia i Vial: Domènech i Montaner. No obstant aquest no és el cas de la Torre Simon i de Francesc Guàrdia i Vial. La Torre Simon està pràcticament mancada d'interiors originals, però a idea que en tenim no fan pensar amb un disseny d'interiors excessivament "modernista". Aquest excessiu desenvolupament d'interiors per part de l'arquitecte reduïa la versilitat de funcionalitat de l'edifici: cada cambra estava decorada i atapeïda amb mobiliari segons la funcionalitat que havia adquirit. Aquest no és, ni molt menys el cas de la Torre Simon, tan sols cal comprovar les diverses funcions que ha anat adquirint el llarg dels seus vuitanta anys de vida.

Així, ja sigui per manca d'informació sobre l'aspecte que tingué la Torre Simon inicialment o simplement per la buidor artística que Guàrdia, o un hipotètic interiorista, conferí als interiors de la Torre, es veurà a continuació els seus elements més destacables, partint sempre de l'estat actual de la Torre.

3.1.3.1 La Planta Baixa

La Planta baixa, i especialment el hall confereixen l'espai amb un interiorisme més elaborat. Per una banda, antigament era l'espai més habitat pels Simon, i per tant havia de ser un lloc agradable i majestuós. Actualment el valor simbòlic d'aquesta planta s'ha eixamplat molt més: és l'única part de la torre amb què els clients del Restaurant entraran en contacte, i de fet actualment els comensals han pres el paper que mig segle ençà tenien els "senyors" de la casa. D'aquesta manera els interiors i l'atmosfera d'aquest espai és sumament important.

En primer lloc, cal destacar els elements que fan aquest espai agradable i càlid: el color i la incidència que la llum té sobre aquest. Les parets d'aquestes sales incials, estan pintades d'un color crema lleugerament ataronjat, un color càlid, els quals tendeixen a activar les funcions corporals, que conjuntament amb les diverses làmpades a bombeta viva creen una sensació de calidesa i de claror estival, semblant a la que proporcionaria un sol de migjorn en un camp de blat per segar. **[3.2, 3.3]** Les esmentades làmpades també tenen un paper important en aquesta sensació; suggereixen una disposició d'esferes candents que pengen de lleugers fils daurats, col·laboren en la creació d'aquesta atmosfera estival de la qual parlavem. L'actual disposició de plantes a l'entrada, totes elles de caire tropical. **[3.12]**

No obstant, els elements que realment merèixen una anàlisi acurada, són en primer lloc, la disposició de quatre pilars amb capitell doble, **[3.27]** que formen un conjunt força interessant. El primer capitell està realitzat amb motius florals senzills, a l'estil gòtic, coronat per un àbac prominent **[3.28]**; el capitell superior constituït pel mateix mur presenta uns volums cúbics decreixent en forma d'esglaonat present en obres de Domènech i Montaner. També en destaquem la secció octogonal del fus del pilar envers de l'ús de la clàssica columna. **[3.29]** La base de la columna forma un conjunt elegant i presenta motlures còncaues i convexes. Podem establir un terme comparatiu amb certs pilars del Palau de la Música de Domènech i Montaner, aquestes, repeteixen la mateixa estructura, lleugerament més elaborada per la ceràmica usada i la complicació de l'ornamentació del seu capitell. **[3.30]** Els dos conjunts de columnes formen dos arcs rebaixats **[3.3, 3.6]**. Destaquen també les obertures de la sala que conté

l'escala i de la sala frontal a l'entrada, també formades per un arc rebaixat iniciat sostentat en el mur esglaonat **[3.12, 3.6]**. Contràriament l'obertura que forma el menjador lateral esquerre de la planta, i el que s'accedeix a través de l'obertura de la part dreta de la paret frontal estan formats per un arc lobulat, en l'intradós¹⁸⁸. **[3.31]** Al fixar-se un amb el sostre de la sala, s'observa la presència d'uns vigues paral·lels, de fusta de noguera, recolzades en els seus extrems per unes motlures amb forma d'"S", de gola dreta i amb motius ornamentals florals **[3.32]**. Finalment, un altre element a destacar en aquestes primeres estances de l'edifici és sens dubte la vistosa ornamentació de les rajoles del terra, **[3.33, 3.34]** aquestes novament estan formades per motius florals, on es combinen els colors blanc, vermell i verd; aquests no fan més que reforçar l'idea inicial d'estivalitat en la torre, perpètuant aquesta manera la seva essència de torre d'estiueig; no obstant cal indicar que aquests mosaics, no remunten en els primers dissenys de la casa, sinó que foren concebuts per al terra del restaurant. Pel que fa a l'enrajolat original tansols s'en conserven un parell de rajoles, a l'entrada de les escales secundàries de la planta baixa, i pel que sembla tenien una tonalitat blau-cel tot característica **[3.35]**

La Sala que conté el menjador superior de la dreta de la torre conforma un espai radicalment diferent al descrit fins ara. En primer lloc està pintat amb un color verdós, un color fred que contrasta amb la calidesa del crema de la resta de la planta, evocant així a un ambient molt més íntim. **[3.9]** Aquesta mateixa sala està limitada en la seva part superior per una cornissa pintada de blanc, constituïda per mènsules. Sota la cornissa hi trobem un fris pictòric ornamental amb un motiu de fulles de color verd **[3.36]**.

Al porxo dret de la planta baixa, habilitat com a menjador, hi trobem una fornícula, on actualment hi ha un llibre decoratiu **[3.37]**. També disposa d'un dintell verd i amb motius florals a la seva porta d'accés.

Cal destacar l'escala de la primera planta, de fusta de noguera, **[3.38]** que encara conserva la seva configuració original, posseeix uns baluards¹⁸⁹ amb una base formada per esferes disposades verticalment **[3.39]**. Addicionalment, segons els testimonis de Montse González, entre les vigues d'aquesta planta i sota l'actual capa de pintura s'amaga una sanefa de pa daurat a la que ja s'havia pintat a sobre

¹⁸⁸ Superfície interior d'un arc o d'una bòveda

¹⁸⁹ Element arquitectònic format per una petita columna en el fust modelat, propi de les baranes de les escales.

i que per motius econòmics i de falta de temps fou impossible de restaurar en primer moment; no obstant és un fet que queda pendent per als actuals propietaris de la torre.

Com a síntesi del que es troba en aquesta planta baixa, en destaquem sobretot un element de l'ornamentació: els motius florals, presents en molts dels elements ornamentals. El motiu floral per la seva banda configura el motiu principal del moviment modernista, que s'inspira bàsicament en la turgència de la naturalesa.

3.1.3.2 La Primera Planta

Tan sols pujar les escales principals ens trobem amb dues finestres rectangulars amb un marc de tipus escultòric tot peculiar, força separat de la finestra en si, que evoca un acabat goticitzant. **[3.39, 3.40]**. Tot seguit trobem l'entrada al primer pis, la planta noble, destinada als senyors, actualment desfuncionalitzada. La seva obertura, està formada per un arc rebaixat recolzat sobre l'esglaonat que forma el mur, aquest espai està recobert per un marc de fusta amb una porta per accedir-hi. **[3.41]**

Pel que fa a la primera planta, cal aclarir que no hi han gaires elements d'un valor artístic destacable, tan sols cal destacar l'altura de les diferents estances, que es fa més evident encara pel color blanc de les seves parets. Per altra banda és interessant destacar també els arcs rebaixats amb base esglaonada que en formen les obertures del passadís.

Així doncs es tracta d'una planta que inspira majestuositat per la seva destacable altura però que no conté d'elements ornamentals destacables, i que actualment està en total desús, s'usa més aviat com a traster.

3.1.3.3 La Segona Planta

Pel que fa a la segona planta, la qual està habilitada com un habitatge modern (en el sentit contemporani del terme), i degut al fet que actualment sigui una vivenda, no s'ha procedit a l'anàlisi del seu interior, el qual romandrà en la

privacitat del seus propietaris. Tanmateix cal destacar la perllongació de l'escala anterior, canvi notori pel canvi de color del tapís que la ressegueix. [3.42]

3.1.3.4 El Soterrani

El soterrani forma un conjunt que fou força important durant els primers anys de la Torre Simon, el fet que aquesta part de l'edifici estigués exclusivament dirigida per a l'ús dels criats, nega qualsevol possibilitat d'ornamentació. No obstant hi ha un parell d'aspectes a destacar.

En primer lloc trobem l'entrada situada a la façana posterior de la torre, aquesta presenta una base estreta que a altura de mig cos s'exiampa per acabar formant un arc rebaixat amb base esglaonada. [3.43] Aquesta porta, conté un vitrall amb motius florals d'una destacable bellesa, únic en tota la casa, format per una sanefa de roses, margarides, clavells i girasols. [3.44]. És d'extranyar que sigui justament en el soterrani on haguem de cercar l'únic vitrall de la torre: aquests eren típics i característics del moviment modernista, especialment si contenien un motiu floral., aquest fet segurament és degut a la pèrdua dels vidres originals, que, qui sap, potser haurien contingut molts mes vitralls.

Seguidament també cal destacar novament la presència d'arcs rebaixats amb base esglaonada en les obertures de les diferents sales que configuren el soterrani. [3.45] Cal esmentar també en últim lloc, la coberta en volta de canyó que dona un encant especial a les sales del soterrani.

3.2 Les Façanes

Segons la concepció vitruviana d'arquitectura, el tercer element més important és el delit que ens proporciona, la seva bellesa: "*L'aspecte de l'obra és agradable i de bon gust i els seus elements estan adequadament proporcionats en harmonia amb els principis de la simetria*"¹⁹⁰. Segons aquesta concepció la bellesa de l'arquitectura doncs està continguda en la façana, en les seves harmonies, les seves proporcions... No obstant, en l'arquitectura actual la façana passa a ser un element secundari amb nul·la utilitat simbòlica, que alhora, passa entre

¹⁹⁰ Vide nota nº173

desapercebuda i poc considerada. Tanmateix aquesta concepció actual contrasta amb la concepció “modernista” d'arquitectura, que ens parla d'un “art total”, no només de repartiment espacial; l'unitat simbòlica formada per la façana esdevé doncs important i per tant objecte d'anàlisi en la Torre Simon.

3.2.1 Proporcions de la façana principal

La proporcionalitat, concebuda com l'element a determinant en una obra per aconseguir ser agradable i de bon gust, deriva dels mateixos orígens de l'arquitectura i encara avui essent vàlida per a la creació arquitectònica, de fet és immanent a l'arquitectura, i si alguna obra es distancia en l'ús de patrons de proporcionalitat segurament cerqui l'originalitat, un aspecte fora de l'ordinari i que conseqüentment està vinculat a crear un impacte en l'espectador ja que la proporcionalitat, és un element inherent a l'arquitectura. La Torre Simon no és menys en aquest aspecte, i la façana principal de l'edifici ens sorprèn i alhora ens impressiona per les proporcions.

En primer lloc, l'edifici està dividit simètricament respecte l'eix central, d'aquesta divisió tan sols en difereixen les dues torres: la més baixa de les quals es situa en la mateixa façana principal, mentre que la més alta es situa a una distància més allunyada. Així les dues torres aconseguen resaltar la verticalitat del conjunt, no obstant, aquesta verticalitat es veu contrarestada per les marcades línies horitzontals que divideixen les diferents plantes. D'aquesta manera s'aconsegueix un desenvolupament ordenat de les línies horitzontals i verticals que respecten les proporcions de la construcció.

Aquesta divisió simètrica però també ens permet altres lectures: podem dividir la façana (tal com succeeix amb la distribució interior) en tres blocs principals: un cos central i dos cossos laterals (simètrics totes ells a l'eix central). Seguidament podem continuar seccionant aquestes parts, arribant a una divisió de quatre seccions per a cada cos lateral i sis per al cos central (excloent la part triangular superior), aquestes seccions es poden classificar en dos tipus: una de forma gairebé quadrada i una amb una amplària menor de forma rectangular. Aquestes dos tipus de secció (que comparteixen altura) es reparteixen en la composició de tota la façana: així s'estableix en la primera i segona planta un ritme “A B A B A B A”, concebant “A” com la secció rectangular i “B” com la

pseudo-quadrada. El mateix procediment es pot aplicar a tota la façana, i extendre'l a la composició de les torres, així, el ritme de proporcions que confereix l'edifici sera així:

		A					
			A				
		A	B		B		
A	B	A	B	A	B	A	
A	B	A	B	A	B	A	

S'observa segons aquesta composició, la verticalitat monorrítmica del conjunt contrastada amb l'alternança rítmica horitzontal.

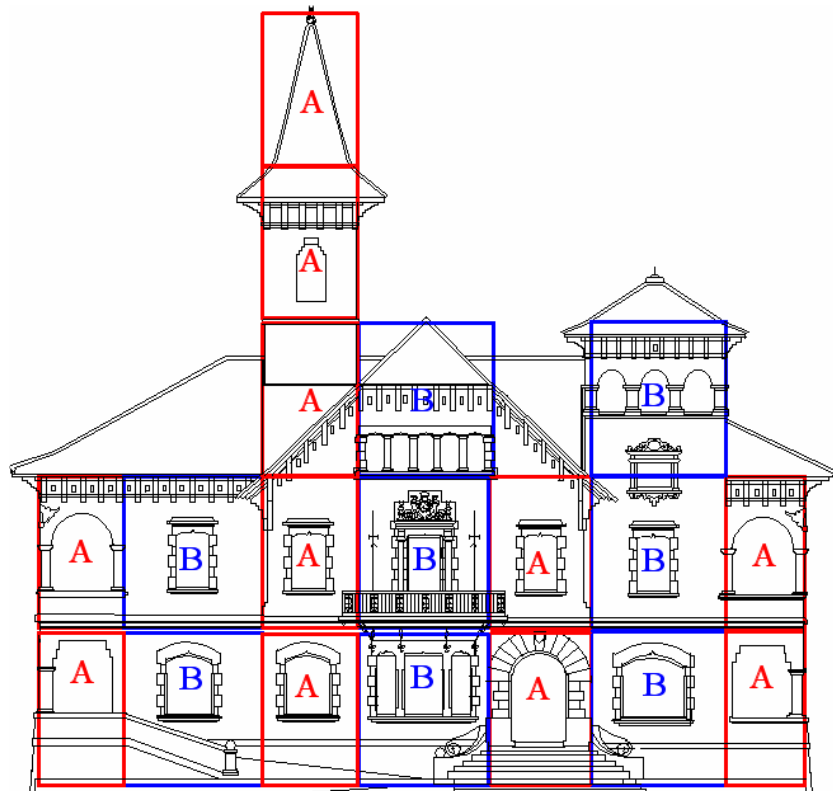

Figura 7: Representació de les proporcions de composició i de ritme de la façana principal de la Torre Simon.

Per altra banda, el perímetre format per tota la façana principal, recorrent les columnes laterals i la part superior de la torre més alta es pot unir en un

quadrat perfecte. Pel que fa a la composició en general, el conjunt forma un equilibri entre formes geomètriques rectangulars i triangles amb diverses inclinacions que formen el conjunt de la teulada. La composició de l'edifici doncs segueix un caire absolutament clàssic i racionalista.

Aquest aspecte de les proporcionalitats de la façana, ens permeten classificar la Torre Simon com un edifici modernista de tendència geomètrica a l'estil Puig i Cadafalch i Domènech i Montaner, direnciat de l'ondulant, propi per exemple d'Antoni Gaudí.

3.2.1.1 La secció àuria i la Torre Simon

Segurament el sistema de proporcionalitat més relacionat amb l'arquitectura grega, i amb tota l'arquitectura clàssica amb conjunt, sigui l'anomenada secció àuria o nombre d'or " ϕ ". De la mateixa manera que l'or és considerat com el més incorruptible i perfecte dels metalls, també els antics consideraven aquesta relació de proporcionalitat com a perfecta. Doncs bé, aquesta proporció harmoniosa i perfecta a la sensibilitat humana també és present en la Torre Simon.

Trobem la secció àuria disposada en diverses parts de la Torre Simon, en primer lloc, la podem trobar en la seva planta, la qual inicialment ja confereix un rectangle auri perfectament harmoniós. Seguidament, la trobem en el perímetre de la façana principal, comprès, fins el vèrtex superior del triangle que forma la nau central. Conseqüentment podem veure com l'hexaedre que contindria el volum general de la torre està comprès per cares "àuries".

Identifiquem també la proporció d'or en el cos central de la façana, prenent també el vèrtex del triangle que la forma, dins aquesta s'hi desenvolupa una secció àuria continguda, formada per l'esmentat triangle que sobresurt del la horitzontalitat conferida pel sostre de la segona planta. Trobem també la secció àuria en la superfície dels dos cossos laterals.

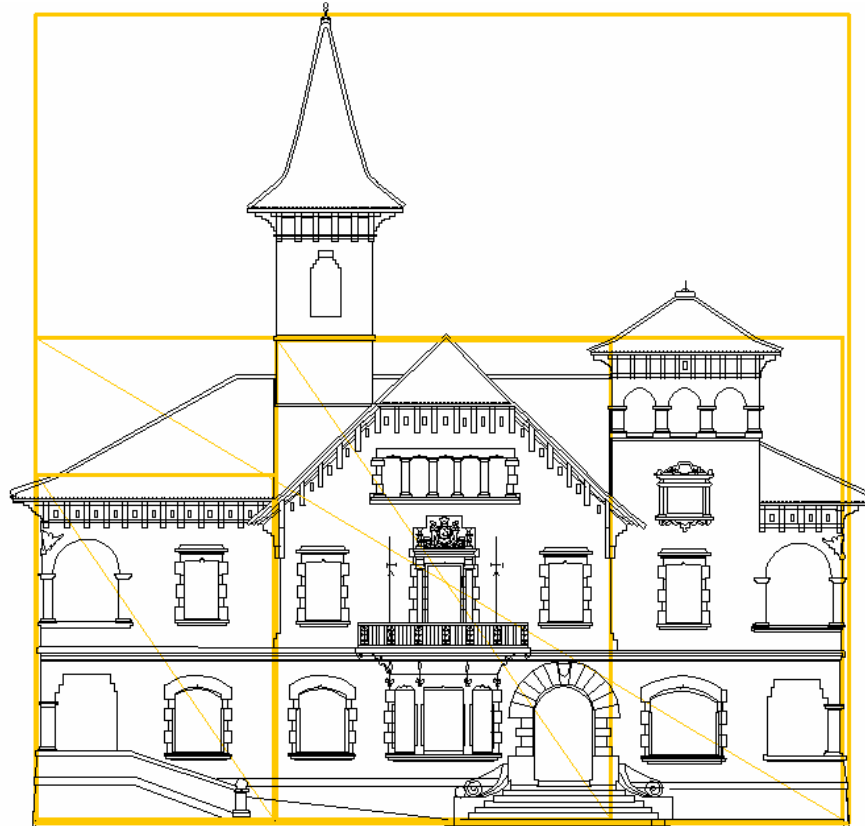

Figura 8: Proporçons àuries de la façana principal de la Torre Simon, als diferents rectangles que segueixen les proporcions se'ls hi ha traçat la diagonal. Les línies que envolten tota la torre formen un quadrat perfecte. Per trobar seccions àuries s'ha emprat un procediment matemàtic de proporcionalitat

Així després d'aquesta abstracció, podem comprovar com efectivament la torre segueix els canons de proporcionalitat clàssics i renaixentistes i es solidifica el seu estil modernista geomètric.

3.2.1.2 Les Obertures

En el cas de la Torre Simon, les obertures ens ajuden a reafirmar l'importància de la proporció en la torre: aquestes estan disposades perfectament simètriques respecte l'eix central, addicionalment també podem veure que cada secció "A" i "B"¹⁹¹ conté una obertura perfectament disposada a partir del seu centre, així la disposició entre obertures segueix el mateix ritme de composició

¹⁹¹ Explicades en l'apartat 3.2.1

que l'exposat en l'apartat 3.2.1. Cal destacar però les obertures de les seccions centrals de la nau central, disposades sobre l'eix de simetria, perquè presenten diferencial amb les de la resta de la torre; com també amb les de les naus laterals que conformen les galeries laterals.

Podem constatar que les obertures estan disposades d'una manera totalment racional i mesurada, sense marge a una disposició injustificada.

3.2.2 Llum i Color

Amb el modernisme, arribà la idea que l'arquitectura havia d'ésser genuïna i sincera, així la composició del color quedà reduïda al mateix color del material emprat en la contrucció, ja fos amb el vermell del maó vist com amb el crema de la pedra calcària. La Torre Simon en canvi, es diferencia d'aquesta tendència i adquireix novament un aspecte característic de l'arquitectura renaixentista: *“Els arquitectes renaixentistes van estar molt més interessats en la clara composició dels volums dels seus edificis que en la simple estimulació de la vista (referint-se a l'ús del color), tot i que empressin pedra fosca en les pilastres i entaulaments dels seus interiors per a perfilar els matemàtics de les seves composicions geomètriques. Apart d'això, els murs interiors solien estar revestits amb un estucat blanc llis.”*¹⁹²

Així si comparem aquest paràgraf amb la disposició de de colors de les façanes de la torre podrem veure efectivament com el mur està revestit i pintat de color blanc, que contrasta amb els elements més aviat “estructurals” com les línies horitzontals, els marcs de les finestres i les columnes dels porxos, remarcant així les proporcions i formes geomètriques de la torre.

També cal resaltar els tons rojos del maó vist i de la coberta, així com els tons verd-blavosos de les finestres. **[3.46]**

Pel que fa a la a l'incidència de la Torre Simon, destaca el canvi de tonalitat que el blanc de la façana adquireix amb la tonalitat dels rajos solars, així a la posta de sol, la torre pren el color de l'horitzó: un crema en les postes daurades de primavera, un crema ataronjat en les d'estiu; un to grisos en les de tardor, i un to

¹⁹² ROTH, Lerand M. *Entender la arquitectura: sus elementos, historia y significado*. 2ª edició Barcelona: Editorial Gustavo Gili S.A., 2001, p. 81.

lleugerament blau-marí en les d'hivern. Tansols cal comprar les dues fotografies indicades a continuació per copsar la idea del canvi de tonalitat **[0.2, 0.3]**.

3.2.3 Materials emprats¹⁹³

En el conjunt de façanes de la Torre Simon, en destaquen principalment quatre elements constructius: l'arrebossat de guix, que omple la major part de la superfície dels murs, i amb el seu pàl·lid color crema ressalta de la resta d'elements, la pedra vista, que remarca l'estructura i les obertures de la façana, el maó vist, que bàsicament forma les mènsules i l'espai que les conté, i en últim lloc el ferro forjat, que a última hora configura diferents elements ornamentals.**[3.46]**

Pel que fa a aquest conjunt d'elements, cal destacar-ne primerament el maó vist, element força present en l'obra de Francesc Guàrdia Vial, especialment per l'ús que en fa alhora de concebre les mènsules, tal com mostra l'edifici de la Fraternitat de Barcelona **[2.47]**. I que alhora es tracta d'una tècnica molt emprada pels arquitectes modernistes, especialment per lluís Domènech i Montaner i Josep Puig i Cadafalch. Es justifica la presència del maó vist en l'obra modernista, amb el seu interès per a l'arquitectura industrial i amb la puixança dels nous materials constructius, així com la recerca de nous camins d'expressivitat.

També cal destacar la presència de la pedra vista, la qual trenca amb el crema pàl·lid de la façana i resalta les obertures i els elements que evocuen una sensació de solidesa a l'edifici, com ara les columnes o les línies horitzontals.

Finalment cal destacar la presència de ferro forjat, característic del modernisme, una tècnica desenvolupada durant aquest període i que proporcionarà a la seva època uns resultats sòlids i alhora maleables mai vistos.

3.2.4 L'ornamentació

La façana de la Torre Simon, tan d'acord amb el principi de proporcions, és també objecte d'una àmplia diversitat d'ornamentació, segurament de les més riques del poble de Tona. Tot i que hi hagi diferents opinions sobre el paper de l'ornamentació en l'arquitectura tal com demostren les màximes: *"l'ornamentació*

¹⁹³ Per tal de comprovar la procedència dels materials emprats consultar la l'apartat 2.3.6.

és la part principal de l'arquitectura"¹⁹⁴. Anàlogament: "l'evolució de la cultura és sinònima de l'eliminació de l'ornament dels objectes utilitaris"¹⁹⁵. No és en les diferents concepcions d'aquesta, ni en les tendències estilístiques de l'època el que ens interessa, sinó que cal relacionar-la amb la finalitat amb què es concebia la torre.

Si la finalitat de la torre era albergar a gent distingida, molt distingida dins del marc social del poble, la torre havia de ser en conseqüència distingida, vertical, amb bon gust i amb els detalls exclusius que li proporcionaria l'ornamentació.

En primer lloc, prenent el cos central de la façana principal trobem inicialment l'entrada principal de pedra, formada per un arc de mig punt i muntants de l'arc quadrats simètrics i irregulars. **[3.47]** Aquesta conté una clau d'arc¹⁹⁶, que no conté cap motiu aparent, addicionalment, la porta està formada per un forjat i està elevada sobre unes escales amb una barana corba, forjada també i amb un motiu esfèric com a pom. El portal també conté un parell de làmpades de forja originals que destaquen la presència de la porta d'entrada, ja que no està disposada a l'eix de simetria de la torre. Pel que fa a les obertures de les finestres, continuen l'estil de la porta, concebudes amb pedra vista, amb un arc rebaixat les majors, i sense arc la resta; totes elles amb una insinuació gòtica **[3.46]**. Aquesta manera de dissenyar la obertura tot oferint un contrast pedra-guix coincideix plenament amb el de La Casa-Museu de Lluís Domènech i Montaner de Canet de Mar i tantes d'altres. **[3.48]** Determinant-se així com un estil influït per l'obra de Domènech i Montaner, de fet, Guàrdia i Vial havia anat a estiuajar a la casa de Canet per tant aquest tractament de les obertures li era molt familiar i no s'hi va pensar gaire en utilitzar-les.

Més amunt ens trobem amb la balconada, que disposa d'una porta amb una decoració singular de barreja d'estils: dues columnes jòniques que amb un dintell amb una insinuació gòtica formen un portal a l'estil neoclàssic, coronat per un medalló superior amb l'inicial de "Simon" amb un enfarrocat escultòric al seu voltant **[3.46, 3.49, 3.50]**; element típic d'algunes de les obres de Guàrdia i Vial com ara l'edifici de la Fraternitat, que en la part central de la seva façana en conté

¹⁹⁴ ROTH, Lerand M. *Entender la arquitectura: sus elementos, historia y significado*. 2ª edició Barcelona: Editorial Gustavo Gili S.A., 2001, p.83. extracte de: RUSKIN, Jones, apèndix a les conferències 1 i 2. *Lectures on Architecture and Painting*, Londres, 1854.

¹⁹⁵ ROTH, Lerand M. *Entender la arquitectura: sus elementos, historia y significado*. 2ª edició Barcelona: Editorial Gustavo Gili S.A., 2001, p. 83. Extracte de: Loos, Adolf *Ornament and Crime*. 1908.

¹⁹⁶ Pedra cuneiforme que es col·loca a la part central i superior d'un arc.

un de similar¹⁹⁷ [2.47], així com en el projecte de l'editorial Calpe [2.46]. En la part més superior d'aquest cos central trobem una galeria de finestres que evocuen a la típica galeria medieval gòtica [3.51].

Al final de les aigües que forma la coberta de la nau central trobem els dos finals dels recollidors pluvials, de ferro forjat i que s'amaguen sota l'aparença de gàrgoles [3.52], al més pur estil de la casa Ametller de Barcelona, obra de Josep Puig i Cadafalch [3.53]. Per altra banda a la nau dreta, adossat en la torre menor trobem un mosaic amb un motiu d'un Sant Jordi¹⁹⁸, contingut amb un marc molt interessant; format per un conjunt de dues columnes un dintell abarrocat i un motiu escultural en forma de cara a la seva base [2.56]. Antigament, el marc contenia un rellotge de sol. [Plànol 15]

A cada cantonada superior del conjunt de la torre, trobem un medalló de pedra sota de la cornissa [3.54], idèntic als edificis de Guàrdia: la Fraternitat [3.55] i el Mercat Central de València [3.56]. Tan aquests motius de caire heràldic com l'escultura que formen la façana de la torre són herències directes de Domènech i Montaner, estudiós de l'heràldica i amant de la utilització d'escultures en les seves obres.

La cornisa està formada per un conjunt de mènsules i petites finestres amb un tester esglaonat a maó vist. Aquest elements és també comú en tota l'obra de Guàrdia i Vial: a la l'edifici de la Fraternitat o al projecte de l'editorial Caspe.

A les façanes laterals, trobem una galeria de columnes de pedra a la planta baixa; amb sis columnes de secció rectangular un capitell retallat i dintell. A la primera planta trobem una altra galeria d'arcs, format per sis columnes de secció circular, capitell senzill i amb arc de mig punt. [0.4]

¹⁹⁷ Notis que la noia que comprèn l'escultura es tracta d'Alegria Guàrdia i Domènech, filla de Francesc Guàrdia. Per altra banda, no es creu que els que formen el conjunt escultòric de la Torre Simon tinguin algun significat especial.

¹⁹⁸ L'origen d'aquest mosaic s'explica en l'apartat 2.9.1

3.3 Emplaçament i Coberta

La Coberta de la Torre Simon, de base rectangular¹⁹⁹, forma un tot compost per diferents jocs de teulades: la nau central està formada per un semipabelló asimètric, mentre que el conjunt format per els naus laterals està format per un pabelló. La coberta d'ambdues torres, també està en pabelló. **[Plànol 3]** .

La façana principal de la Torre Simon, està orientada a llevant, així la llum incideix directament sobre la seva façana durant l'alba, filtrant-se als seus interiors per les seves finestres; mentre que durant la vigília la llum es s'escolava a través de la finestra de l'escala principal.

El terreny que comprèn la Torre Simon i el seu jardí té una base quadrilàtera **[Plànol 2]** i està envoltat per un mur de pedra vista que conté una barana de ferro forjat. Aquest mur ha estat retallat en la seva part posterior degut a les obres d'urbanització del carrer Joan Llussà.

Pel que fa a l'entrada a la propietat, aquesta és novament de pedra vista i de barana de ferro un forjat que formen un dintell estret suspès per dos llums de ferro forjat. **[0.1]** De l'entrada principal en segueix un camí que condueix fins la casa que antigament culminava amb una petita placeta en forma d'illa per a que els carros poguessin donar la volta. Aquest camí es trobava envoltat fins fa poc, pel jardí, que estava configurat per arbres centenaris d'una altura força considerable. A causa dels successos narrats en l'apartat 2.11 de la memòria actualment aquesta zona ajardinada està en desús, totalment arrassada i a l'espera d'ésser restaurada.

A la part del darrere del mur de la torre i trobem l'entrada del servei, força menys espaiosa que la principal.

¹⁹⁹ Veure informació ampliada en l'apartat 3.2.1.1

3.4 Les Torres de la Torre Simon

Hi ha dos elements en la construcció que clarament destaquen per sobre la resta de l'edifici, Es tracta de les dues torres que que donen verticalitat, esbellesa i monumentalitat a tot el conjunt. Sense elles la panoràmica global no seria la mateixa.

En primer lloc trobem la torre adherida a la façana principal, de secció rectangular, i d'una altura poc més pronunciada que la de la coberta. **[3.46]** Aquesta torre, continguda en la segona planta, forma dues galeries de finestres amb arc de mig punt i a la part superior de la galeria hi trobem una cornisa formada per unes petites mènsules de maó vist.

L'altre torre, de secció quadrada, es troba situada a la part posterior de l'edifici i es presenta com un element transcendental en el conjunt arquitectònic. La seva estructura evoca lleugerament un aspecte gòtic, **[3.57]** , Disposa d'una única finestra a cada sotat, que ofereix un esglaonat en el seu marc. En la cornisa disposa dels mateixos elements que l'anterior torre: unes petites mènsules a maó vist. La seva coberta forma un doble pavelló superposat d'important inclinació, les teules prominents consoliden la seva presència. Una antena de forjat de ferro corona la torre, on podem trobar una corona de ferro forjat a mitja altura.

Per accedir a aquesta segona torre, cal agafar l'escala secundària **[3.58]** , que parteix del soterrani i travessa tots els pisos de la Torre Simon, fins arribar al cim. L'interior que no està concebut per a cap activitat, fet que es reflecteix en el seu estat de conservació **[3.59, 3.60]**.

Les dues torres de la Torre Simon, especialment la descrita en segon terme, constitueixen un element arquitectònic gairebé insòlit en el poble de Tona, i acaben d'atribuir-li a la Torre Simon la seva característica singular; que promet que des de qualsevol punt elevat del poble es pugui veure una torre pàl·lida i roja, i que és sense cap mena de dubte la Torre Simon.

3.5 Edificis annexos: el Garatge, el pou i la cuina

La Torre Simon, sempre ha anat acompanyada d'edificis annexos; en un primer moment, quan el jardí tenia una major extensió, s'hi excavà un pou, que a diferència de la major part dels pous que s'excavaven al poble de Tona (que acabaven donant aigua dolenta o de la puda) donà aigua bona i potable i resulta que es tractà d'un dels únics pous mares del poble que procedia d'una veta important. La prova la tenim en què en períodes de sequera, proporcionà aigua potable a la resta del poble. L'obra del pou, de construcció artesanal, té forma de borb de botella, presenta d'uns dos metres i mig de diàmetre i està realitzat en pedra.

Aquest pou motivà a la família Simon a construir un dipòsit de 10.000 litres, conjuntament amb una cisterna per abastir la xarxa sanitària i d'aigües de l'habitatge. El van emplaçar en una petita torre annexada al que seria el garatge [2.27]. Aquest era, una construcció rectangular recoberta amb un arrebossat marronós amb una teulada a dues aigües i amb tres finestres amb esglaonat en la seva paret d'accés. [Plànol 14]

Més endavant, amb l'urbanització del carrer Joan Llussà²⁰⁰, i amb la retallada de terreny de la Torre Simon, el pou va quedar situat al mig del carrer i la família Ros, va aconseguir convèncer l'Ajuntament de realitzar una gal·leria subterrània des de l'interior del nou garatge fins a la meitat del carrer, on hi seguiria existint el pou original. La remodelació urbanística també va afectar el dipòsit, que s'hagué de soterrar i el garatge, que es va haver de "desmuntar" peça per peça i reconstruir més endavant dins dels nous límits de la Torre Simon, i s'aprofità per eixamplar-ne l'entrada. Actualment aquest edifici s'utilitza com a magatzem auxiliar. [2.61]

Finalment, amb la creació del restaurant s'ha construït una cuina annexa a la façana posterior de la torre, la qual cosa ha comportat obrir noves obertures. En aquesta ocasió l'exigència d'una millor ventilació i il·luminació de la cuina xocà amb les lleis de preservació del patrimoni que semblava que no permetien modificacions estructurals. Això dificultava als actuals propietaris la realització de les obres en el termini previst fins haver resolt aquest contenciós. La construcció de la cuina quedà resolta a partir de l'annex ja comentat, de planta quadrada i

²⁰⁰ Antiga "Avenida del Parque"

coberta en forma de pavelló a quatre aigües comunicada a partir d'un passadís dotat d'àmplies finestres laterals. **[2.62] [Plànol 13]**

4 CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest treball, s'ha intentat, per una banda, conèixer amb el màxim detall possible els vuitanta anys d'història de la Torre Simon, determinant-ne aspectes tan fonamentals però alhora desconeguts com ara el seu peticionari, l'arquitecte o la relació de propietaris de la torre. Consegüentment, aquestes incògnites alhora motivaven la investigació d'altres temes d'interès, com ara les causes que portaren a la construcció de la torre, la integració inicial de la torre en el poble de Tona o la finalitat que els diferents propietaris li han atorgat. Per altra banda, per arribar a comprendre més àmpliament la realitat de la torre també calia conèixer-ne la seva arquitectura puix aquesta és el testimoni imperible de tota la seva història i esdevé sense cap mena de dubte l'aspecte més destacable de la torre que l'ha fet esdevenir un edifici simbòlic dins del poble de Tona.

Per tal d'obtenir una anàlisi i una visió acurades de la Torre Simon també ha sigut indispensable la comprensió i el desenvolupament d'una introducció al poble de Tona; ja que per entendre la Torre Simon també hem de conèixer el seu entorn. Una breu introducció als moviments arquitectònics contemporanis a la seva construcció, ha acabat de completar el context de la torre.

En termes generals, aquest treball ens ha permès en primer lloc determinar el veritable motiu de construcció de la Torre Simon: la descoberta de les aigües medicinals del poble, l'obligació de Josep Roqueta i Bres d'haver de cedir uns terrenys als seus socis de Barcelona i l'interès de Francisco Simon i Font de construir-se una casa senyorial d'estiueig que estigués a l'altura de la grandesa puix la seva filla, Anna Simon, estava greument malalta i les aigües de Tona tenien la fama de curar-ho tot. L'arquitecte fou Francesc de Paula Guàrdia i Vial no pas per casualitat: fou gendre de Lluís Domènech i Montaner, fillastre del qual, Ramon Montaner i Vila era soci de Francisco Simon i Font. També s'ha pogut establir una relació dels propietaris posteriors i de la finalitat amb què utilitzaren els interiors de la torre: des dels hereus dels Simon, Morillo, passant per l'empremta de la guerra, les monges de Barcelona, Josep Roqueta, fins arribar a la Família Ros i als actuals propietaris, la Montse González i en Jordi Verdaguer que hi realitzen una funció de restaurant.

Pel que fa al seu art i la seva arquitectura, s'ha pogut obtenir primerament una anàlisi força acurada de la distribució dels seus interiors al llarg de la seva història i de la funcionalitat que cada propietari li va proporcionar; s'han valorat el seus interiors i llur ornamentació; les proporcions i ornaments de la seva façana i els materials que la constitueixen.

Aquesta anàlisi ha permès situar l'arquitectura de la Torre Simon dins del moviment modernista geomètric, fet que podria semblar un anacronisme puix l'any 1918 ja s'havia establert plenament el moviment arquitectònic noucentista. Tanmateix resulta força complicat establir límits entre els moviments artístics de principis de segle; cada arquitecte emprava l'estil segons la seva intenció última i una família tan important i adinerada com la Simon mereixia la monumentalitat i ornament de tot un modernisme i no pas una línia estètica noucentista molt més racional i sense ostentacions.

L'elaboració de plànols i de presentacions de la casa és un nou intent d'omplir de significat la Torre Simon puix l'únic plànol original que existeix és un esbós de Francesc Guàrdia i Vial, que no correspon totalment amb el disseny final de la torre. Aquests plànols també ajuden a comprendre els interiors i les façanes de la torre, i resulten també una activitat pràctica força interessant.

En última instància, el resultat global del treball permet omplir un buit molt gran, gairebé total, en la història de la Torre Simon, així com proporcionar un comentari analític de la seva arquitectura. D'aquesta manera es justifica el valor simbòlic i històric de la Torre Simon dins el poble de Tona, tan valorat però alhora buit de contingut fins ara.

Marc Costa i Sitjà, març – desembre del 2003

5 BIBLIOGRAFIA

-Obres generals consultades (per ordre alfabètic):

- A.A.V.V. *Diccionari Biogràfic* Volum IV. Barcelona: Albertí, 1970, p.288.
- A.A.V.V. *Diccionari dels catalans d'amèrica* Volum II. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1992, p.130.
- A.A.V.V. *Guia escolar Vox: Història de la cultura i les ciències*. Barcelona: Biblograf S.A., 1994, p.366-368-

-Llibres consultats (per ordre alfabètic):

- CARULLA I CANALS, Lluís. *Lluís Domènech i Montaner. En el 50é aniversari de la seva mort*. Barcelona: Printer Indústria Gràfica SA, 1973.
- CASASSAS, Enric. *Tona, descripció històrica i geogràfica*. Barcelona: Gràfiques Diamant-Berlín, 1943, p.66-89.
- CROS FERRÁNDIZ, Jordi. *AutoCAD 2002 Curso avanzado*. Barcelona: Infobook's SL, 2002.
- CROSAS, Jaume. *El palau de la música Catalana*. Barcelona: Rieusset S.A. 1987.
- FIGUERAS, Loudres; MANADÉ, Maria. *Lluís Domènech i Montaner Patrimoine de l'humanité*. Canet de Mar: Impremta Anfruns, 1999.
- GARCÍA, Albert. *El Quadrat d'or, Centre de la Barcelona modernista*. Barcelona: Lunwerg editores, 1990, pg.49.
- JUTGLAR, Antoni. *Història crítica de la burgesia a Catalunya*. Barcelona: Dopesa, 1972, p.177-262.
- LACUESTA, R. i GONZÁLEZ, A. *Guías de arquitectura: Arquitectura Modernista a Catalunya*. Barcelona: Editorial Gustavo Gili S.A., 1990.
- PI DE CABANYES, Oriol. *Cases Modernistes de Catalunya*, 3ª edició. Barcelona: Edicions 62, 2002.
- PLADEVALL, Antoni. *Tona Mil cent anys d'història*. Vic: Eumo editorial, 1990.
- POTHORN, Herbert. *Arquitectura: Cómo reconocer los estilos*. Madrid: E. G. Anaya, 1986.

- ROGENT PEDROSA, F. *Arquitectura moderna de Barcelona*. Barcelona: Parera 1897.
- ROTH, Lerand M. *Entender la arquitectura: sus elementos, historia y significado*, 2ª edició. Barcelona: Editorial Gustavo Gili S.A., 2001.
- ROVIRA, Josep M. *La Fraternitat: de cooperativa obrera a biblioteca popular*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2001, p.26-37.
- SOLÀ MORALES, Ignasi de. *Gaudí*. Barcelona: Edicions Polígrafa S.A., 1983.
- URRUTIA, Ángel. *Arquitectura Española Siglo XX*. Madrid: Ediciones Cátedra S.A., 1997, p.39-339.
- A.A.V.V. *Terrassa, Patrimoni Industrial*. Terrassa: Prismàtic arts Gràfiques SA, 1999.
- A.A.V.V. *Palau de la Música Catalana*. Barcelona: Editorioal Escudo de Oro SA, 1991.
- A.A.V.V. *Imatges, records de la vida a Osona* Vic: Impressions intercomarcals, 1994 pg.156,157
- A.A.V.V. *Una finestra oberta al passat, recull de fotografia històrica d'Osona*. Vic: Publicitat Montseny, 1998 pg.82.

-Articles i Publicacions periòdiques consultades (per ordre alfabètic):

- CAMPRUBÍ I PLA, Xevi, "Retorn als pous dels records", dins *Llibre de Tona*, 2000 p.58-63.
- GUÀRDIA I VIAL, Francesc de P. "Lluís Domènech i Montaner (nota necrològica)", dins "*Anuario para 1924, Asociación de Arquitectos de Cataluña*". Barcelona: B. Guitart Trulls. p.119.
- "Memòria presidencial", dins *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927a*. Barcelona: B. Guitart Trulls, P.5-14.
- "Casa de Correos y Telégrafos de Barcelona", dins *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927b*. Barcelona: B.Guitart Trulls, p.26.
- *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1926*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.9.
- LLEOPART, Amadeu. "Tona: s'han celebrat les diades culturals a la Torre Simon", dins *El 9 Nou*.
- "Tona: lluita per la Torre Simon", dins *El 9 Nou*, 30.11.1979.

- “Tona: s’han venut la Torre Simon”, dins *El 9 Nou*, 9.5.1980.
- “Cent sis anys després de la descoberta de les aigües medicinals”, dins *El 9 Nou*, 15.8.1980 p.12,13.
- “Entrevista als nous regidors de Tona Joan Pujol i Bernat Rovira”, dins *EL 9 NOU*, 15.1.1985, p.36.
- “Ara fa...cinquanta anys 1938 – febrer de 1939 La Fi de la Guerra, dins *Llibre de l’Any (Tona) 1989*, p.36-54.
- “Setmana cultural a Tona: recuperar la Torre Simón”, dins *El 9 Nou*, 26.10.1979 .
- PUIGFERRAT I OLIVA, Carles. “La febre de l’aigua” dins *Llibre de Tona* , 2000 p.64-70.
- ROQUETA, Josep. “Resposta del propietari de la Torre Simó: El diàleg és obert”, dins *La Veu de Tona*. Nº16 23.14.1978, p.25.
- A.A.V.V. *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1924*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.52.
- . *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1925*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.3.
- *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1926*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.3.
- *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1927*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.11.
- *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1928*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.5.
- *Asociación de Arquitectos de Cataluña. Anuario 1929*. Barcelona: B. Guitart Trulls, p.4-5, Apèndix 2 p.10.
- A.A.V.V. “Salvem la Torre Simó!”, dins *La Veu de Tona*. Nº14 12.4.1978, p.5.
- “La Torre Simó: Un casal per a Tona?”, dins *La Veu de Tona*. Nº14. 26.4.1978, p.9.
- “Editorial, dins *La Veu de Tona*. Nº15 9.4.1978, p.3.
- “Bústia”, dins *La Veu de Tona*. Nº17, 7.5.1978, p.4-6.
- *La Veu de Tona*. Nº0 28.10.1979.
- A.A.V.V. *El 9 Nou* 18.08.2003.

- A.A.V.V. "Tras el azote del fuego, llega la lluvia", dins *La Vanguardia*, 18.08.03 p.19-21.
- A.A.V.V. "L'edifici modernista de Torre Simón, de Tona, es reconvertirà en un hotel". *La Marxa*, 11.10.1999, dins *Llibre de l'any* (Tona) 2000

-Opuscles consultats (per ordre alfabètic):

- CAMPS, F. Xavier. "Legalització d'una activitat de RESTAURANT" [Titular: Restaurant Torre Simón, S.L.]. Març del 2000
- MOLINA VILLAR, Juan José. *Treballs de la societat catalana de Geografia 51*. Barcelona: Societat catalana de geografia, setembre de 2001.
- PUNTÍ, Josep. "Resumen de superficies de casa señorial situada en Tona". 14.03.1999.
- ROIG I FERRAN F. "L'arquitectura modernista i noucentista a Tona". *Festa Major (Tona)*, 1974

-Altres documents consultats d'autoria desconeguda (per ordre alfabètic):

- *Escritura de Sociedad Civil denominada "Nuevas Aguas de Tona"*. 17.01.1896, Arxiu familiar Roqueta.
- *Escritura de Testamento y Codicilio de Don Francisco Simon y Font*. 29.11.1921 i 10.4.1922 Arxiu familiar Roqueta.
- *Escritura de Testamento y Codicilio de Don Ramon de Montaner y Vila*. 7.3.1916. Arxiu familiar Roqueta.
- *Sentencia*, Arxiu familiar Roqueta.
- *Títol V. Catalogació d'edificis: Articles del 79 al 86 pg.56-59*, Arxiu Municipal de Tona.

-Planes de la xarxa consultades (per ordre alfabètic):

- www.rutamodernisme.com
- www.mercadocentralvalencia.es
- www.tona.com
- www.3dcafe.com
- www.consultalba.com.ar
- www.todoarquitectura.com

-Fonts orals:

- Entrevista a CARMEN CASAS, 21.5.2003. ANNEX 1, 3.1.1
- Entrevista a ROSITA CASAS, 28.5.2003 ANNEX 1, 3.1.2
- Entrevista a JOSEP SARDÀ I ROQUETA, ANNEX 1, 3.2.1
- Entrevista a PEPETA SARDÀ I ROQUETA, ANNEX 1, 3.2.2
- Entrevista a EDUARD ROS I CUEVAS, ANNEX 1, 3.3
- Entrevista a MONTSE GONZÁLEZ, ANNEX 1, 3.4

Així com una llarga llista de persones implicades en els temes desenvolupats al llarg del treball, a tots elles: MOLTES GRÀCIES.